34-3-C-21 145

ILLVSTRISSIMO ATQVE AMPLISSIMO VIRO *IACOBO DE NORES, COMITI Tripolis, Patrono ſuo, Hieronymus Muſcornus S.P.D.*

EA fuit ſemper meorum ſtudiorum ratio, Comes illuſtriſſime, vt ſi quid vnquam noſter in diſciplinis labor, induſtriaq; poſſet: id omne tibi cõſecrandum, ac ſub nomine tuo emittẽdum eſſe putârim: quo animi mei grati, ac beneuoli ſignificationẽ haud obſcurã tibi quandoq; declarare poſſem. Tot enim, tantaq; in parentes meos ab illuſtriſſima tua familia extant beneficia, atq; ita poſtea abs te aucta, & cõfirmata: quæ me adeò tibi obnoxium, addictumq; reddiderunt, vt à quo primùm die in hoc Florentiſſimum Patauinum Gymnaſium me contuli, non aliud quicquam ardentius exoptârim: quàm me tibi Comiti omnium virtutum genere ornatiſſimo gratiſſimum præſtare: meamq; rerum omnium rationem probare. Vnde factum eſt, vt cùm ab hinc triennium nonnulla theoremata in Vigilantium Academia publicè diſputanda proponere ſtatuiſſem, ea tibi tunc Venetijs commoranti, qualiacunq; eſſent, dicare voluerim. Quod licèt perexiguũ munus eſſet, tu tamen non ſolum libentiſſimè, quæ tua eſt humani-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

tas, illud ſuſcepiſti, ſed me ita etiam ad ſtudiā cohortatus es: vt cùm primum abs te diſceſſerim: cœpi mecum ipſe cogitare quidnam maius tibi offerre poſſem, quo maiorem etiam meam erga te obſeruantiam tibi oſtenderem, atque omnibus palàm facerem. Hac itaq; cogitatione impulſus tanta animi attentione, diligentia, atque aſſiduitate in iuriſprudentię diſciplina verſatus ſum, quanta nunquam antea, vt fructum aliquem ex eis caperem, tuoq; nomini conſecrarem. Quare cùm multos excellentiſſimos viros hoc temporis ſpatio audiuerim, multoſque iuris interpretes euoluerim, ea præſertim ex parte, quæ de imperio, & iuriſdictione eſt, nonnulla collegi, quæ cùm mihi præter omnium interpretum mentem viderētur, illa, omnia, ne memoria excideret, diligenter annotaui: Nunc verò accuratiùs in ordinem redigere, atque publicè diſputare decreui, vt ſi quid aliqua in re malè ſenſerim, cognoſcerem, atque amicorum reprehenſiones audiendo recta vitijs ante perſpectis facilius conſequi poſſem. Has igitur vigilias meas tibi, vnde præcipuè originem habuerunt, dicare ſtatui, & iure hoc quidem, nulli enim aptius offerri hæc imperij tractatio potuit: quā tibi qui ea virtute, atque animi magnanimitate vno omnium ore celebraris, vt imperio dignus iure videaris. Quid enim ego tuam incredibilem humanitatem commemorē? Quid excellentem animi fortitudinem, liberalitatem, merita in patriam, rei militaris ſcientiam, ac ſingularem religionem referam? Quò fit, vt mortales omnes quantò magis mente, atque animo colluſtrent illam animi tui virtutem, tantò magis indies creſcat amor, & ad-

miratiò

miratio tui, maioreq́ ſubinde obſeruantia te, & amare, & æquè, ac numen aliquod colere, atque venerari cogantur. Quod cùm alij fama tantùm tuarum virtutum addicti libenter faciunt, tum pręcipuè noſtra Muſcornorum familia maximis plurimiſque tuis beneficijs deuincta, id iure quodam proprio multò facit libentius, quæ te, & colit, & obſeruat diligenter, & has tuas eximias laudes aſſiduè celebrat. Hoſce igitur ingenioli mei fructus, quos tuo nomini, tanquam propitio numini dedico, vt ſaltem meæ, meorumque erga te obſeruantiæ non incertiſſimum teſtimonium futurum ſit, hilari frõte accipias velim. Et ſicut vitam corpus, fortunasq́ noſtras (ſi quas habemus (iuuare, fouere, augere non ceſſas, ita & hos noſtros iuueniles labores aduerſus quoſcunq́ tueri non dedigneris, ac noſtri memor, diu, & feliciſſimè viuas.

HIERONYMI MVSCORNI CY-
prij, de iuriſdictione, & imperio tractatus.

1 *Imperium vnde originem habuerit.*

2 *Imperij duplex dicitur eſſe origo.*

3 *Omnis quæ à ratione ſuſcipitur de aliqua re inſtitutio, à definitione proficiſci debet.*

4 *Iuriſdictionis definitionem, quam tradit Accur. in l. 1. ff. de iuriſd. om. iud. falſam eſſe oſtendimus.*

5 *Definitiones debent omnibus, quæ ſub definito continentur aptè competere.*

6 *Princeps ſolutus dicitur eſſe legibus.*

7 *Verbum, neceſsitas, omnimodam, neq; vllo modo voluntariam præſeferre ſententiam.*

8 *Honeſtas nullam videtur producere neceſsitatē.*

9 *Verbum debere, non coactionem, ſed rationalē quandam perſuaſionem denotare videtur.*

10 *Noua traditur iuriſdictionis definitio.*

11 *Ius dicere quid ſit, ex Ciceronis ſententia declaratur.*

12 *Iuriſdictionis appellatione non ſolùm mixtum, ſed merum etiam comprehendi imperium demonſtramus.*

13 *Imperium dici poſſe iuriſdictionem, non autē contra iuriſdictionem imperium eſſe concludimus.*

14 *Formæ, quæ ſub inferiori genere cōtinentur, ſub ſuperiori etiam comprehendi dicuntur genere.*

15 *Cauſarum criminalium diſceptatio, iuriſdictionis eſſe dilucidè oſtenditur.*

16 *Merum imperium puram non eſſe poteſtatem contra Franciſcum Hotomanū, ac pleroſq; alios perſpicuè demonſtratur.*

17 Nunquid

17 *Nunquid Princeps iuriſdictionem alicui concedendo, merum quoque & mixtum tranſtuliſſe videatur imperium.* 147

18 *Species omnes ſuis ſub generibus æquè contineri dicuntur.*

19 *Nomina, quæ plures habent ſignificationes, ſi dubij ſimus, de qua intelligantur, eam retinere ſignificationem exiſtimandum eſt, quæ cæteris nobilior dicitur eſſe.*

20 *Ius ciuile non poteſt dici genus vnam naturam habens, ſed vt nomina quæ dicuntur ſecundum prius & poſterius.*

21 *Quotieſcunq; de ſignificatione alicuius nominis dubitatur, ad vſum loquendi communem recurrere oportet.*

22 *Verba, quandò latinè concipiuntur, ſecundũ latinos, & nõ vulgares homines interpretari debẽt.*

23 *Expreſſum dicitur illud, quod ex verborũ etiam vi colligi poteſt.*

24 *Res, de qua ſpeciatim prouiſum eſt, ſub generali conceſſione venire non dicitur.*

25 *Princeps qui omnimodam donaret iuriſdictionẽ, merũ etiam videtur voluiſſe concedere imperiũ.*

26 *Conceſſa iuriſdictione, merum etiam in dubio intelligitur conceſſum imperium.*

27 *Nunquid lex municipalis, quæ ſimpliciter de iuriſdictione mentionem facit, tam ordinariam, quàm delegatam etiam videatur comprehendere iuriſdictionem.*

28 *Nomina, quæ generatim, & ſpeciatim capi poſſunt, ſi lateat quomodo accipiãtur, in ſpecie quidem potentiori accipi debent.*

29 *Iura municipalia, quæ ſtatuũt, vt nemo qui iuriſ-*

dictionem habet, ludos domi teneat, non de ordinario ſolum, ſed de delegato etiam diſponere voluiſſe contra Ioannem Bolognettum cõcludimus.

30 *Sententiæ appellatione non definitiuam ſolùm, ſed interlocutoriam etiam intelligi poſſe contra omnes affirmamus.*

31 *Poteſtatis nomen dicitur eſſe generale, atq; plura ſignificare.*

32 *Nunquid poteſtas, quæ magiſtratibus tantũ competit, non ſolùm merum, ſed mixtum etiam imperium comprehendere dicatur.*

33 *Nunquid imperium in magiſtratibus, vel in Principe potiùs reſidere dicatur.*

34 *Iuriſdictionem, ſiue imperium duobus modis concedi poſſe tradimus.*

35 *Magiſtratus dicuntur habere imperiũ per quandam communicationem.*

36 *Imperium quid ſit nouiter declaratur.*

37 *Imperium merum non pro libero accipi imperio apertè demonſtratur.*

38 *Imperium merum pro ſimplici imperio accipiendum eſſe, contra Fabium Optinellum cõcluditur.*

39 *An merum imperium pro ſupremo, atq; maximo accipi poßit imperio.*

40 *Meri imperij definitionẽ non eſſe eam, quam videtur afferre Vlpianus in d. l. Imperium, contra Angelum, & ſequac. oſtenditur.*

41 *Nunquid gladij appellatione pœnæ omnes tum naturales, tum etiam ciuiles cõprehendi poßint.*

42 *Quod competit proprietati, ei etiam conuenire dicitur, cui is eſt proprietas.*

43 *Definitiones omnes proprijs conſtare debent generibus.*

44 *Verbum*

44 *Verbum animaduertere quid ſignificet optimè declaratur.*

45 *Verba ſecundum ſubiectam materiam ſunt ſemper accipienda.*

46 *An merum ipſum imperium in animalia bruta exerceri poſſit.*

47 *Nunquid merum imperium in corpora mortua exerceri dicatur.*

48 *Baldum non dixiſſe in l. vnica. C. ex delict. defunct. contrarium eius, quod in l. ſi is qui. C. Qui teſtam. fac. poſſ. dixerat, clariſſimè oſtenditur.*

49 *Reijcitur Bolognetti diſtinctio, qua oſtendere conatur, quo tēpore corpora mortua puniri poſſint.*

50 *Pœnæ, quæ ſepulturam denegant, mortuo reo nō extinguuntur.*

51 *Nunquid corpora mortua licitè ad anotomiam faciendam tradi poſſint.*

52 *An lex Iulia maieſtatis duo tantum capita continere dicatur.*

53 *Nunquid parētes rei iam defuncti petere poſſint, vt Iudex in ferenda ſentētia procedat, ne ad ignominiam ei inuſta remaneat aliqua nota.*

54 *Imperium merum in famoſum latronē iam mortuum exerceri nō poſſe, contra oēs defenditur.*

55 *Nunquid Reus, qui ex legis municipalis diſpoſitione non ſolum in corpore ſed in ære etiam offendi poteſt, mortuus quoq; ſpoliari poſſit.*

56 *Quæ fiunt poſt actum nulla interpoſita mora, actui ineſſe dicuntur*

57 *Mulierem tametſi ex iuris municipalis diſpoſitione impunè offendi concedatur, ſcelere tamen adulterij nefario pollui non poſſe, contra Nellū, & ſequac. perſpicuè aſſerimus.*

† 5 Nun-

58 Nunquid membri abſciſsio iure digeſtorum cognita fuiſſe dicatur.
59 Pœnam ipſam pecuniariam minorem fuiſſe talionis pœna cōtra Bolognettū apertè determinatur.
60 Declaratur. § pœna, Inſtitutionū titulo de iniu.
61 Declaratur. l. qui manus. ff. de teſta.
62 Meri imperij definitionem, quam tradunt Recentiores interpretes, veram non eſſe ſuſtinetur.
63 Definitio, quam de mero imperio affert Bart. ab Recentiorum obiectionibus defenditur.
64 Iniuriarum cauſam dupliciter conſiderari poſſe.
65 Nunquid Princeps dicatur eſſe iudex.
66 Nunquid in cauſis criminalibus, quæ per accuſationem expediuntur, iudicis officium nobile exerceri dicatur.
67 Officium iudicis nobile duplex dicitur eſſe.
68 Decij ſentētia in quæſtione illa: an in his, quæ per accuſationem expediuntur, officium iudicis nobile verſari dicatur, ab Recentiorum obiectionibus defenditur.
69 Magiſtratus, qui vniuerſas regūt prouincias, merum dicuntur habere imperium.
70 Magiſtratus, qui ſingularibus præſunt ciuitatibus, iuriſdictionem tantum habere poſſunt.
71 Nunquid Epiſcopus ad conſtitutionem ciuitatis requiri dicatur.
72 Vtrum caſtra, quorum vniuerſitati Princeps ſcribendo ciuitatis nomine decoraſſet, nomen illud retinere dicantur.
73 Caſtra, quæ ciuitatibus ſubijciuntur, merum non videntur poſsidere imperium.
74 Caſtra, quæ ciuitatibus non ſunt ſubdita, eandem prorſus retinere dicuntur iuriſdictionem, quam

defen-

defenſores etiam ciuitatum poſſident.
75 *Nunquid Doctores merum dicantur habere imperium in Scholares.*
76 *Conſtitutio habita. C. ne filius pro patr. quomodo intelligenda ſit.*
77 *Quot ſint meri imperij gradus.*
78 *Poteſtatem legis condendæ maximi eſſe imperij, facilimè oſtenditur.*
79 *Quid ſit officium iudicis nobile, perbellè declaratur.*
80 *Senatum legem facere non potuiſſe affirmatur.*
81 *Error Triboniani, & Theophili in § ſenatuſconſultum, Inſtitutionum, titulo. de iur. natur. gen. & ciui. apertè manifeſtatur.*
82 *Præfectus prætorio non ita generalem facere poteſt legem, vt omnis populus imperio ſubiectus eã ſeruare teneatur.*
83 *Nũquid membri abſciſſio capitalis pœna dicatur, latiſſimè diſcutitur: & affirmatiua ac negatiua opinio cum ſuis rationibus recenſetur nu. 84.*
85 *Quando membri inciſio dicatur habere locum, optimè declaratur.*
86 *Nunquid miſſio in carcerem meri dicatur eſſe imperij, diſputatur, difficultasq́; omnis noua diſtinctione ſedatur.*
87 *Nemo iure ciuili perpetuis damnatur carceribus.*
88 *Quæ pœna ſit intelligenda appellatione pœnæ capitalis perſpicuè oſtenditur.*
89 *Benignior ſemper in pœnis accipi debet interpretatio.*
90 *Pœnæ capitis appellatione mortẽ naturalem venire non poſſe, contra Fabium Optinellum concluditur.*

Iudi-

91 *Iudicem, qui Reum morte cōdemnauit, de morte naturali intelligere voluiſſe credimus.*

92 *Si iudex pœna capitali condemnaret Reum, qui eodem crimine verſaretur, pro quo deportatio iā à iure communi, capitalis verò à lege deinde municipali conſtitueretur pœna, interpretationē ex mente iuris communis faciēdam eſſe affirmatur.*

93 *Nunquid Reus damnatus ſuſpendi liberetur, ſi dum ſubleuaretur fracto laqueo, viuus adhuc cecidiſſet in terram.*

94 *Quæ in magno meri imperij gradu ponantur.*

95 *Verba, quæ in propria eorum ſignificatione manere poſſunt, non ſunt pro alijs, & minus propriè accipienda.*

96 *Deportationis pœnā non tantū ciuitatis amiſſionē ſed quādoq; etiā libertatis priuationē ſignificare.*

97 *Quomodo. §. conſumitur. l. cognitionum. ff. de var. & extraord. cognitionib. intelligendus ſit.*

98 *Libertatem duobus modis conſiderari poſſe.*

99 *Ratio, cur præſides deportare non poſſint, inueſtigatur.*

100 *Ratio Alberici confutatur.*

101 *Ratio Recentiorum interpretum reijcitur.*

102 *Ratio Bart. quam tradit in l. relegatorum. ff. de interd & releg. defenditur.*

103 *Ratio Fulgoſij probatur.*

104 *Quæ in paruo meri imperij gradu ponantur.*

105 *Nunquid Relegatio, capitalis dicatur eſſe pœna, latiſſimè diſcutitur.*

106 *Quomodo § omnibus. l. hos accuſare. ff. de accuſat ſit intelligendus.*

107 *Nunquid tormēta meri imperij, vel ſimplicis potius dicantur eſſe iuriſdictionis.*

Nunquid

108 *Nunquid magiſtratus municipales torquere poſ- ſint.*
109 *Tormenta moderatione, ac mediocritate quadā adhiberi debent.*
110 *Nunquid liberi homines tormētis ſubÿci poßint.*
111 *Tormētà mixtæ dici poſſe iuriſdictionis, nouè oſtē- ditur.*
112 *Coërcitionem non ſolùm mixti, ſed meri etiam dici poſſe imperÿ demonſtratur.*
113 *Imperÿ non meri appellatione, non omnes eius gradus: ſed is tātum intelligi debet, in quo gladÿ poteſtas reponitur.*
114 *Multa quid ſit declaratur.*
115 *Paulum minus rectè in l. ſi qua ff. de verb. & rer. ſignif. Labeonem reprehendiſſe diſputationis gratia concluditur.*
116 *Ratio, cur Duumuiri multam indicere non poſ- ſint, inquiritur.*
117 *Ratio Alberici confutatur.*
118 *Rationes recentiorum interpretum reÿciuntur.*
119 *Senſus quem recentiores. l. vnic ff ſi quis ius di- cen. nō obtemp. nouè accommodant, confutatur.*
120 *Noua affertur ratio.*
121 *Nunquid delegati multam indicere poßint.*
122 *Delegatus à Principe multam indicit, non etiam ſubdelegatus, nouiter explicata. l. 2. C. de ſport. & ſumpt. &c.*
123 *Arbitri nullam indicere poſſunt multam.*
124 *Nunquid merū ipſum imperium præſcribi poßit.*
125 *Fundos omnes patrimoniales, ad Prin. ipſiq; dò minium pertinentes ſpatio quadraginta annorū præſcribi poſſe aſſerimus.*
126 *Quomodo lex finalis. C. de fund. patrim. & l.*

hem

nemo.C.de fund.rei priuat.intelligendæ ſint.

127 *Merum imperium directè quidem præſcribi nequit, ſed vtiliter tantum.*

128 *Rex Franciæ, Hiſpaniæ, & Angliæ Imperatori obedire tenentur.*

129 *Liberationẽ à Principe conceſſam, ac ſpatio quadraginta annorum præſcriptã reuocari amplius non poſſe tenemus.*

130 *Perſonæ priuatæ merum imperium præſcribere non poſſunt.*

131 *Merum imperium delegari prohibetur.*

132 *Nunquid merum ipſum imperium iure pontificio demandari poſſit.*

133 *Nunquid merum imperium infirmitatis cauſa alijs committi non prohibeatur.*

134 *Quomodo l. qui hæredi, & l. Mæuius. ff. de condit. & demonſt. intelligendæ ſint.*

135 *Notarius, qui manibus proprijs inſtrumenta ſcribere tenetur, ſi aduerſa valetudine laboret, alijs ſcribendum iniungere poteſt.*

136 *Nunquid Principis delegatus merum imperium demandare poſſit.*

137 *Senſus Iaſon. l. vnic. C. qui pro ſua iuriſdict. iudic. dare. dariue poſſ. traditus ab aliorum obiectionibus defenditur.*

138 *§. Quindecim l. pater. ff. de leg. 3. quomodo intelligendus ſit.*

139 *Conciliationem, quam affert Bellarm. de l. à iudice, & Auth. proximè ſequenti. C. de iud. falſam eſſe perſpicuè oſtenditur.*

140 *Intellectus Auth. ad hæc. C. de iudic.*

141 *Cur imperium dicatur mixtum.*

142 *Quomodo in mixtis denominatio fieri debeat.*

L. Quæ

143 L. Quæritur. ff. de ſtat. homin. declaratur.

144 Conciliatur. §. qui mandatam. l. 1. ff. de offic. eius cum l. imperium. ff. de iuriſd. om. iud.

145 Nunquid appellatione definitiuæ ſententiæ ſummaria quoq; intelligatur ſententia.

146 Maxima eſt inter detractionem atq; additionẽ differentia.

147 Iudicis præceptum in eum, qui confitetur, nõ dicitur habere vim ſententiæ diffinitiuæ.

148 Accidentia perficiunt ſecundum quid ſubiectum, in quo reperiuntur.

149 Mixtum imperium quid ſit.

150 Mixti imperij definitio, quam affert Bart. ſuſtinetur.

151 Exactæ rerum definitiones per vltimas fieri debent differentias.

152 Noua mixti imperij definitio traditur.

153 Mixti imperij maximi quæ ſint.

154 An emancipatio omnibus magiſtratibus conceſſa dicatur eſſe.

155 Cognitio ex ſupplicatione contra ſententiã Principis, atq; Præfecti prætorio mixti imperij maioris dicitur eſſe.

156 Quæ ſit ſupplicatio, & quando locum habere poſſit, dilucidè declaratur.

157 Nunquid reſtitutio in integrũ mixti imperij dicatur eſſe.

158 L. fin. C. vbi & apud quem. quomodo intelligenda ſit.

159 Maxima eſt differentia inter mandare iuriſdictionem, atq; iudicem dare.

160 Maioris videtur eſſe imperij iudicare iubere, quã iudicem dare.

Decre-

161 *Quæ mixti ſunt imperij magis quàm iuriſdictionis, magiſtratibus municipalibus competere non poſſunt.*

162 *Decreta, bonorum poſſeſsiones atq; dationes iuriſdictionis appellatione contineri perſpicuè demonſtratur.*

163 *§. Si intra. l ſi dies. ff. de dam. infec. quomodo intelligendus ſit.*

164 *Nũquid tutoris datio mixti dicatur eſſe imperij.*

165 *L. Neq; mandante ff. de tutorib. & curat. quomodo intelligenda ſit.*

166 *Regula. l. 1. § ſi in perpetuum. ff. Si ager vectig. vel emphyt. petat. quomodo accipienda ſit.*

167 *Verbum, valeat, quid ſignificet.*

168 *Verbum, dare, quomodo intelligi debeat.*

169 *Tutoris datio magiſtratibus vel à lege, vel à Principe nominatim ſemper conceſſa fuit.*

170 *Poteſtas dandi tutores iure magiſtratus non competit.*

171 *Nunquid auctoritas, quæ in manumiſsionibus requiritur, demandari poſsit.*

172 *An mixtum ipſum imperium delegari poſsit.*

173 *L. 2. C. de pedan. iudicib. quomodo intelligenda ſit.*

174 *L. Nec quicquam §. vbi decretum. ff. de offic. proconſ. & l. omnia. ff. de reg. iur. declarantur.*

175 *Cauſæ cognitio, quæ in minoris prædiorum venditione adhibetur, demandari non poteſt.*

176 *Decreta quæ in alimentorum tranſactione requiruntur, delegari prohibentur.*

TRACTATVS DE IVRISDICTIONE, AVTHORE HIERONYMO MVSCORNO.

QVONIAM de iu-
riſdictione, † atque 1
imperio ſum tracta-
turus, operæpreti-
um fore duxi, vnde
originẽ habuerint
quã breuiſſimè con-
ſiderare, præſertim
cùm vniuſquiſq; rei
potiſſima pars prin
cipium ſit. l. 1. ff. de
orig. iur. Qua in re varias interpretũ reperio
ſententias: Alij. n. originem duxiſſe à potentia,
vt gloſſ. in c. 1. de pac. iuram. firman. in vſib.
feud. Alij à fortuna, vt Accurſius in l. digna
vox, in verbo principalis. C. de legib. Alij, prę-
dictam tamen non excludendo, à Deo ita per-
mittente, cuius ſententiæ fuit Andreas de Iſer-
nia in feudorum præludijs, exiſtimant. Ego
verò duplicem originis cauſam aſſignari
poſſe cenſeo, quarum altera remota, propin-
qua verò altera dici poteſt: Remotam: † Deum 2
Optimum Maximum nõ quidem permitten-
do: vt Andreas voluit, ſed potiùs iubendo ar-
bitramur eſſe. Hoc verum eſſe mihi videtur,
primò apertè probari Nouel. 6. in qua clariſſi-
mè dicitur maxima, præſtantiſſimaq; in om-
nibus eſſe dona Dei: Sacerdotium, & imperi-
um. Illud enim rebus diuinis nauat operam:
huic humana curæ ſunt, eaq; gubernat: vtrũq;

verò ex vno eodemqúe principio procedens, cunctas mortalium res mirificè exornat. Quæ ſanè verba dilucidè oſtendunt, imperium à Deo donari, & ſi accuratius à nobis perpendantur, planiſſimè conſtabit, ſacerdotium, atque imperium quo ad eorum principium fuiſſe adæquata. Quæ cùm ita ſint, concludendum haud dubiè erit: imperium, ſicut & ſacerdotium à DEO Optimo Maximo tanquàm à cauſa prouenire, vt eorum, quæ inter ſe conſimilia ſunt, eadem conſtituatur ratio. Deinde lucidius hoc idem firmo. §. 1. Nouell. 83. vbi imperium à DEO fuiſſe conſtitutum clariſſimè oſtenditur. Proximam verò cauſam: viros illos conſilio, ac virtute præſtantes dicimus eſſe, qui diſſipatos, atque per agros diſperſos homines vnum in locum congregarunt, eoſque ex feritate illa ad iuſtitiam atque fidem colendam tranſtulerunt, ac ciuitates tandem inuento diuino, & humano iure mœnibus ſepſerunt, vt ſcitè teſtatur Plato, in libello de Regno.

4 Sed quoniam † omnis, quæ à ratione ſuſcipitur de aliqua re inſtitutio, debet à definitione proficiſci: vt intelligatur, quid ſit id, de quo diſputetur, vt Tullius libro primo de Officijs, & Baldus in præludijs feudorum, num. 8. teſtatum reliquerunt: vtile futurum puto, ſi primum quid ſit ipſa iuriſdictio breuiter aperiamus.

Iuriſdictionem Accurſius in l. 1. in verbo, poteſt. ff. de iuriſdict. omn. iud. definit, poteſtatem de publico introductam cum neceſſitate iuris dicendi, & æquitatis ſtatuendæ,

quæ

quæ quidem definitio licèt pluribus argumentis à clariſſimo Bolognetto impugnetur: ac tandem ab eo defendatur, mihi tamen non probatur, primò: quia non competit omnibus,† quæ ſub definito continentur, vt voluit 5
Iuriſconſult.in l.1.§.dolum.ff.de dol.mal.mero enim imperio, quod in Principe conſidere dicitur, præſens definitio conuenire † non vi- 6
detur: cùm ei neceſſitas dicatur adeſſe nulla: legum enim laqueis ſolutus eſt. l. Princeps. ff. de legibus. Scio ego quidem Decium in d. l.1. quem etiam ferè ſequuntur omnes, velle tueri Accurſium, dicendo: Principem, etſi legibus ſolutus ſit: honeſtatis tamen neceſſitate omninò teneri oportere.c. Rex debet, 23. q. 5. Sed hæc ſua defenſio mihi non ſatisfacit: cùm perpendo verbum illud, neceſſitate, in definitione poſitum: cuius hanc eſſe reperio naturam, † vt omnimodam: neque vl- 7
lo modo voluntariam præ ſe ferat coactionem: quamuis enim honeſtas, conſcientiaqúe ipſa inclinet,† inducat, atque ratione quadam 8
id ſuadeat: non propterea tamen neceſſitatem aliquam mihi videtur afferre: videmus enim obligationem, quæ à noſtris Iureconſultis ad antidora appellatur: plurimum in ſe honeſtatis continere, nam præclarum quidem, ac laudabile eſt, quo benefacienti benefaciamus. l. ſed & ſi lege. §.conſuluit.ff. de petition. hæred. nec propterea dicemus honeſtatem ipſam vllã producere poſſe vim, præſertim cùm neceſſariũ propriè dicatur illud eſſe, quod nobis etiam inuitis fit. §. neceſſarij. Inſtitutionum titulo de hæred. qualit. &

differen. Quæ cùm ita ſint, nemo meo quidem iudicio erit, qui non abſurdum eſſe fateatur: Principem ita neceſſitate teneri, vt ad ius dicendum inuitus etiam cogatur. Nec obſtat quod obijciunt de dic.c.Rex. nam verbum il-
9 lud, † debet, quod iſti perpendũt non coactionem, ſed rationalem quandam perſuaſionem mihi denotare videtur. Prætereà aliá quoque ratione oſtendo Accurſij definitionem falſam eſſe: ſiquidem verba illa, & æquitatis ſtatuendæ, mihi videntur omnino ſuperuacanea eſſe, quippe cùm ſub illis verbis, iuriſdicendi, optimè comprehendi poſſint: iuris enim appellatione venit proculdubiò omne, quod æquum atq; bonum dicitur eſſe.l.i. in prin.ff.de iuſt.& iur.

10 Omiſſis itaque † aliorum definitionibus puto ego ſic poſſe commodè definiri: iuriſdictio eſt poteſtas ad ius dicendum. Ius autem dicere quid ſit, ex Ciceronis Oratione in Verrem quarta, optimè colligi poteſt, cùm dixit: Quid ego iſtius in iure dicendo libidinem demonſtrem? Quis veſtrûm non ex vrbana iuriſdictione cognouit? Quis vnquam iſto prætore Chelidone inuita lege agere potuit? Iudices citari iubet: iubet citari Heraclium: Citatur Reus ſopatrus. Stenium citari iubet, atq; vt aliquando de rebus ab iſto cognitis, iudicatis, & de iudicibus datis deſiſtamus dicere; ex quibus verbis dilucidè conſtat: ius dicere
11 aliud nil eſſe, † quàm Magiſtratũ audita cauſa vel iudicare, vel iudices dare. Vnde apud Suetoniũ ſæpe nunc Imperatorẽ ius dixiſſe; nunc cognouiſſe, modò iudicaſſe ſcriptũ reperimus:

Sed

Sed quoniam in reijcienda Accurſij definitione dictum eſt: Merum ipſum Imperium ſub iuriſdictione veluti ſub ſuo genere contineri, non abſurdè quæri poſſet: Nunquid iuriſdictionis appellatione tam merum, † quã 12
mixtum comprehendatur imperium, in qua quidem difficultate mihi non videtur à communi ſententia recedendum, quæ dilucidè probatur. l. 1. in princip. ff. de offic. eius, &c. in qua ſcribit Papinianus: magiſtratus errare, qui, cùm publici iudicij exercitationem haberent, lege, Senatuſconſultouè delegatam veluti lege Iulia de adulterijs, iuriſdictionem ſuam mandant. Ex quibus mihi videtur perſpicuum eſſe: Merum ipſum Imperium tanquam ſpeciem ſub iuriſdictione proculdubio contineri, alioquin ſequeretur: magiſtratus non errare, ſi eam mandarent. Præterea hoc ipſum noua ratione probamus, quæ vt clarius intelligatur, breuiter ſciendum eſt: Imperium ipſum ſub iuriſdictione tanquàm ſuo ſub genere haud dubiè comprehendi: id enim titulus, qui legibus generalior dicitur eſſe, clariſſimè nobis oſtendit: ex quo illud intelligi volumus rectè dici poſſe: Imperium
† eſſe iuriſdictionem, non autem contrà, iuriſ- 13
dictionem Imperium eſſe: cùm ſimplex reperiri poſſit iuriſdictio, quæ nullo modo videtur includere Imperium. His ita cognitis, ſic argumentamur: Formæ contentæ ſub genere inferiori continentur etiam ſub genere ſuperiori, † vt ſcitè declarat Ariſtoteles in libris 14
Topicorum, ſed Imperium dicitur eſſe genus inferius ipſa iuriſdictione: ergo ſpecies, quæ

ſub imperio continentur: debent etiam haud
dubiè ſub iuriſdictionę comprehendi: ſed hæ
quidem ſunt merum, & mixtum imperium.
Concludendum itaque eſt: eas ſub iuriſdicti-
one veluti ſub genere ſuperiori cõplecti opor
tere. Nec me mouet. c. 1. de pac. conſtan. in
feud. titul. à Bellarmato contra communem
ſententiam nouiter adductum: quia facilè re-
ſpondemus: locum illum contrariam potiùs
ſententiam probare: ſi quidem Imperator iu-
riſdictionem eo in loco veluti genus in cri-
minales atque pecuniarias cauſas mihi diui-
dere videtur: vt ibi etiam rectè animaduertit
Accurſius, Et quod cauſarum criminalium
diſceptatio iuriſdictionis ſit, apertè demõſtra
15 ri poteſt ex Codicis titulo, qui de † iuriſdicti-
one generaliter ſcribitur, & vtrunque iudicij
genus reſpicit. Quod etiam verum eſſe, Pri-
mum oſtendo teſtimonio Aſconij Pædiani,
qui in argumento actionis in Verrem quartę,
diſertè oſtendit, res capitales iuriſdictionis eſ-
ſe. Deinde idem comprobo auctoritate Sue-
tonij, qui in Auguſti vita capite 33. in hæc ver-
ba ſcribit: Dixit autem ius non diligentia mo-
dò ſumma, ſed & lenitate: ſi quidem manife-
ſti parricidij reum, ne culleo inſueretur, quod
non niſi confeſſi afficiebantur hac pœna. Po-
ſtremò idem firmari poteſt. l. 2. §. & quia. ff. de
origine iuris, in qua dicitur: Conſulibus per-
miſſum non fuiſſe, vt ipſi de capite ciuis Ro-
mani iniuſſu populi ius dicerent. Ex his
itaque concludimus, rei capitalis cognitio-
nem iuriſdictionis proculdubio eſſe, atque
ideò iuriſdictio ipſa veluti genus in crimi-
nales,

nales, atque pecuniarias cauſas, in d.c.1. meritò diuiſa fuit. Neque me latet Ludouicum Charondam in libello de iuriſdictione: cui etiam aſſentitur Franciſcus Hotomannus in commentario de verbis iuris, tenere: Merum imperium † puram eſſe poteſtatem, nulliq́ue immixtam iuriſdictioni, quæ apud populum reſeruabatur, & cùm de animaduertendo in facinoroſum ciuem ageretur extra ordinem quæſtores populus conſtituebat, quibus merum illud Imperium omnis iuriſdictionis expers dabatur, vt in noxium tantum animaduerterent: eumq́ue ſecundùm legem punirent. Sed horum ſententia mihi non probatur: certum enim, atque perſuaſum habeo, imperium, de quo in præſenti loquimur, à iuriſdictione vnquàm ſeparari non poſſe, nam ſi ab ea ſeiungeretur, tunc haud dubiè ſeueritas, atque, vt ita dicam, tyrannis quædam potiùs diceretur, neque poſſum mihi perſuadere: Populum merum ipſum imperium iuriſdictionis expers quæſtoribus vnquàm dediſſe, ſed eius tantum puto executionem eis ſemper cōmiſſam fuiſſe, cùm de puniendo ciue tractaretur. Concludamus itaq; ex his merum ipſum imperium à iuriſdictione non ſeparari, ſed veluti ſuo genere ſub ea contineri. 16

Sed ex his pulchra ſanè oritur dubitatio: Nunquid Princeps iuriſdictionem alicui cōcedendo, † merum, & mixtum quoque imperium transferre intelligatur. In hac difficultate non eadem interpretum eſt ſententia: Baldus in l. cùm multa. C. de bonis quę liber. Paulus de Caſtr. in conſil. 132. incip. Notandum 17

eſt.Alexand. conſil.33. incipiente viſo proceſſu,in quarto volumine,tenent,Principem cõceſſa iuriſdictione, merum etiam, atque mixtum concedere voluiſſe Imperium. Nituntur autem potiſſimum auctoritate eiuſdem Alexand.quippe qui in l.1.ff.de offic.eius,ſcribit Principem,qui vniuerſam iuriſdictionem demandaſſet, merum quoque Imperium tradidiſſe intelligendum eſſe: Quare idem videtur dicendum in quæſtione noſtra, vt ſub iuriſdictione iam conceſſa, merum quoque intelligatur Imperium permiſſum.Omiſſis aliorum reſponſionibus placet mihi, vt dicamus non paruam eſſe differentiam inter delegare merum Imperium,atq; illud idem alteri concedere,nam quando demandatur nullum mihi videtur Principis præiudicium conſiderari poſſe: cùm ipſe poſſit quandocunque ſibi libuerit illud reuocare: quod longè ſecus eſt in ipſa iuriſdictione concedenda : hoc enim caſu priuari ea Princeps videtur, quod in re dubia pręſumi non debet,argumento eorum, quæ notant Dd. in l. legatus. ff. de offic. præſid.

18 Secundò in† eandem ſententiam adducitur hæc ratio, omnes ſpecies ſub ſuis generibus æqualiter contineri debent.l.1. §. generaliter. ff.de legat. præſtan. & tradunt omnes, in l.ſi duo.in fine.ff.de adminiſtrat.tutorum.ſed iuriſdictio dicitur eſſe genus,cuius tres ſunt ſpecies , merum , mixtum Imperium, ac ſimplex iuriſdictio,vt ſuprà dictum eſt,ergo ſub ipſa has etiam omnes contineri neceſſarium eſt. Sed breuiter reſpondemus rationem hãc locum

locum non habere, quando genus ipſum pro ſua quoque ſpecie accipi poſſit, tunc enim in ſpecie potius, præſertim ſi dubij ſimus, capi oportet, vt eleganter tradit Bart. in l. hoc legatum. ff. de leg. 3. Ex his itaq; concludendum eſt, iuriſdictionem à Principe conceſſam non generatim, ſed ſpeciatim potius accipiendam eſſe.

Contrariam ſententiam tenuit Iaſ. in l. imperium. ff. de iuriſdictione omnium iud. quē etiam plurimi ſequuti ſunt, præſertim Fabius Obtinellus, qui nouis, vt ait, rationibus eandem comprobare conatur ſententiam. Primò itaque adducit. §. ſed ius quidem, verſic. ſed quotiens. Inſtitution. titul. de iur. natur. gent. & ciuil. in quo ſcribit Iuſtinianus, ius ciuile ex vnaquaque ciuitate, in qua obtinet, appellationem ſumere, ſi quis enim leges Solonis, qui Athenienſibus leges conſcripſit, aut Draconis, qui Lacedæmonijs, ius ciuile Athenienſium, vel Lacedæmoniorum, appellare velit, non omninò peccauerit: Quòd ſi quis indefinitè ius ciuile dicat non addito cuiuſnam ciuitatis, Romanum ſignificare videtur. Quare idem quoq; dicamus in propoſito noſtro, vt is, qui indefinitè iuriſdictionem dixerit, ſimplicem tantum ſignificaſſe videatur iuriſdictionem.

Sed † locus hic mihi videtur contrariū probare eius, ad quod citatur, cum enim Imperat. nihil aliud eo in loco declarare intendat, niſi nomina, quæ plures habent ſignificationes, ſi dubij ſimus, de qua intelligantur, eam retinere ſignificationem oportere, quæ cæte- 19

ris nobilior dicitur eſſe, videtur merum ip-
ſum imperium in quæſtione noſtra haud du-
biè accipiendum eſſe, quippe cùm excellẽtior
Iuriſdictionis ſignificatio merum imperium
dicatur eſſe. Sed, vt verum, ni fallor, huius. §.
ſenſum afferamus, illud præter alios omnes
30 monendum eſt: ius † ciuile non poſſe dici ge-
nus vnam naturam communem habens, vt
plerq; affirmare videntur, ſed eiuſmodi pu-
to eſſe naturæ, cuiuſmodi ſunt nomina, quæ
ſecundum prius, & poſterius dicuntur, ius e-
nim ciuile prius de Romano, poſterius verò
de alijs dici perſpicuum eſſe puto, exemplo,
quod Iuſtinianus eo in loco affert de poëta,
qui prius de Homero, poſterius verò de alijs
verificatur: ſicuti etiam dicimus de eo quod
eſt, nam primò de ſubſtãtia, ſecundò verò de
accidentibus ipſis dicitur, vt ſcitè declarat
Ariſt. 4. Metap. tex. 2. Ex his itaque concludi-
mus. §. illum ad rem noſtram facere non poſ-
ſe, quippe cũ de iuriſdictione loquamur, quæ
non ad vnum, ſed generale potius appellatur
nomen.

Secundò mouetur ipſe hoc argumento.
31 Quando dubitamus † de ſignificatione alicu-
ius nominis, ad vſum loquendi communem
recurrere ſemper debemus. l. Labeo. ff. de ſup-
pellect. leg. ſed vulgaris omnium ſermo requi-
rit, vt iuriſdictio ſpeciatim potius, quàm ge-
neratim accipiatur. l. more maiorum. l. iubere
cauere. ff. de iuriſdict. omn. iud. ergo ſub iuriſ-
dictionis nomine non imperium, ſed ſimplex
tantum iuriſdictio intelligi oportet.

Sed hoc argumentum procederet, ſi proba-
retur;

retur: iuriſdictionem ipſam ſecundum communem vſum loquendi pro ſimplici, atque pura tantum iuriſdictione accipi oportere, vt etiam dicemus in diſſolutione huius quęſtionis. poſſem & aliter reſpondere: verba, † quando latinè concipiuntur eſſe ſemper interpretanda ſecundum latinos, & non vulgares homines, vt eleganter declarat Barto. in l. ſi quis filiabus. ff. de teſtam. tuto. & Alexan. in conſil. 2. volum. 1. & propterea cùm ex proprietate, atque latinitate ſermonis merum etiam ſub iuriſdictione comprehendatur imperium, illud quoque haud difficulter intelligendum erit. Neq; obſtant iura, quæ in cõtrarium ſunt adducta: quia loquũtur de iuriſdictione, quæ demandari poteſt: ideo mirum non eſt ſi merum non intelligatur imperium: cùm alteri committi illud non poſſit, vt notant omnes in d. l. 1. 22

Tertiò affertur hæc ratio: Quotieſcunque lex, Senatuſconſultum, conſtitutióue Principis, merum ſiue mixtum ipſum imperium alicui confert, illud quidem in ſpecie transferri ſemper ſolet. l. 1. ff. de offi. eius. Sed merum imperium non videtur in caſu noſtro ſpeciatim conceſſum: cum non expreſſis, ſed ſub generalibus comprehendatur verbis. argumento. l. vxorem. §. fœliciſſimo. ff. de leg. 3. & l. non dubium. §. quod ad omnes. C. de legibus, ergo ſub iuriſdictionis nomine non videtur intelligi poſſe. Quod etiã cõfirmari poteſt, quod leges omnes, quæ de mero imperio mentionem faciũt, expreſſis ſemper verbis illud manifeſtare ſolent, vt patet in l. illicitas. §. qui vniuer-

vniuerſas,& l.præſes.2.ff.de offic.præſid.cum ſimilibus.

Sed his ego breuiter reſpondeo, Merum ipſum imperium, etſi expreſſis ſemper debeat concedi verbis, non tamen neceſſe eſt, quin
23 ſub † iuriſdictione contineri dicatur, quippe cùm expreſſum illud haud dubiè dicatur eſſe, quod ex verborum etiam vi colligi poteſt, vt tradit Bartol. in l.prætor.in princi. ff.de oper. nou. nunciat. & l.1.ff. de vulgar. & pupillar. ſubſtitut. quibus ego etiam addo d.l.non dubium, in qua dicitur ea, quæ expreſſa nō ſunt, ex legis voluntate colligi poſſe. Quod verò ipſi obijciunt de l.illicitas, & de l.præſes, planè alienum eſt, nulla alia enim de cauſa eis in locis de mero imperio fit mentio, niſi, vt declaretur, qui ſint magiſtratus, qui illud retinere dicantur, id autem à quæſtione noſtra diuerſum eſſe neminem puto, qui apertè non videat.

Quartò inducitur.l.alimenta.§.baſilicæ.ff.
24 de aliment. & cibar.leg. ex qua † colligunt interpretes: rem, de qua ſpeciatim prouiſum eſt, ſub generali conceſſione amplius venire non poſſe, ſed lex, ſeu imperat. iam in ſpecie conſtituerint, atque proſpexerint, qui merum debeāt exercere imperium, vt videre eſt in proconſule, prætore, atque præfecto prætorio. ergo ex vi verborum illud intelligi non videtur poſſe. Non poſſum non vehementer admirari de hoc Excellētiſſimo viro, cùm ſibi perſuadeat huiuſcemodi ratione opinionem ſuā optimè probari poſſe, quæ quidem ſi accuratius intelligatur, aptè dilui poteſt, fateor enim

ego

ego merum ipſum imperium ſub iuriſdictione venire non poſſe, quando ſeiunctum, atque omninò ſeparatum ab ea ſit: hancq; puto eſſe ſententiam. d. §. Baſilicæ: quamuis enim cibariorum nomine, quæ libertis, libertabusq; relicta ſunt, baſilicæ quoque alimenta veniant; tamen; quia à principio ſeparata, atque diſtincta fuêre; optimè fit, vt ſub eorũ genere comprehendi non videantur.

Poſtremò nititur, l. item apud Labeonem. §. hoc edictum. ff. de iniur. in qua ſcribit Vlpianus ea; quæ inſignia, atque notabilia ſunt; non generatim, ſed ſigillatim ſemper exprimi oportere, ſed merum, atque mixtum imperium dicitur eſſe quid digniſſimum; ac præſtantiſſimum, cum principis oſſibus affixum eſſe dicatur, vt eleganter tradit Bald. in l. morẽ maiorum. ff. de iuriſd. omn. iud. quare non videtur ſub iuriſd. vniuerſim facta comprehendi poſſe.

Sed ego reſpondeo nullum ſequi abſurdũ; ſi ea; quæ notabilia ſunt, ad maiorem declarationem quandoque exprimantur, ſed quòd neceſſe ſit, id ſemp. fieri, prorſus negamus. Hoc verum eſſe ex eodem. §. apertiſſimè oſtendi poteſt, ſcribit enim eo in loco Iuriſcon. prętorem; tametſi ex generali iniuriarum cauſa agi poſſit, in ſpecie tamen loqui voluiſſe: nam ea, quæ notabiliter fiunt, niſi ſpeciatim notentur, videntur eſſe quaſi neglecta. Quibus planiſſimè conſtare videtur neceſſarium non eſſe, vt, quę inſignia, atque excellentia ſint; expreſſis ſemper verbis declarentur, non enim verè, atq; propriè, ſed quodammodo neglecta videren-

viderentur: præterea dici poteſt, merũ ipſum imperium cùm non fuerit expreſſum, ſub iuriſdictione tanquam neglectum comprehendi oportere.

Solutis itaque vtriuſque ſententiæ argumentis, Nunc quid hac in re ſentiendum ſit, breuiter aperiamus. Cenſeo equidem mẽtem eius, qui diſponit diligentiſſimè attendẽdam eſſe, cùm dubitamus: an ſub aliquo generali nomine quippiam aliud intelligatur: Mens autem ipſa tum ex verbis ſuperioribus, tum etiam ſequentibus colligi poteſt: ea enim, quæ ſequuntur optimè declarant, quæ proximè præcedunt. l. ſi ſeruus plurium. §. fin. ff.
25 de leg 1. Ex his illud perſpicuum eſſe † volumus: Principem, qui omnimodam donaret iuriſdictionem, merum quoque haud dubiè concedere voluiſſe imperium, vt tradunt omnes in l. ſi in aliqua. ff. de offic. proconſ. atque hoc idem dicere non dubitamus, ſi caſtrum cum libera iuriſdictione concederetur, nam dictio illa tantæ virtutis eſt, vt etiam quæ ſpeciali indigere videntur conceſſione, per eam venire dicantur: videmus enim procuratorem facere poſſe omnia, quæ ſpeciale requirunt mandatum, ſi ipſe libera cum poteſtate conſtitutus ſit, vt difertè tradit Bart. in l. procurator cum libera. ff. de procur. Bald. in l. illud. §. 1. C. de minoribus. Paulus de Caſtr. in l. iuriſiurandi. §. defenſor. ff. de iureiur. Quod ſi voluntas, atque mens ipſius, qui diſponit obſcura ſit, neque poſſit hoc modo colligi: tunc conſiderandus eſt cõmunis vſus loquendi, nam ſi ea in ciuitate ſolitum eſſet, vt iuriſ-

dictio-

dictionis nomine merum quoq; intelligatur imperium, idq; lucidiſſimè probaretur, haud dubiè comprehenderetur. argumēto eorum, quæ notantur in l. Labeo.ff. de ſuppellect. legat. Qui ſanè ſi non appareret, putarem perſonam eius, cui conceſſa videtur iuriſdictio, inſpiciendam eſſe, ſi enim illuſtris ſit, atque in dignitate reperiatur, conijcitur Principem illud quoque concedere voluiſſe, vt notat Baldus in l.plenum.§. equitij.ff. de vſu, & habitat. Barbat. in c. quod translationem. de offic.legat. & Iaſ.in l.liber.homo.ff.de verbo. obligat. At ſi hoc ipſum quoque deficeret, profectò conſiderandum eſſet, quid Princeps ſolitus eſſet concedere, nam ſi moris eius eſſet concedendo iuriſdictionem merum etiam trāsferre imperium: nulla quidem dubitatio eſſet, vt ſcribit Ioan. Andr. in additionibus ad Speculat. in titul. de locat. §. 1. & Roman. in conſil. 217. ſi verò non valeamus id aſſequi coniecturis, atque omninò dubij ſimus: non dubitarem, quin merum quoque ſub iuriſdictione, veluti ſuo genere comprehendatur † 26
imperium, nulla alia quidem ratione, niſi, quia ex ſermonis proprietate proculdubio ſub ea contineri mihi videtur. Ex his concludo falſam eſſe Obtinelli, & aliorum opinionem, qui tenent: Principem, & ſi omnem alicuius caſtri iuriſdictionem conceſſerit, non propterea videri merum etiam imperium transferre voluiſſe. Neque ad rem pertinet, quod obijciunt de.l.ſolet. cum ſequ.de iuriſd. om.iud.ff. ex qua colligūt dictionem illam, omnem, ſi iuriſdictioni fuerit coniuncta, ope-

rari,

rari, vt non de mero imperio, ſed de ſimplici potius iuriſdictione intelligatur: quia facilè reſpondemus, verba generatim, atque indefinitè prolata in eiſdē ſemper terminis, de quibus loquuntur ex Bart. ſententia. in l. 1. §. nunciatio. ff. de oper. nou. nunciat. coanguſtanda eſſe, & propterea cùm prætor merum ipſum imperiū alijs mandare non poſſit. l. 1. ff. de offi. eius. meritò fit, vt dictio illa, omnis, de ſimplici tantum iuriſdictione dicatur. Quod longè ſecùs videtur eſſe in principe, qui non ſolum mixtum, ſed merum etiam imperiū concedere poteſt.

Sed quoniam ſuperius concluſum, atque firmatum eſt appellatione iuriſdictionis con-
27 ceſſæ non ſolum merum, ſed mixtum † etiam venire imperium: non inutilis adhuc exoritur dubitatio: Nunquid lex municipalis, quę ſimpliciter de iuriſdictione facit mentionem, tam ordinariam, quàm etiam delegatam comprehendere videatur iuriſdictionem. Qua in re Alexan. in titul. de iuriſd. omn. iud. ex mente Gloſ. concludit vtranque contineri poſſe; illud tamen adijciendo, materiam, de qua agitur ſemper inſpiciēdam eſſe, ſed quia hæc Alexandri ſententia non videtur perfecta, cùm non aperiat, quid in re dubia tenendum ſit: Ideo Antonius de But. in c. ſua. de offic. vicar. quem etiam ſequitur Iaſ. & Bolog. in tit. de iuriſd. omn. iud. tenet, ordinariam tantum iuriſdictionē in hoc caſu comprehendi oportere. Huius autem ſententię potiſſimum argumentum adducitur à Bolognetto, quod huiuſmodi eſt. Vbicunq; nomen aliquod & generatim & ſpe-

& ſpeciatim capi poteſt: ſi lateat quomodo accipiatur, in ſpecie, & in ea quidem, quæ alijs potĕtior dicitur eſſe, ſumi oportet. §. ſed quotiens. Inſtitut. titul. de iur. nat. gent. & ciuil. & pulchrè tradit Bartol. in l. hoc legatum. ff. de leg. 3. & l. 1. ff. de edend. Sed iuriſdictio tum ordinariam, tum etiam delegatam ſub ſe comprehendit. Ergo cùm dubij ſimus, de qua intelligatur, ordinaria veluti potentior intelligi debet.

Sed reſpondeo ſimpliciter verum non eſſe: nomina, quæ generatim, & † ſpeciatim capiuntur, in ſpecie ſemper potentiori accipienda 28 eſſe: regula enim illa locum habere eo ſolo caſu videtur, quo res ipſa neceſſariò expoſtularet: vt nomen illud vno tantùm modo ſumeretur, tunc enim ſpeciatim potius accipi oporteret, vt eleganter tradit Decius in l. imperium. ff. de iuriſd. omn. iud. cùm itaque in propoſito noſtro nihil repugnare videatur, ſi iuriſdictionem in vniuerſum capiamus, concludendum proculdubio erit non ſolum ordinariam, ſed delegatam etiam eius appellatione comprehendendam eſſe.

Secundò in eandem ſententiam adducitur l. 1. §. qui mandatam. ff. de offic. eius, in qua vult Papinianus eum, qui mandatam iuriſdictionem ſuſcipit, proprij nil habere poſſe, ſed eius, qui mandauit iuriſdictione vti, quibus conſtare videtur, iuriſdictionem delegatam, propriam dici non oportere. Quare mirum non eſt, ſi in iuribus municipalibus, quæ propriè intelligenda ſunt, comprehendi non dicatur, argumento eorum, quæ tradunt Dd. in

l.3.§.hæc verba.ff.de negoc.geſt.

Sed hoc argumentum facilè ſolui poteſt; maxima enim mihi videtur eſſe differentia; an verbum illud, proprium, ad delegatum; an verò ad iuriſdictionem referatur. Confiteor, enim delegatum proprij nil habere poſſe, ſed ex his ſequi nõ video quin iuriſdictio; qua ipſe vtitur, verè, atq; propriè dicatur eſſe iuriſdictio.

Poſtremò recentiores interpretes ad comprobandam hanc ſententiam nouam conantur afferre rationem, dicendo, regulam iuris eſſe, quod cui non competit definitio, nec definitum etiã competere debet, vt tradunt omnes in l. omnis definitio.ff.de regul.iur.Sed iuriſdictionis definitio, quam tradit Accurſ.in d.l.1. non videtur accommodari poſſe iuriſdictioni delegatæ: quia de publico non videtur introducta eſſe: præſertim cùm neq; publica dicatur delegati perſona, neque vllam etiam ad ius dicendum videatur habere neceſſitatem: Quare ex his concludunt, eos propriã non retinere iuriſdictionem, & per conſequẽs in legibus municipalibus comprehendi non debere.

Sed hoc argumentum mihi videtur nullius eſſe valoris, nititur enim ea iuriſdictionis definitione, quam ſuperius pluribus rationibus reiecimus. Sed ſi eam etiam tanquam veram admittamus, dicimus adhuc eorum argumentum falſum eſſe: ſi quidem delegati iuriſdictio mihi videtur eſſe poteſtas de publico introducta, cùm delegatio ipſa iure permiſſa ſit, Præterea dico tãtum abeſſe, vt delegatus

non habeat iuriſdicendi neceſſitatem, vt potius eam dicatur habere.

Contrariam itaque ſententiam tenuit Sapia, quem ſequitur Mandellus in titul.de iuriſd.omn.iud.cui nos quoq; aſſentimur, eamq; omiſſis aliorum argumentis prȩter alios duabus rationibus firmamus, quarum prima eſt deprompta ex.d.l.imperium, quo in loco definiens Iuriſconſ. iuriſdictionem, dicebat, iudicis dandi poteſtatem eſſe, quæ quidem definitio cùm delegato cōpetere videatur.l. cùm prætor.verſi.is quoque.ff. de iud. ſequi neceſſe eſt, vt iuriſdictio etiam ipſa verè, atque propriè ei conuenire dicatur.

Altera verò ratio deſumitur ex.l.iudex poſteaquam.ff. de re iud. in qua videtur concludere Vlpianus, iudicis appellatione non ſolum ordinarium, ſed delegatum etiam intelligi poſſe, quare id ipſum mihi videtur in propoſito noſtro dicendum, præſertim cùm differentiæ ratio aſſignari poſſit nulla. Ex † his concludimus cōtra Bolog. iura municipalia, 29
quæ ſtatuũt, vt nemo, qui iuriſdictionem habet, domi ludos teneat, non de ordinario ſolum, ſed de delegato etiam diſponere voluiſſe, quamuis enim materia ſit pœnalis, & anguſtè veniat interpretanda.c.in pœnis.de regul.iur. in 6. tamen hoc in caſu ratione publicæ vtilitatis dicitur fauorabilis, atq; dilatanda, vt ſcitè declarat Bart. in l.2.§.exercitum.ff.ex quib. cauſ.infam.irrogat. multum enim Reipublicæ videtur intereſſe, ne ludi exerceantur, præſertim ab ijs, qui iuriſdictione potiuntur, vt notant omnes in titulo.de Aleæ luſ.& aleat.

Ex his etiam illud perſpicuum eſſe volumus: ſententię appellatione, de qua à lege municipali plerunq; fit mentio, non eam ſolum,
30 quę † negotium definire dicitur, ſed illam etiã, quæ à noſtris interlocutoria appellatur, proculdubio intelligendam eſſe, atq; in hanc ſentẽtiam tribus rationibus à nemine, quem ego hactenus viderim, excogitatis adducti ſumus, quarum prima eſt: quia ſententia æquè propriè comprehendit tam eam, quæ totam definit controuerſiam, quàm etiam eam, quæ aliquid obiter ad cauſam pertinens decernit: quippe cùm ſentẽtia generale dicatur eſſe nomen, ſub qua illæ tanquam ſpecies contineri dicuntur, vt notant omnes in titul. de re iud. Quare concludendum erit, vtranque intelligi poſſe.

Secunda ratio deſumitur ex l. iudices. C. de ſententijs, & interlocution. om. iud. in qua de ſententia ſimpliciter fit mentio, & tamẽ vtranque intelligere nobis neceſſe eſt.

Poſtrema verò ratio huiuſmodi eſt. Validum dicitur eſſe argumẽtum à lege ad ius municipale, vt ſcitè notat Iaſ. in l. ſi quis iniquũ. §. ſi is pro quo. num. 6. ff. quod quiſque iur. Sed lex ipſa quando vult facere mentionem de ſententia, quæ prorſus negotium definit, non ſimpliciter de ea loquitur, ſed addit ſemper aliquid, ex cuius vi intelligitur diffinitiua: hoc quidem obſeruaui in l. cùm iudex. l. cùm ſolitum. & l. cùm præſes. C. de ſentent. & interlocut. omn. iudic. quare id ipſum dicamus in caſu noſtro, nam ſi mens eorum, qui ius illud municipale conſcripſerunt, fuiſſet,

vt

vt de ſententia tantum definitiua intelligeretur nõ ita ſimpliciter loquuti fuiſſent, ſed magis eorum mentem nobis declaraſſent.

Neq; me mouet, quod obijciunt interpretes; ſtatuta propriè eſſe intelligenda, atq; ideo ſententiam tantum definitiuam veluti propriè ſententiã intelligi oportere: quia reſpondemus argumentum procedere, quando ſententia interlocutoria non diceretur propriè ſententia, quod apertè falſum eſt; cùm ſpecies ſuis generibus æquè propriè contineri dicantur, vt ex ijs, quæ ſuperius dicta ſunt, facilè quiuis poteſt intelligere.

Expoſita iuriſdictionis definitione proximum eſt, vt imperij quoque definitionem in medium afferamus: quæ quidem abundè explicabitur, ſi prius quàm breuiſſimè videamus quid ſit poteſtas, & an imperium in magiſtratibus, vel in principe potius conſidere dicatur. Quod igitur ad primum pertinet, illud ſcire oportet: Poteſtatem nomen eſſe (vt ita dicam) generaliſſimum, pluraq; ſignificare: in perſona † magiſtratuum, imperium: in 31
perſona liberorum, patriam poteſtatem: in perſona ſerui, dominium, vt perſpicuè declarat Paulus in l. poteſtatis verbo. ff. de verb. ſignifica. ſed hic dubitant Dd. An poteſtas ſpeciatim ſumpta, quæ magiſtratibus tantum competere videtur tam merum, quàm mixtum comprehendere dicatur imperium. Paulus Caſtrenſis in l. eum qui. ff. de iuriſdict. om. iud. quem etiam ſequitur Decius in d. l. imperium. tenet, merum tantum contineri imperium, Primum autem, & ſummum illorum ar-

gumentum ducitur ex.l.imperium, vbi ſcribit Vlpianus merum imperium gladij eſſe poteſtatem ad animaduertendum in facinoroſos homines, quod etiam poteſtas appellatur. Sed huic argumento facilè reſpondemus: confitendo merum quandoque imperium appellari poſſe poteſtatem, ſed propterea nō excluditur, quin mixtum etiam ſub ea comprehendatur imperium. Prꝑterea in hanc ſententiam adducunt.d.l.eum qui, quo in loco volens Iuriſconſ. declarare qui ſint illi magiſtratus, qui in poteſtate aliqua ſunt, exemplum ponit in proconſule, atque prꝑtore, qui merum dicuntur habere imperium, ſed hæc quidem ratio mihi videtur cōtrarium potius probare, nam ij magiſtratus non ſolum merum, ſed mixtum etiam retinere videntur imperium, vt clariſſimè patet tum ex titul. de offic. proconſ. tum etiam ex titul. de offic. præſid. Poſtremò Decius, qui argutiſſimè hanc ſententiam defendit, citat l. 3.§.fi.ff. de recep. arbitr.l. nec magiſtratibus.ff.de iniur.& l. ſed & ſi per prætorem.§. ait prætor.ff.ex quib.cau.maior. Sed hæc quidem iuris loca mihi videntur ad rem facere non poſſe; cùm in illis ne verbum quidem de hoc reperiatur, demirorq́ꝫ grauiſſimum illum virum ad quæſtionem noſtram hæc accommodare voluiſſe.

Contrariam itaque ſententiam tenuit Fulgoſ.in d.l. imperium, quæ mihi quoque plurimum ſatisfacit. Poteſt autem dilucidè probari.l.poteſtatis verbo, quam ſuperius etiam adduximus, in qua dicitur poteſtatis nomen in perſona magiſtratuum imperiū ſignificare, ſed

ſed cùm imperium ipſum in merum atq; mixtum diuidatur imperium, ſequi neceſſe eſt, vt poteſtas etiam, quæ ad magiſtratus pertinet, vtrunq; complecti dicatur imperium. Quod etiam firmari poteſt, nam non reperitur in iure noſtro poteſtatem ſimpliciter prolatã pro mero tantum accipi imperio, ſed vbi lex per poteſtatem illud denotare velit, addit ſemper aliquid, cuius virtute ipſum intelligere neceſſe eſt. Pręclarum huius rei extat exemplum in l.2.§.exactis.ff.de orig.iur.

Sed iam tempus eſt, vt breuiter videamus, Nunquid imperium in magiſtratibus, vel in Principe potius reſidere videatur. Eruditiſſimus Alciatus † in d.l. imperium. vult contra 31 omnium ferè ſententiam in Principe tantum conſidere, quod ipſe eò probat, quod magiſtratus imperij tantum exercitationem habere dicuntur.l.1.ff. de offic.eius, atque ideo adminiſtratores, ſiue potius executores. Nouel. 60.appellantur.

Sed contrariam ſententiam omnes ferè interpretes ſequuti ſunt, à quibus diſſentire nõ licet, videtur enim hæc ſententia clariſſimè probari.l. & ſi prætor.ff. de offic. eius. in qua Iulianus ſcribit, prætorem, qui alienam exequitur iuriſdictionem non pro ſuo imperio, ſed pro eo, cuius mandato ius dicit, agere. atque etiam hoc ipſum firmari poteſt.l.4.ff.de offic.præſid.vbi præſides imperiũ habere planiſſimè oſtenditur: ſcio equidẽ Alciatum his iuris locis reſpondere: Magiſtratus nõ ratione iuris, ſed exercitationis potius imperiũ habere poſſe. Sed hæc reſponſio mihi videtur

apertè confundi.l. ſi quid erit.ff. de offic.proconſ.in qua Vlpianus ſcribit, legatum proconſulis neque animaduertendi, neque coërcendi ius retinere poſſe: Quod ſi aliquid contigerit, quod maiorem videatur exigere animaduerſionem, ad Proconſulem, illud remitti debet, Quibus dilucidè conſtat: proconſulem animaduertendi ius habere. Quod etiam clarius firmatur.l.legatus Cæſaris.ff. de offic.præſid. in qua Papinianus ſcribit; præſides abdicando ſe, imperium non amittere. Neque obſtat, quod obijcitur de d.l.1. quia plana videtur eſſe reſponſio; Magiſtratus, qui ius habent, eius quoque exercitationem poſſidere.

Vt autem omnia, quæ ad hanc quæſtionem pertinere videãtur, facilimè diſſolui poſſint: illud prius diligenter animaduertendum puto:
54 † iuriſdictionem, ſiue imperium duobus modis tradi poſſe, aut enim princeps illud ſibi cumulando, aut eo ſeſe priuando alteri concedit, vt tradit Barto.Bald. Paulus de Caſtro in l. vltima.ff. de iuriſdictione omn.iud. & clarius idem Paul.in l. teſtamenta.C. de teſtam.atque id ipſum eodem in loco perſpicuè notat Angel. Hoc etiam veriſſimum eſſe teſtatum nobis reliquerunt, Abbas in c.3.de offic. ordin. & Roman. in conſil.72. His ita cognitis: duas ponimus concluſiones, quarum prima huiuſmodi eſt, Magiſtratus non ita videntur habere imperium, vt Princeps eo priuari dicatur: quia hoc apertè falſum eſt: cùm illud tantum cum eis communicet, vnde poterit & ipſe in eiſdem etiam cauſis quandocunque ſibi libuerit iudicare. Altera verò concluſio eſt:

Magi-

Magiſtratus dicuntur habere imperium per quandam communicationem, atque vt ita dicam, accumulationem; Nam Princeps imperio non priuatur, ſed accumulatur, atque eius poteſtati adiungitur magiſtratus ipſe. Ex his concludimus ex mente præſtantiſſimi Tiberij Deciani verum atque germanum ſenſum. l. 1. ff. de conſtitution. Princip. † in qua ſcribit Vl- 35
pianus, populum Romanũ lege Regia lata, ei, & in eum omne ſuum imperium, & poteſtatem tranſtuliſſe, quæ quidem verba ſic interpretor; populum Romanum, non ſolum Principi dediſſe imperium, vt dictatori dare ſolebat, cui periculoſiſſimo Reipublicæ tempore ſummam poteſtatem permittebat, ſed illud etiam in eum contuliſſe, vt omninò ſe priuari voluiſſet. Ex his itaque perſpicuum eſſe arbitror, Principem ſolere magiſtratibus concedere imperium, non eo quidem ſeſe priuãdo, ſed illud potius cum eis communicando.

His ita declaratis, nunc quid ſit Imperium ipſum ſimpliciter ſumptum, quod nobis præcipuè declarandum inſtituimus, breuiter explicemus. Itaq; non † omninò ineptè meo iu- 36
dicio, definiri ſic poterit. Imperium eſt iuriſdictio, ſiue poteſtas, qua iuſtè aliquid fieri iubetur, vel vetatur, ſcribit enim Celſus, in l. quod iuſſit. ff. de re iud. Quod iuſſit, vetuitué prætor, contrario imperio tollere, & remittere poteſt, Paulus quoque in l. final. ff. ne quid in loc. vel itiner. public. aſſerit eum, qui aduerſus edictum prætoris ædificauerit, tollere ædificium debere, alioqui inane, & luſorium prætoris imperium fuerit, atque hoc n:mirũ

illud eſt, quod tradit Martian. in l. munus. ff. de verb. & rer. ſignifi. cùm inquit, munus propriè illud eſſe, quod neceſſariò ſubimus lege, more, imperióue eius qui iubendi habet poteſtatem, atque hæc quidem de Imperij definitione dicta ſint.

Quoniam verò imperium aut merum, aut mixtum eſt, de vnoquoque diligenter diſſerendum eſt, & à mero imperio tanquàm digniore incipiendo, illud in primis de eo tractabimus: Quare merum dicatur: Secundò, quid ſit: Tertiò quibus competat magiſtratibus: Quartò quot ſint eius gradus, Poſtremò nunquid præſcribi, ſiue demandari poſſit.

37 Quod igitur ad primũ pertinet, † reperio Bartolum in d. l. imperium. tres afferre expoſitiones, quarum prima eſt: imperium dicitur merum: id eſt liberũ ratione Principis, qui libertatis ſedes appellatur. c. propoſuit, de conceſſ. præben. Sed hæc expoſitio mihi non probatur: quia ſi vera eſſet, non ſolùm mixtum imperium, ſed ipſa etiam iuriſdictio mera haud dubiè appellaretur, cùm vtrunque in Principe liberum eſſe videatur.

Secunda igitur eſt expoſitio, quæ ferè eadẽ eſt cum prima, vt imperium dicatur merum: hoc eſt, liberum ad differentiam officij mercenarij (ita enim à noſtris appellatur) quod actionibus deſeruit: Sed hac eadem ratione concludendum eſſet, mixtum quoq; imperiũ appellari merum: quippe cùm officio iudicis nobili expediatur, atq; actioni quodãmodo deſeruire non dicatur, vt ex eius definitione inferius clariſſimè apparebit.

Quam

Quam ob rem videns Bart. has ſuas ſolutiones à † veritate abhorrere, tertiã tradit dicendo: imperium hac ſola ratione dici merum: quia ſimplex, atq; ſeparatum eſt non à mixto ſolùm imperio, ſed à ſimplici etiam iuriſdictione. 38

Hæc ſanè expoſitio, & ſi omnium conſenſu recepta ſit, eam tamen Fabio Optinello placere non video: atque in eam hoc vtitur argumento. Si verbum illud merum nil denotaret aliud præter ſimplicitatem quandam: hoc certè ſequeretur abſurdum. Merum ipſum imperium à iuriſdictione non rectè fuiſſe ab Vlpiano ſeiunctum, atque diſtinctum: quippe cùm hoc idem nomen vtriſque haud dubiè conuenire poſſit: ſicut enim merum dicitur imperium ſimplex, ita quoque iuriſdictio pura, atque ſimplex dici poteſt, quo nihil in iure noſtro vel ineptius, vel abſurdius fingi poteſt: præſertim cùm perſpicuum ſit: epitheta nulla alia de cauſa nominibus addi, niſi, vt oſtendatur illud, quod eſt magis illius rei proprium, argumento eorum, quæ eleganter tradit Iuſtinianus in §. ſequens. Inſtitutionum, tit. de actionibus. Qua de re aliter ipſe exiſtimat exponendum eſſe, vt verbum illud merum aliud nil ſignificet, quam ſupremum & perinde ſit, atque ſi Vlpianus dixiſſet imperium ſummum, atque perfectum, hancquę ſuam expoſitioné videtur clariſſimè probare, l. 2. §. Populo deinde aucto. ff. de orig. iur. quo in loco Pomponius diſertè aſſerit: Imperium in delinquentium animaduerſionem ſummam, atque ſupremam dici poteſtatem: quod etiam

etiam apertè confirmatur auctoritate Ciceronis, qui in libro, cui nomen Orator eſt, ſic ſcribit: Ecce tibi Socrates Magiſter iſtorum omnium, cuius è ludo tanquàm ex æquo Troiano Meri Principes exierunt: quibus in verbis dilucidè oſtẽditur verbum illud, Merum, quid ſupremum, atque excellens ſignificare, poſſet poſtremo loco id ipſum teſtimonio Varronis probari, qui cùm in animo haberet ſuprema, atque maxima nobis proponere miracula, ea quidem appellare mera non dubitauit.

Sed nobis is quoque videtur errare: fateor enim ego verbum, merum, hanc quandoque habere ſignificationem, vt quid ſupremum oſtendat, ſed quod in propoſito noſtro hoc modo accipiendum ſit, omninò nego: quippe cùm explorati iuris ſit ad differentiam mixti imperij, illud appoſitum fuiſſe, quod quidem nulla alia de cauſa huiuſmodi videtur ſortiri nomen, niſi, quia & imperij, & iuriſdictionis particeps eſſe dicitur, vt inferius luce clarius demonſtrabitur.

Quapropter cenſeo quidem ego vltimam Bartoli expoſitionem communiter approbatam veriſſimam eſſe; vt ex contrariorum natura dilucidè conſtat, cùm enim Mixtum dicatur eſſe imperium, quod ſimplici cohæret iuriſdictioni; Merum haud dubiè illud dicemus eſſe, quod ei non eſt immixtum, ſed ab ea ſeparatum, atque omninò diſtinctum. Hoc verum eſſe manifeſtè probari poteſt eorum argumento, quæ de mera conditione ſic ſcribit Calliſtratus in l. cùm ſeruus. ff. de conditionibus & demonſtrat. Sed nos neque

condi-

conditionem meram putamus eſſe, quæ in datione exiſtat: neque meram conditionem, quę in facto ſit: Sed eam conditionem, quę ex quadam mixtura conſiſtit: Vndè merum etiam iuſgentium Triphonius in l. bonafides. ff. depoſi. Merum iudicis officium Pomponius in l. ſtipulationum. ff. de verbo. obligat. Merum factum Paulus in l. qui res. ff. de ſolut. non ineliganter dixerunt, neque ad rem pertinet, quod obijcit Optinellus: nullum enim video ſequi abſurdum, ſi vnum, atque idem nomen pluribus quandoque rebus accommodetur: nam videmus Iuriſconſultos tum in d. l. bona fides, tum etiam in d. l. qui res, & merum iuſgentium, & merum quoque factum appellaſſe: Hæc autem omninò diuerſa eſſe, nemò eſt qui ignoret. Ex his itaque & illud conſequi neceſſe eſt: Merum imperium, & meram iuriſdictionem dici poſſe, ac res tandē omnes, quæ admixtionem habent nullam, hoc nomine appellari non dubitamus. Sed de re hac ſatis dictum videtur: Nunc deinceps † quid ſit me- 40
rum ipſum imperium breuibus explicemus. Angelus, quem etiam ſequitur Alciatus libr. 2. Paradoxorū. cap. 7. & 8. exiſtimat definitionē meri imperij eſſe eam, quam Vlpianus videtur afferre, in d. l. imperium, cùm inquit: poteſtatem eſſe gladij ad animaduertendum in facinoroſos homines, quod etiam poteſtas appellatur: ſed hanc ego ſententiam falſam eſſe arbitror: quamuis enim Angelus, Zaſius, Alciatus, & Bolognetus videantur velle, Gladij appellatione non ſolùm pœnam eius naturalem, ſed illas etiam omnes, quæ ad mortem non

non tendunt, comprehendi poſſe: id tamen procul à veritate remotum eſſe, † facilè omnes intelligere exiſtimamus, ſi eorum argumenta breuiter exponamus, atq; pro viribus diluamus.

41

Nituntur itaque primò.c. dilecti de ſenten. excommun.in 6.vbi ſcribitur: Antiſtites poſſe ſi vim, aut iniuriam aliquam paſſi fuerint ſeſe defendere gladio ſcilicet eccleſiaſtico,atq; etiam hoc ipſum probatur. c. interfectores 33. q.2.in quo dicitur: Eccleſiam velle, vt crimi noſi non materiali ſed ſpirituali potius gladio feriantur.Quibus ex locis manifeſtè conſtat ſpirituales etiam pœnas gladij nomine intelligi neceſſe eſſe.

Sed hæc quidem facilè euitari poſſunt, fateor enim ipſe gladium non pro pœna mortis eis in locis accipi debere, verum illud animaduertere non oportet, id neceſſitate quadam euenire: quippe cum eccleſia ſpiritalem tantum habere dicatur gladium,quo non occidit,ſed viuificat. c. inter hæc diſtinct. 33. q.2. poſſet etiam præter alios reſponderi, loca hęc contrarium potius probare, ſiquidem de gladio ſimpliciter non loquũtur, ſed de quo intelligant apertè nobis indicant ex dictione illa, videlicet,quæ mihi videtur eo in loco habere vim declarandi. Quod etiam diligenter obſeruaui in d. c. interfectores illis in verbis: Spirituali gladio non materiali: quæ quidem argumento nobis certiſſimo ſunt,quod ſi ſimpliciter prolatũ fuiſſet, de omni gladio haud dubiè intelligendum eſſet.

Secundo igitur loco excellentiſſimus Bolognettus

166
lognettus ad comprobandam hanc ſententiam adducit.l.capitalium. ff.de pœnis, ſed nihil planè ad rem facit: loquitur enim de pœnis capitalibus, quæ longè aliud ſunt, atq; gladius ipſe.

Tertiò citatur.l.ſolet.ff.de offic.proconſ.in qua dicitur: neminem poſſe gladij poteſtatem ſibi datam, vel cuiuſcunque alterius coercitionis in alium transfere: quibus verbis dilucidè conſtat, Vlpianum pœnas omnes, quæ ad merum ſpectant imperium ſub gladio comprehendere voluiſſe. Sed is mihi locus contrariam potius videtur probare ſentētiam. Quid enim verba illa? vel cuiuſcunque alterius coercitionis, ſi gladij appellatione cæteræ pœnę continerentur? Cenſeo itaq; Iuriſconſ. materialem tantum eo in loco gladiū ſignificaſſe, atq; optima de cauſa poteſtatem etiam cuiuſcunq; alterius coercitionis addidiſſe, vt nobis quidem oſtenderet: hanc quoque (ſub qua veniūt quorumcunque pœnæ delictorum.l.aliud eſt fraus.§.1.ff. de verb.ſig.& l.ſi fortè. ff.de pœn.) ſi alicui data ſit, in alium transferri prohibitum eſſe.

Poſtremò Optinellus hanc nouiter adducit rationem, quicquid competit proprietati, neceſſe eſt etiam ei † conuenire, cuius dicitur 42 eſſe proprietas, vt ſcitè nos docet Ariſt. in lib. Topico. ſed verbum perire, gladij dicitur eſſe proprium, cum aliud nil ſignificet, quàm vulnerare.l.quamuis. C.ad l.Iul.Maieſt. ergò cuicunque illud competit, & gladium etiam conuenire oportet: Sed iam explorati iuris eſt, pœnis omnibus tum corporalibus, tum etiā pecu-

pecuniarijs illud accommodari poſſe.l.ſi quis, C.de offic.ciuil.iud.iuncta l.1.C. vt omnes iudic.tam ciuil. quàm milit. Ergo id ipſum etiam in gladio dicendum videtur.

Sed mea vt fert opinio decipitur Optinellus, cum velit verbū illud, ferire, gladij proprium eſſe: quippè cùm generale potius dicatur eſſe nomen, quod pluribus accommodari poteſt: atq; hoc quidem ita perſpicuum eſt, vt mihi nulla videatur indigere approbatione.

Quapropter contrariam ſemper exiſtimaui veriorem eſſe ſententiam. Vlpianum, inquam, in d.l.imperium de gladio tantum materiali loquutum fuiſſe. Hoc eſſe verum, primum probo.l. aut damnum.§.1.ff.de pœn. quo in loco volens Iuriſconſul declarare, qui dicantur illi, quibus vita adimitur, in hæc verba ſcribit: Vita adimitur, vt purà ſi damnatur aliquis, vt gladio in eum animaduertatur, ſed animaduerti gladio oportet non ſecuri, vel telo, vel fuſtibus, vel laqueo, vel aliquo alio modo: Quibus ex verbis perſpicuū quidem eſt: Gladium ipſum non pro quacunque, ſed pro naturali tantùm eius pœna accipiendum eſſe: Quod etiam confirmatur auctoritate Spartiani, qui in Caracalla, dum narrat Papiniani mortē, ſic ſcribit: Caracalla iuſſit gladio Papinianum feriri: deinde in conſpectu eius ſecuri percuſſus eſt, & à militibus occiſus: Quo facto, percuſſori dixit gladio te exequi oportuit iuſſum meum. Quibus dilucidè patet inter ſecurem, atque gladium non modicam fuiſſe differentiam.

Præterea eandem ſententiam comprobo l.illicitas.§. qui vniuerſas. ff. de offic. præſid. vbi eleganter dicitur, ius gladij eos habere, qui vniuerſas regunt prouincias, atque in metallum dandi eis permiſſam eſſe poteſtatem: ex quibus conſequi illud neceſſe eſt, quod iam dixi, gladij appellatione ciuilem pœnam comprehendi poſſe nullam: ne ſuperfluus videatur Iuriſconſultus, cum velit præter ius gladij poteſtatem eam dandi in metallum nobis eo in loco exponere. Vnum hic tacitus præterire nequeo: Recentiores interpretes pro hac eadem ſententia nouiter perpendêre hanc eandem legem, dicendo: ſi verum eſſet, vt cæteræ quoque pœnę ſub gladio continerentur: hoc ſequeretur abſurdum: Præſidem etiam deportare poſſe: quippe cùm ius gladij habere dicatur: quod tamen omninò negatur in l. 2. ff. de pœn. Sed non animaduertunt ij propriam, atque peculiarem aſſignari poſſe rationem propter quam ius deportandi præſidibus denegatum eſt, de qua inferius pluribus diſputabimus.

Poſtremò idem planiſſimè confirmatur. l. ſi quis filio exhęredato.§.irritum.ff. de iniuſt. rupt.& irrit.fact. teſtamen. vbi dilucidè oſtenditur ſub gladio nullam venire poſſe pœnam præter eam, quę naturaliter, atque propriè ſignificatur.

Sed, vt, quid hac in re ſentiam, breuiter exponam, dicimus controuerſiam omnem facillimè ſedari, ſi diſtinctione hac vtamur, aut enim gladij nomen latè, atque genericè accipimus: quo in caſu apertè concludimus

pœnas omnes, quæ vitam adimunt ſiue gladij, ſiue ſecuris, ſiue laquei pœna ſit, non ineleganter ſub eo contineri: ex quo illud intelligi volumus: deportationem, relegationem, cæterasq; huius generis pœnas omnino excludendas eſſe: ſin verò magis propriè, magiſquè reſtrictè illud idem intelligamus: haud dubiè tenemus gladium, qui materialis appellatur, comprehendi tantum oportere: atq; in hanc quidem ſignificationem putandum eſt, Vlpianum in d.l. imperium, illud accepiſſe: cùm enim ipſe per exẽpla eo in loco procedat, præclarè ſanè fecit gladij exemplum tanquàm omnium vulgatiſſimum, atque frequentiſſimum nobis proponere.

Ex his igitur, & alijs prætereà huiuſmodi locis quàm plurimis, quæ nihil neceſſe eſſe arbitror copioſiùs perſequi, intelligi poſſe puto quàm leuiter erraſſe Angelum, & alios, qui cùm pertinaciter velint, Meri imperij definitionem eam eſſe, quæ in d.l. imperium reperitur, in hunc errorem inducti ſunt, vt crederẽt Vlpianum ſub gladij appellatione ciuiles etiam pœnas omnes comprehendere voluiſſe: quod quàm abſurdùm ſit, neminem eſſe puto ſenſus quidem communis compotem, qui ex his, quæ ſuperius diximus, apertè non videat.

Sed alia prꝫterea ratione probo Angeli ſententiam à veritate omnino alienam eſſe, ſiquidem optimæ definitiones proprijs debent generibus, atque differentijs haud dubiè conſtare,

43 † vt eleganter tradit Barto. in l. 1. ff. de acquirend. poſſeſſ. proprium autem magis meri

imperij

imperij genus iuriſdictio ipſa dicitur eſſe, vt ſuperius pluribus rationibus à nobis oſtenſum fuit. Vnde illud intelligi volumus longè quidem melius eſſe, ſi merum ipſum imperium per iuriſdictionem potius, quàm per poteſtatem definiamus: preſertim cùm ſciamus, ſpecies omnes, quæ ſub vno genere continentur, eodem etiam genere definiri neceſſe eſſe. Cùm itaque merum, mixtum imperium, ac ſimplex iuriſdictio ſub iuriſdictione ſimpliciter ſumpta aptè contineri dicantur, illud neceſſario ſequitur, vt ſub eodem etiam genere definiantur.

Quoniam verò ex his, quæ merum ipſum imperium declarant: varia, & perutilia quidem elici poſſunt, vtile facturum puto, ſi ab inſtituto noſtro paulispper digrediamur, atq; in his aliquantulum immoremur. Itaque primùm quęrunt interpretes noſtri, quid ſibi velit nomen hoc animaduertere: quod quidem exponens Accurſius, in d. l. imperium. aliud nil ſignificare affirmat, niſi ad vertendum in animam: hoc eſt, animatum corpus ſiue totũ, ſiue partem, quæ quidem expoſitio, & ſi omnium conſenſu recepta ſit, eam tamen Fabio Optinello, cui etiam ipſe aſſentior, placere non video: ſiquidem animaduertere eſſet in animatum corpus vertere, ſequeretũr Vlpianum per verba illa ad animaduertendũ in facinoroſos, aliud nil dicere voluiſſe, quàm vertere in animam in facinoroſos homines, in quibus verbis nulla, aut abſurda ſanè eſſet ſententia. Præterea illud etiam ſequeretur, corpora inanimata vllo vnquã modo puniri

poſſe: quod apertè falſum eſt: vt mox dicẽ-
mus. Quapropter ego crediderim verbum
hoc animaduertere propriè, ac ſpeciatim nil
denotare aliud, quàm vertere animum, atquè
mentem. Ratione verò eius, cui adijcitur, va-
rias ſuſcipere ſignificationes, ex quibus ſanè
plana redditur Vlpiani ſententia: quippe qui
per verba illa nil aliud meo quidem iudicio
oſtendere nobis voluit: niſi animum, mẽtem-
45 que in facinoroſos vertendam eſſe. Sed † me-
lius quidem erit, ſi quęſtionem hanc gramma-
ticis relinquamus, atque ex mente Decij dica-
mus: materiam ſubiectam ſemper ſpectandam
eſſe, ex qua perſpicuum ſanè fiet, quomodò
verbum hoc accipiẽdum ſit. Quamuis autem
hæc Accurſij expoſitio nulla lege firmari poſ-
ſit: nullam tamen video eius partem ita incul-
tam, atq; deſertam eſſe, ex qua multa noſtri in-
terpretes non eruerint enunciata, & plurimas
excitauerint difficultates: nos tamen, ne pro-
lixiores ſimus, breuius quàm fieri poſſit, tres
tantum ex ea colligimus concluſiones, quarũ
46 prima eſt: Merum ipſum † imperium nullò
vnq; iã modo in animalia bruta exerceri poſ-
ſe, cuius rei ratio eſt: quia delicta, quæ ſine a-
nimo, atque culpa committuntur, puniri non
debent, vt eleganter notat Accurſius in l. re-
ſpiciendum. §. delinquunt. ff. de pœn. Cùm
itaque in brutis ipſis neque animus, neq; cul-
pa conſiderari poſſit. l. 1. ff. ſi quadrup. paup.
feciſ. dic. mirum videri non debet, ſi in ea ani-
maduertere prohibitum ſit. Verùm hęc ita in-
telligenda ſunt, ſi vtile non videretur, vt ani-
malia etiam ipſa rationis expertia ad tollen-

dam

dam facti memoriam ſupplicijs afficerentur, tunc enim oppoſitum haud dubiè dicendum eſſet, vt eleganter concludit Sapia in d.l. imperium, quem etiam eadem in lege ſequitur eruditiſſimus Bolognettus numero 36. Vnde legimus Exodi cap. 21. Moyſis lege cautum fuiſſe, bouem qui fœminam occidiſſet, obrui omnino debere. & cap. Leuitici 20. rectè determinatum eſſe conſpicimus: mulierem cùm iumento coeuntem ſimul cum eo ſuſpendēdam eſſe: preterea lege Draconis ſtatutum fuiſſe videmus, exanimata corpora, quæ cadendo hominem interficerent: in mare prorſus deijcienda eſſe, atque neminem tandem latere puto, quod hiſtorijs Athenienſium ſcriptum reperitur, ſacerdotem quendam occiſum fuiſſe: cumq́ue lateret, quis eum interfeciſſet, Gladium, quo ipſe occiſus eſt penes eum repertum, in mare veluti in pœnam deiectum fuiſſe: quibus etiam addi poteſt auctoritas Guidonis Papæ, qui in q. 234. teſtatur vidiſſe porcum ſuſpenſum, quia puerum interfecerat, quod ſanè ridiculum eſt.

Ex his ſecunda depromitur concluſio, quę huiuſmodi eſt: Merum ipſum † imperium in corpus mortuum exerceri non poſſe. l. defuncto. ff. de public. iud. l. 2. C. ſi Reus, vel accuſ. mort. fuer. quibus in locis dicitur: crimina omnia morte extingui omninò debere, ex quo factum eſt, vt ſententia, quæ aduerſus aliquem data fuerit, ſi tempore eiuſdem ſententiæ mortuus ipſe ſit, valere non dicatur, vt eleganter tradit Angelus in l. 2. C. qui teſtamen. fac. poſſ. vbi vehementer iudices reprehendit, 47

qui defunctorum corpora ſuſpendi permittunt. Atque etiam hoc ipſum firmat Bald. in l. vnica. numero 11. C. ex delict. defunct. Sed quò planiùs concluſio hæc à nobis intelligatur, non incommodum eſſe puto, duas præter alios in medium afferre exceptiones, quæ mihi videntur eam dilucidiſſimè declarare. Primò itaque excipitur, quando quis ſuſpendi deberet, & ipſe veneno ſeſe mori feciſſet, hoc enim caſu iudicum arbitrio remittendũ eſt, vt ipſi diligenter delictum illud conſiderent: quod quidem ſi atrocitatem habere quãdam eis videretur: haud dubiè eum iam mortuum punire poſſent, idqúe eo magis faciendum eſſet, ſi aliquo modo appareret eum id fraudulenter feciſſe. Vnde ne fraus ſibi proſit, & vt cæteri ab huiuſcemodi delictis deterreantur, omnino ſuſpendi oportere arbitramur. Hæc omnia eleganter reperio tetigiſſe Baldum in l. ſi is qui. C. qui teſtam. fac. poſſ. Ex his itaque illud breuiter obſeruari volumus: ſupradictam concluſionem intelligendam eſſe haud dubiè procedere, quando ipſe, qui deliquerit natura ipſa, nulla vi adhibita, ex hac vita deceſſiſſet. Quod etiam ego præter alia probo eorum argumento, quæ in l. defunctis. C. ſi reus vel accuſat. mort. fuer. nobis traduntur, vbi eleganter quæritur: An ſi quis homicidio accuſatus ſit, pendenteqúe accuſatione mortuus fuerit, ad quem eius bona peruenire debeant: cui dubitationi ſic diſtinguendo reſpondetur: aut ipſe mortem naturalem obijt, & ad eius hæredes pertinebunt bona: ſin verò mortem violentam ſibi ipſi conſci-

conſciuerit: nil eis debetur, ſed omnia principi vendicari debent. Ex quibus dilucidè conſtat: maiorem eum cõſequi oportere pœnam, qui mortem ſibi intulerit, quàm qui natura defunctus ſit. Sed hoc in loco illud breuiter præter alios obſeruandum † puto: inter- 48
pretes noſtros non rectè dixiſſe Baldum hac in re ſibi ipſi contrarium fuiſſe, nam ſi eius ſcripta diligenter conferamus, contrarietatẽ in eis reperiemus nullam: Ait enim ille in d. l. vnica, eum, qui mortem naturalem obierit, ſuſpendi non oportere. Quod ſi huius oppoſitum dicere videatur in d. l. ſi is qui, mirum ſanè videri non debet: quippe cùm ibi de eo loquatur, qui vitam cum morte fraudulenter commutauit, atque ideò meritò reprehendit eo in loco Cynum, qui nulla adhibita diſtinctione dicebat: Pœnam mortuo reo in iudicis arbitrium remittendam eſſe. Ex his etiam facilè dilui poteſt Optinelli ratio, qua nititur contra Bald. probare: crimina omnia ſimpliciter poſt mortem extingui neceſſe eſt, quam breuitatis gratia nihil attinet referre. Neq; me latet grauiſſimum Bolognettum hac in re diſtinguere hoc modo: aut † Reus præcedente 49
condemnatione, aut ea ſubſequente ex hac vita decedit. Primo quidem caſu pœnã omnino finitã eſſe affirmat, Secundò verò eam non eſſe extinctã concludit. Sed hæc eius diſtinctio optimè ex his, quæ ſupra diximus confutata remanet, ſiquidem prima diſtinctionis pars mihi videtur in eo locum habere non poſſe, qui mortem ſibi ipſi conſciuerit, ne in eum ſententia exequi poſſit. Hoc eſſe verum probo

eorum argumento, quæ in l.final.verſic.ſi autem.ff.de bon. eor. qui ante ſentent.mort. ſib, conſciu. elegantiſſimè tradit Martianus, qui in hæc verba ſcribit: Si quæratur: An is, qui ſibi manus intulerit puniri debeat, & meritò ſi ſine cauſa id fecerit, puniendus erit, qui enim ſibi non pepercit, multò minus alij parceret. Quod verò pertinet ad ſecundam eiuſdem diſtinctionis partem, haud dubiè affirmauerim eam quoque falſam eſſe: illud enim certò ſcio: eum, qui poſt ſententiam mortem naturalem obierit, pœna ſaltem corporali affici non oportere, vt ex his quę ſuprà commemorauimus facilè colligi poteſt. Quæ cùm ita ſint, quis non videt ſententiam hanç omnino euerti poſſe. Sed hæc quidem hactenus.

50 Deinceps † igitur, nunc ad alteram ſupradictæ concluſionis exceptionem accedamus. Itaque excipitur, vt non procedat in eis pœnis, quæ ſepulturam denegare dicuntur. l. 2. ff. de cada.punit.vbi Marcellus ſiç ſcribit: ſi quis in inſulam deportatus, vel relegatus fuerit, pœna etiam poſt mortem manet, neque licet eum inde transferre alicubi. Ex quibus verbis eleganter colligit ibi Bartolus, eum, qui in ciuitate, dum vita fruitur, morari non poteſt, neque etiam poſt mortem, vt ſepultura honoretur, ad eam reduci poſſe. Ex his itaque illud perſpicuū eſt: crimina, ob quæ humatio prohibetur, nullo vnquā tēpore extingui neceſſe eſſe: cuius quidem rei eam arbitror ego rationem eſſe, quàm præclarè affert Bald. in l. vnica.C. ex defunct.delict. in qua ait: nulla alia de ratione conſtitutū eſſe, vt pœnæ, quib. animata

mata corpora afficiuntur morte ipſa finiantur, niſi, quia pœnæ ſunt ſenſus. cùm itaque corpora mortua non ſentiant, iure factum videtur eſſe, vt pœnæ poſt mortem ipſam extingui dicantur: quæ quidem ratio cùm ceſſet in ijs pœnis, quæ humationẽ ipſam omninò tollunt: propterea quod ſepulturæ priuatio corpus ſine animo ſolum exiſtens reſpicere videtur, ſequi neceſſe eſt: vt pœnæ iſtæ poſt mortem etiam manere dicantur. Verùm hæc hactenus. Nunc reliquum eſt, vt cęteras eiuſdem concluſionis, quæ ab interpretibus noſtris in medium proferuntur, exceptiones perſequamur. Excipitur itaque primò ex eorum ſententia, vt non habeat locum, quando adeſſet cauſa aliqua legitima, quæ ſuaderet, vt corpori etiam mortuo pœna infligeretur, ex quo concluderem † verum eſſe, quod eleganter docuit Ripa in tractatu de Peſte: corpora mortua licitè à iudicibus tradi poſſe ad anotomiam faciendam: omnia enim, quæ publicæ vtilitatis gratia fiunt, etſi in contumeliam alterius tendant, ea tamen redarguenda non videntur eſſe. l. quod Reipublicæ. ff. de iniur. inde fit, vt ſi carnifex non reperiatur, vilis quidem homo conditionis cogi poteſt, vt carnificis officio fungatur, vt ſcitè tradit Bart. in l. fina. §. vltimo. de pignorat. action. ff. & Bal. in l. fin. C. de execut. rei iudic. In his tamen illud notandum eſt, quod ait Sapia in d. l. imperiũ, locũ id habere eo ſolo caſu, quo quis ad mortem condemnatus eſſet, quod ipſe nititur probare. l. 1. §. quotiens. ff. de iniur. in qua Vlpianus ſcribit, iniuriam defuncto faciẽdam non 51

eſſe, quæ ſi fiat, hæredis intereſſe exiſtimatio-nem eius purgare. Præterea id ipſum probari videtur. l. final. de ſepul. viol. ff. vbi ait Paulus, eos, qui de ſepulcro corpora extraxerint, aut oſſa eruerint, ſi humilioris fortunæ ſint, ſummis affici ſupplicijs: ſin verò honeſtiores: in inſulam deportari debere. Ego verò arbitror corpora etiam, quæ capite damnata nō ſint licitè pro anotomia concedi poſſe: quod tamen ſic intelligo, ſi ea adhuc ſepulta nō fuerint: nulla quidē alia motus ratione: niſi quia video multū Reipublicæ intereſſe, vt medici in conſeruādis viuorum corporibus peritiores euadant, ex qua quidem ratione facilè argumenta Calafati omnia dilui poſſunt: quæ verò à Sapia in contrarium adducuntur non eſt difficile ſoluere: Primum enim procederet argumentum, ſi id iniuriandi animo, non publicæ ratione vtilitatis fieret. Quod verò poſtremo loco obijcit: nihil planè ad rem noſtram pertinere videtur: quippe cùm lex illa de his loquatur, quos humus iniecta iam contegebat, de quibus nulla prorſus in præſentia cadit difficultas, vt ſuperius etiam dictum eſt. Atq; hæc quidem hactenus de prima hac exceptione. Secūdò igitur excipitur in criminibus læſæ maieſtatis: in his enim vnuſquiſque poſt mortem haud dubiè accuſari poteſt. l. fina. de publ. iudi. ff. Sed hic breuiter videndum eſt: An illud verum ſit, quod à recentioribus hoc in loco affertur: inquiunt enim exceptionem hanc non eſſe ſimpliciter intelligendam: Si
52 quidem † lex Iulia maieſtatis duo tātum continebat capita: quorum alterum ad eos, qui

contra

contra Principem, alterum verò ad eos pertinebat, qui in Rempublicam Romanam aliquid moliri conarentur: vnde illud intelligi volunt hoc crimine non accuſari eos, qui alijs Rebuſpublicis perniciem aliquam pararent, idq́ probant auctoritate Gloſſæ. in §. publica. in verb. memoria. Inſtitutionū titulo de pub. iudic. & in l. 1. in verb. in vrbe. ff. ad l. Iuliam Maieſt. Quod etiam in l. 1. C. ne ex delict. defunct. videtur voluiſſe Ange. quem etiam ſequitur Cæpol. in conſil. 17. & Decius conſilio 413. incipiente, in cauſa. Sed hęc eorum ſententia, quæ omnium conſenſu vera habetur: facilè confutari poteſt. Primò: quia nulla lege firmari eam video: deinde quia contrarium reperio fuiſſe accuratiſſimè adnotatum in additionibus ad Gloſſam. in §. interdum. Inſtitutionum titulo de hæreditate quæ ab inteſt. defer. Quod certè mihi quidē eo probabilius, ac veriſimilius eſſe videtur, quod certò ſcio, offendere maieſtatem aliud nil eſſe, niſi dignitatem, atq́ amplitudinem ipſam demaculare: vt is, qui ad Herennium ſcripſit, lib. 4. eleganter tradit, quæ cùm in omnibus, ijs præſertim quæ ſuperiorem nō recognoſcunt, ciuitatibus reperiatur, haud dubiè concluderem: crimen hoc læſæ maieſtatis in ijs etiam locum habere poſſe: quibus ego poſtremo loco addo auctoritatem Baldi in l. 2. C. de falſ. mone. qui eadem ex lege eleganter colligit: hoc eodem crimine teneri eos, qui non Principis ſolum, ſed cuiuſcunque alterius etiam ciuitatis falſam reddere conarentur monetam. Conſtat igitur iſtos quamuis eruditos viros: multum hâc in

re à

re à veritate alienos fuiſſe.

Porro eſt illud quoque admonendum, exceptionem hanc nihil planè ad rem noſtram facere poſſe: quippe cùm in criminibus læſæ maieſtatis nō corpus ipſum (vt nosloquimur) ſed memória tantum damnari dicatur. l. fina. ff. ad l. Iul. Maieſt. & . §. publica. Inſtitutionib. de publ. iud.

Tertio igitur loco excipitur in his, qui per excommunicationē ab eccleſia ſeparati ſunt, cùm enim ij humari prohibeantur, ſequi neceſſe eſt, vt poſt mortem etiam puniri quodammodo dicantur. c. ad hęc. de priuil. extra, & Clementina prima. de ſepult. atque id ipſum puto nō ſolum in monacho regulari, qui ex rebus eccleſiæ theſaurum ſibi aliquem conſtituiſſet, ſed in fœneratore etiam procedere manifeſto, vt eleganter mihi videtur concludere Abbas in d. c. ad hæc, & in c. nuper. de ſepult. extra.

Penultimò excipitur, quando parentes peterent, vt ſententia ipſa feratur, † ne defuncto
53 iniuſta remaneat aliqua nota ad ignominiam ſempiternam: hoc enim caſu ſi iudex, cognoſcendo, inueniret eum nocentem, atq; improbum, punire haud dubiè teneretur, ita videtur concludere Baldus in l. 1. C. Ne ex delict. defunct. quem communiter ſequuntur omnes, idq; probare conantur. l. filio. §. Seia. ff. de adimen. lega. & l. fina. §. vlti. ff. de bon. eorum, qui ant. ſenten. mor. ſib. conſciue.

Sed, vt meam liberè dicam ſententiam, hęc mihi videntur nullius eſſe momenti: Neſcio enim certè, qui fieri poteſt, vt in corpus mortuum,

tuum, atque iam ſepultum animaduerti adhuc poſſit. Quòd ſi velint, vt è ſepultura ipſa extrahatur, deinde puniatur: hoc nihil abſurdius, aut ineptius meo quidem iudicio dici poteſt. Nec obſtant iura ab his citata: quia nõ de corporali pœna, vt ij malè ſentiunt, ſed de bonis tantum defuncti in eis agitur, & ideo ſcitè concludit Martianus, quod ſi innocens, ad hæredes eius, ſi verò nocens reperiatur eſſe, ad Principem bona ipſa pertinere debent.

Poſtremo igitur loco ne diutius in his tenear, excipitur in latrone famoſo, † eius enim corpus licitè dari poteſt feris, atque volucribus poſt mortem dilaniandum, vt voluit Accurſius in l. r. ff. arbor. furtim. cæſar. idq; nititur probare. l. capitalium. §. fina. de pœn. Sed hæc quidem exceptio, etſi omnium conſenſu recepta ſit: mihi tamen videtur dubia: præſertim cùm nulla cõcludenti ratione probari eam videam, nec planè ad rem facit. d. l. capitalium, quia aliud nil in ea dicitur, niſi latrones famoſos eiſdem in locis, quibus graſſati ſunt, ſuſpendi oportere, quod ego intelligo, ipſis adhuc vitam degentibus. 54

Sed quoniam hæc omnia difficultatem habent nullam, ideo melius eſt, vt Pragmaticorum quęſtionem vnam hoc in loco excitatam breuiter explicemus. itaque quærunt: An ſi municipalis cõſtitutio, permittendo deportatum impunè offendi, velit, vt idem quoque expoliari poſſit? Qua in re Baldus in l. ſororem. C. de his quib. vt indign. ſcitè concludit: eum ſuis veſtibus exuendum nõ eſſe. Sed maior hîc exoritur dubitatio; An idem dicendũ

ſit

55 ſit † de eo, qui ex diſpoſitione legis municipa-lis non ſolum in corpore, ſed in ære etiam offendi permitteretur. Bald. in l. ex hoc iure. ff. de iuſti. & iur. huius eſt ſententiæ, vt idem omninò hoc etiam in caſu decidendum ſit, cui quoq; aſſentitur erudititiſſimus Bolognettus, in d. l. imperium, qui præter alios ſic argumentatur. Cauſa propter quam huiuſmodi fuit impoſita pœna: nulla alia ſanè videtur eſſe, niſi vt vires delinquentium diminuātur: quò minus ciuitatem perturbare poſſint: Sed cauſa hæc iam eorum morte euanuit, ergo & pœna ipſa, quę veluti effectus cauſam ipſam conſequebatur, extingui omninò oportet. l. adigere. §. quamuis. ff. de iur. patron. & eleganter tradit Tiraquellus in prima parte tractatus de cauſa ceſſante. Præterea confirmari poteſt hæc eadem ſententia. l. ſi pœna. ff. de pœn. in qua dicitur, pœnas eſſe in emendationem hominum conſtitutas, & ideo mortuo eo, in quē conſtituuntur deſinere debent.

Sed quoniam Sapia in d. l. imperium. contrariam non dubitauit tenere ſententiam: non alienum eſſe puto, antequam meam proferam ſententiam; breuiter exponere quibus rationibus, atque argumentis nitatur ipſe. itaque primùm adducit. l. nec in ea. §. fin. ff. ad l. Iul. de adult. in qua Papinianus ſcribit eum, qui adulterum occidere poteſt; multò magis etiam contumelia illum afficere poſſe. mouetur deinde regula. l. non debet. ff. de regu. iur. & c. cui licet. eodem titulo. in 6. in quibus dicitur, quod ſi cui, quod plus eſt, liceat: quod minus etiam eſt, licere debet. Cùm itaque permitta-

tur

tur deportatum impunè occidi poſſe: illud ſequi neceſſe eſt, vt ſine vllo etiam pœnæ timore denudari concedatur: quippe cùm id longè minus eſſe dicatur. Tertio loco in eandem ſententiam eò factus eſt procliuior, quod in l. 2. C de commer. & merca. clariſſimè habetur: eum non peccare, qui ſubtili ingenio hoſtibus aurum furari conatur. Quibus poſtremò loco addit quæ eleganter tradit Bald. in l. fin. ff. de exhiben. reis. in qua concludit, eum qui ab omnibus licitè interfici permittitur: non ſolum vulnerari, ſed propria etiam auctoritate ad iudicem duci poſſe.

Sed omnia hæc Sapię argumenta mihi quidem videntur facilè vnica tolli poſſe reſponſione, ea enim ſolo caſu mihi videntur habere locum, quo hoſtes ipſi vitam adhuc degerēt: ſecùs verò ſi mortui iam ſint, præſertim cùm crimina omnia poſt mortē extingui dicātur, vt ſuperius copioſiſſimè declaratum eſt. Sed iam tempus eſt, vt quid hac in re ſentiendum ſit, breuiter aperiamus. Equidem arbitror ex mente Nelli in tractatu Bannitorum (vt ipſe appellat) in ſecunda parte tertij temporis, ita diſtinguendum eſſe, nam aut deportati confeſtim poſt occiſionem ſpoliantur: idque impunè dicimus fieri poſſe: cuius rei in promptu eſt ratio, nam quæ fiunt poſt actum, nulla interpoſita mora, actui ineſſe dicitur. l. iuriſgentium. §. quinimo. ff. de pact. l. quod ait lex. §. fina. ff. ad l. Iul. de adult. l. quotiens. §. ſi quis ita ſcridſerit, ff. de hæred. inſt. ſin verò ipſi ex interuallo cùm iam interfecti ſint; ſuis veſtibus exuantur, contrarium haud dubiè cōcluſimus

dimus verius eſſe, propterea quod mors ipſa omnia ſoluere dicitur.§. deinceps.Authen.de nupt. Ex his colligo verum eſſe,quod eleganter docuit Baldus in l.fina.C ſi contrarius vel vtilit.publ.quem etiam præclarè ſequitur Decius in l.vt vim.ff.de iuſt.& iur. Deportati vxorem à nemine poſſe ſcelere adulterij nefario licitè pollui: quippe cùm adulterium ipſum non ſolum maritum, qui deportatus eſt, ſed ipſam quoque oſtendat vxorem,quæ pro marito puniri non debet.toto titulo.Ne vxor pro mar.C. Quod ego adeò verum eſſe exiſti-
57 mo: vt † crederem etiam minus rectè ſenſiſſe Nellum in d. tracta. Bannit. in parte ſecunda ſecundi temporis.q.46.vbi apertè voluit,mulierem, quæ ex conſtitutione municipali in corpore offendi permitteretur: impunè etiã adulterari poſſe: hoc enim nihil meo iudicio dici poteſt obtuſius: nam leges municipales concedendo homicidium, quamlibetúe aliam corporis offenſionem, nullo vnquam modo adulterium ipſum permittere dicuntur: præſertim cùm illud contra ius diuinum dicitur eſſe,à quo ſtatuentes ne tantillum quidem abſque legitima cauſa recedere poſſunt: vt ſcitè tradunt omnes in d.l.vt vim,& l.omnes populi.ff.de iuſt.& iur.

Hactenus de hac concluſione ſatis videtur
58 dictum,nunc tertia, atq; † poſtrema ſuccedit, quę huiuſmodi eſt: Membri abſciſſionem meri eſſe imperij, vt eleganter teſtatur Accurſius in l.2.C. de offic. eius qui vic. alter.obtin. & l.1.in verb.poſſit.ff.de offic.eius, cui mand. eſt.iuriſd. Sed opportunus is mihi locus videtur,

detur, vt leuiter tãgamus: Nunquid abſciſſio membri iure digeſtorum dicatur fuiſſe cognita. Qua in re Cynus in l.tranſigere.C.de tranſact.& l.ſi fugitiui.C. de ſeru.fugit. quem etiã ſequuti ſunt Angelus, atque Fulgoſius in d.l. imperium, apertè concludit eam nõ fuiſſe eo tempore celebratam, vnde colligunt id nouo Iuſtiniani iure intelligendum eſſe: vt habetur Nouell.128.& 134.

Sed contra hanc ab omnibus ferè receptam ſententiam. Alexand.in d.l.imperium, adducit.§.pœna.Inſtitutionum titulo de iniur.vbi clariſſimè habetur talionis pœnam lege 12.tabularum fuiſſe introductam: cùm itaque talio aliud nil ſit, niſi ipſa membri mutilatio: concludendum ſanè videtur, eam iure quoque digeſtorum perſpectã fuiſſe: quippe cùm à lege duodecim tabularum ortum habuiſſe dicatur.

Decius in d.l.imperium.numero 20.reſpondet dicendo illud eſſe de lege 12.tabularum: ſecùs autẽ de iure Digeſtorum: cum arbitrio iudicis eo tempore iniuria æſtimaretur.d.§. pœna,& præclarè notatur in l.fin.C. de iniur. Hanc Decij reſponſionem recentiores interpretes refellunt hac ratione: quod cùm ius ipſum digeſtorum à l.12.tabul.fluxiſſe videatur. l.2.§.his legibus. de origin.iur.ff. neceſſum eſt dicere eandem talionis pœnam, quę in eadem reperiebatur lege, iure etiam Digeſtorum peruulgatam fuiſſe. Sed facilè defendi poteſt Decius, quippè qui malè ab ijs meo iudicio fuit acceptus, quod oſtendo eius ſententiam aperiendo: non enim ſenſit ipſe pœnam hanc

talionis iure veteri omnino fuiſſe immanifeſtam, Præſertim cùm ſibi ipſi etiam haud dubiè conſtaret, Pandectas ipſas à lege 12. tabul. ortum duxiſſe, ſed hanc ſanè arbitror eius fuiſſe mentem: quod etſi pœna hæc iure illo veteri omnibus pateret, tamen quoniam fuit deinde reprobata, neque executioni, vt volebat lex ipſa tabularum, mittebatur, ignota quodammodo eo iure dicebatur. Tametſi Decius hoc modo tueri poſſit, mihi tamen eius ſolutio nullo modo probari poteſt: ſiquidem videtur velle, pœnam hanc iure Digeſtorum notam fuiſſe, ſed in deſuetudinem deinde abijſſe, quod quidem iure cautum non reperitur. Quòd ſi quis obijciat. d. §. pœna, in quo dicitur talionis pœnam amplius in vſu non eſſe: facilè ex ſententia Calæfati reſpondemus non valere conſequentiam, in deſuetudinem abierat pœna talionis temporé Iuſtiniani: ergo etiam temporę iuris Digeſtorum.

Hac itaque ſolutione confutata ſuccedit eruditiſſimus Bolognettus, qui nouiter reſpōdendo dicit: locum illum communem potius probare ſententiam: Nam pro oſſe rupto id eſt aliqua ratione offenſo pœna talionis imponebatur, pro oſſe verò fracto, & truncato pœna tantum pecuniaria infligebatur: quæ quidem ob maximam eorum paupertatē maior dicebatur eſſe pœna talionis, ideoq; eo ſolum caſu permittebatur, quando per talionem oportuiſſet offendentem priuari membro: id autem nulla alia de ratione conſtitutum erat, niſi vt homines, quibus Reſpublica maxi-

maximè pro vſu belli indigebat, integri conſeruarentur, ex quo colligit Accurſium minus rectè ſenſiſſe in d.§.pœna: dum exponit verbũ rumpere, pro truncare: cùm ex eius ſententia pro aliquo modo offendere interpretandum ſit.l.ſi ſeruus ſeruum.§.inquit lex.ff.ad l. Aqui.quod etiã apertius ſibi videtur à Teoph. declarari.in §.tertio, Inſtitutionum titulo.de l.Aqui.& §.alio quoque.quib.mod.infirm.teſtamen.Ex his itaque concludit: membri mutilationem iure digeſtorum cognitam nõ fuiſſe, quippe cùm huiuſcemodi pœna eo tempore non imponeretur, ſed in pecuniariã potius pœnam conuerteretur.

In hac ſolutione tria mihi videtur dicere Bolognettus. Primum eſt, talionis pœnã, quæ pro oſſe etiam fracto conſtituta erat in pecuniariam ſemper pœnam iure veteri (ne Reſpublica hominibus priuaretur) cõuerſam fuiſſe. Secundum: verbum illud rumpere pro aliquo pacto offendere accipiendum eſſe. Tertiũ, pœnam ipſam pecuniariam ob veterum paupertatem maiorem fuiſſe talionis pœna. Hæc omnia à veritate abhorrere clariſſimè oſtendo: Primum enim apertè confunditur ex eodem.§.pœna, in quo Iuſtinianus elegãter ſcribit: propter membrum ruptum talionem imponi. Propter os verò fractum nũmarias pœnas cõſtitutas eſſe. Ex quibus verbis ſatis conſtare videtur talionis pœnam fuiſſe omninò diuerſam, atque ſeparatam à pœna ipſa pecuniaria, quippe cum illa ad membrum ruptum, hæc verò ad os fractum pertinere dicatur. Quod verò ad ſecundum pertinet haud

dubiè affirmauerim: verbum ipſum rumperè non illud ſolum ſignificare, quod aliquo modo offenditur, ſed quod etiam truncatur, atq; frangitur: Hoc eſſe verum dilucidiſſimè probo eodem. §. tertio, quo in loco Theophili verba (niſi memoria me fallit) hæc ſunt: Ait enim lex: quicquid enim uſtum, aut ruptum, aut fractum fuerit, actio ex hoc capite conſtituitur ex abundantia autem videtur lex duabus illis dictionibus vſtum, & fractum vſa eſſe: nam ſola rupti appellatio, omnibus his cauſis ſignificandis ſatis erat accommoda. Ruptum enim intelligitur, quod quocunq; modo corruptum eſt, vnde non ſolum quæ vſta ſunt, aut fracta, ſed etiam ſciſſa, colliſa, effuſa, & quocunque modo perempta, atq; deteriorata facta ſunt, ſub Rupti ſignificatione continentur. Quæ cùm ita ſint, quis non videt, eum hac in re deceptum non fuiſſe?

Quod verò poſtremo loco aſſerit, apertè
59 aduerſatur his, quę † diſertè ſcribit Alexander ab Alexan. Genialium dierum libro 6. cap. 10. quo in loco oſtendens, quæ parum conſultè lege 12. tabularum ſcripta erant in iſs, quæ ad talionis pœnam pertinebant, inquit, & cùm propter membrum ruptum, fractumúe talionem cõſtituerit, his verbis. Si quis membrum rupit, in eum talio eſto: illi qui alteri os frangit, cum ea corporis pars ſanctior in homine ſit, ob id admiſſum nimium tenuiter pœnam dixit: Cùm propter oris dignitatem ſeueriori pœna vindicandum foret. Ex quibus dilucidè patet pœnam ipſam pecuniariam longè minorẽ fuiſſe talionis pœna. quod etiam probatur

batur l.in ſeruorum.ff. de pœn.vbi Marcellus ſcribit: quamlibet corporalem pœnã grauiorem eſſe pecuniaria damnatione. Ex his concludimus † ſenſum, quem Bolognettus. d. §. 60
pœna accommodauit, in dubiũ reuocari poſſe: ſiquidem exponit ipſe verbũ illud,os, pro oſſe:cùm potius pro ore ex Alexandri ſententia citato loco accipiendum ſit.

Omiſſis eis, quæ alij fuſius de hac re dicunt cenſeo præter alios concludendum eſſe. d. §. pœna.nihil planè ad rem pertinere,cùm ibi de talionis pœna agatur, quæ omninò diſſimilis;eſt à membri abſciſſione: ſiquidem talionem pati neceſſe non erat,niſi eam reus elegiſſet: hoc enim ordine ad talionem deueniebatur: Primò enim reus ſuper iniuria paciſcendi facultatem habebat: deinde ſi non paciſcebatur,iudex talionẽ imperabat: quòd ſi reo, & pactio grauis, & talio acerba videbatur,& ideo iudici non parebat, ſeueritas legis ad pecuniæ multam redibat, nam æſtimata lite,iudex hominem pecuniæ damnabat: vt eleganter apud Gellium libr.vltimo.cap.1. Cæcilius oſtendit, ſuper verò mutilatione mẽbri nullo modo paciſci licet: imò eam pati maximè neceſſarium eſt: Præterea dico talionem generalem,atque incertam quandam fuiſſe pœnam, vt membrum pro membro offenderetur: ſed membri quidem abſciſſio tantum abeſt vt ſit incerta, vt potius pro certo delicto imponi dicatur.Concludi itaque videtur ex his: membri inciſionem iure digeſtorum cognitam nõ fuiſſe. Ego verò (quãuis ita facilè euitari poſſit d.§.pœna) contra Angelum, & eos, qui illi

aſſenſi ſunt, dico contrarium verius eſſe, argumentorúq; ex eiſdem iuris locis, quibus ipſi communem conantur probare ſententiam. Moueor itaque primò.l. qui manus.ff. de te-
61 ſtam. vbi † ſcribit Paulus fieri ab eo poſſe teſtamentum, qui manus amiſit, quamuis ſcribere non poſſit. Omnes videntur velle de eo loqui Iuriſconſ. qui aliqua corporis ægrotatione manibus priuatus eſt: Sed mea quidem ſententia decepti ſunt, atque iſtorum errorem apertè conuinco, legem illam ex his, quæ proximè antecedunt interpretãdo.l.ſi ſeruus plurium.ff.de leg.1. Itaque dubitatur in ſuperioribus: An is, cui aqua & igni interdictum ſit, teſtamẽtum condere valeat, & disertè decidit Caius, eum poſſe. Quæritur deinde in l.proximè præcedenti: An ſi quis poſt accuſationem in cuſtodia fuerit defunctus, eius teſtamẽtum infirmetur, & eleganter determinat Vlpianus non infirmari: ſubſequitur poſtea.d.l.qui manus, in qua concluditur, teſtamentum ab eo confici poſſe, qui manus amiſit. Ex quibus illud intelligi volumus, quod ſicut in ſuperioribus, de cauſis, quæ criminis ſunt, ſermo habetur: ita quoque in iſta, quæ eis quodammodo annectitur, haberi debet: idqúe eo comprobo, quòd in eadem lege reperitur verbum illud, amiſit, quod quidem præter varia ſua ſignificata denotat etiam, quod per ſententiam iudicis deperditum eſt, vt eleganter tradit Albericus in Authen.ſtatuimus. C, de Iudæ.& cælic. & Accur.in l.ſi quis in tantã, in ver.amittat.C.vnde vi. quibus ego addo.l. eius qui.§.fina.ff.de teſtamen. & c.licet. de re-

gu.iu.

gu. iu. Non me latet hunc eundem textum pro hac eadem ſententia alio etiam induci modo à Curtio iuniori. in d. l. imperium. num. 37. & Calæfato. num. 65. Sed quia quæ ipſi dicunt mihi videntur nullius eſſe momenti, conſultò miſſa facio.

Secundo igitur loco eandem ſentẽtiam ego comprobo. §. ad hoc prohibemus. Nouell. 128. in qua dilucidè permittitur magiſtratibus, priuſquam in prouincias veniant, facultas ſibi conſtituendi Vicarios, quippe qui ad ipſorum vſq; præſentiam omnia, exceptis tamen ſupremo ſupplicio, atque membri mutilatione, facere debẽt, quæ ipſi etiam magiſtratus poſſunt. Ex quibus facilè intelligi poteſt, non eo iure membri abſciſſionem cõſtitutam fuiſſe, cùm ne verbum quidem ibi de re hac proferatur, quinimò mihi videtur Iuſtinian. ponere eandem inciſionis membri, quæ vltimi ſupplicij originem eſſe, cum ſimul eo in loco apponantur, atq; inuicem quodammodo conferantur. Sed cur dubitamus? iam non egemus emendicatis ſuffragijs: cùm id lucidiſſimè probetur. Nouel. 134. in qua volens Iuſtin. corporales pro parte minuere pœnas, interdicit, ne vtraque manus alicui, aut etiam vterq; pes amputetur, aut huiuſmodi ſupplicia inferantur, per quæ reſoluantur artus: quandoquidem artuum reſolutio grauior eſt, quàm vtriuſque manus amputatio: Quæ profectò verba argumento nobis certiſſimo ſunt nil aliud nouo Iuſtiniani iure introductum fuiſſe, quàm, vt vna ſolum manus amputetur: quippe cùm per alia iura, nimirum digeſtorũ,

vtraſq; licitum eſſet truncare. Quod ego luce clarius probo. Auth. ſed nouo iure.C. de ſer. fugit. in qua dicitur nouo iure ſancitum eſſe, vt ſi criminis qualitas membri exigat abſciſſionem, vnã ſolum manum amputãdam eſſe.

Sed hæc quidem hactenus. animaduerto enim longius, quàm volui, meam fluxiſſe orationem: ideo vt ad ea, vnde digreſſi ſumus, redeat tandem ipſa, dicimus: quòd cùm ſatis†
62 ſuperq; Angeli opinio reiecta ſit, occurrunt recentiores, qui nouiter merum ipſum imperium definiunt, poteſtatem coërcendi facinoroſos, à principe magiſtratibus communicatam ſecundum mandata. Sed mea quidem ſententia huiuſcemodi definitio nullo modo recipienda eſt, quippe cùm explorati iuris ſit, iuriſdictionis nomen propius, atque proximius hac in re dici genus, quàm poteſtas ipſa: vt ſuperius copioſiſſimè à nobis declaratum eſt. Sed quæri video vnde ſit, quod per imperium ſimpliciter ſumptum definiri illud non concludamus, cùm magis proprium, atque præcipuum dicatur eſſe genus? Cui difficultati reſpondendo dicimus: id fieri ſanè non poſſe, ne idem eiſdem verbis declarari videretur. Sed quod magis vrget illud eſt: nam aut iſti merum definire volunt imperium, vt & Principi, & magiſtratibus competit, & hoc dici non poteſt: quia imperium, quod in Principe cõſidet nullo vnquam modo communicatũ, ſed potius in eum translatũ dicitur eſſe. l. 1. ff. de conſtit. princip. Sin verò accipiant illud, vt magiſtratibus tantũ conuenit definiendũ, tũc perindè eſſet, ac ſi diceretur, merũ imperium commu-

communicatũ eſt poteſtas magiſtratib. cõmunicata, quo nihil abſurdius, aut ineptius fingi poteſt. Cùm itaq; nulla hactenus definitio vera aſſignata ſit, arbitror non eſſe recedendum à ſententia Bartoli, cui omnes ferè interpretes aſſenſi ſunt. Dico ergo † merum imperium eſſe 63
iuriſdictionem, quæ iudicis officio nobili expeditur, publicam reſpiciens vtilitatem: ſed quia definitioni obijciuntur, non alienum erit, ea breuiter proferre, atq; pro ingenij viribus refellere, vt clarior, atq; apertior appareat hæc Bart. definitio.

Obijcitur itaque, primò: quòd non conuertitur cum re, quæ definitur, ſiquidem abſolutio innocentis: qui de crimine capitali fuerit accuſatus, meri dicitur eſſe imperij. l. ſolet. ff. de offic. procon. Et tamen non ad publicam, ſed ad priuatam potius pertinere videtur vtilitatem, vt eleganter tradit Bart. in l. 1. ff. ſolut. matrimo.

Sed hoc argumentum procederet: ſi publica hæc vtilitas non poſſet eo etiam caſu, quo quis à crimine liberatur, locum habere, quod apertè falſum eſt: nam ſicut ſententia, quæ cõdemnationem continet, publicum reſpicere dicitur commodum: ita quoque ſententia, quæ alicuius abſolutionem complectitur, ad idem haud dubiè pertinere videtur commodum; multum enim Reipublicæ intereſt, vt vnuſquiſque ad defendendam ſuam cauſam admittatur. l. nam Reipublicæ. ff. de oper. nou. nunciat. Ex his itaque patet abſolutionem, quæ ob innocentiam ſequitur, non eſſe in cauſa, quin iudex officiũ ſuum ob publicam di-

catur exercuiſſe vtilitatem, ne delicta ipſa impunita remanere videantur. l. ita vulneratus. ff. ad l. Aquiliam.

Secundo igitur loco hoc idem nouiter eo comprobat Optinellus, quod condemnatio, quæ ex actione iniuriarum oritur, meri dicitur eſſe imperij ex ſententia Bartoli, qui tum modicam corporis pœnam, tum etiam pecuniariam in 5. & 6. meri imperij gradu cõnumerauit, hęc aũt condẽnatio officio iudicis mercenario ſine vlla dubitatione verſatur: quippe cùm omnia, quæ in iniuriarũ actione in aliud delicti nomen tranſire non videntur, iudicis officio nobili expediri non dicantur.

64 Huic argumento facilè reſpondeo, ſed illud prius ſcire oportet: iniuriarum cauſam omnem dupliciter conſiderari poſſe, criminaliter, & ciuiliter: Criminaliter, cùm quis agendo petit, vt ipſe, qui ſibi iniuriam intulit, vel in corpore, vel in pecunia principi vendicanda puniatur: quo quidem caſu licitum eſt iudici pœnam ſuo arbitrio irrogare, quod adeò verum eſt, vt eam ad mortem etiam vſque dilatare poſſit, vt eleganter tradit Accurſius in §. in ſumma, Inſtitutionũ titulo. de iniur. Ciuiliter verò cum priuatim eius tantum conſideratur intereſſe, qui iniuriam paſſus eſt, atq; ideo petit pœnam pecuniariam ſibi forè dandam: quo caſu permittitur ei æſtimare iniuriam, vt iudex, vel tanti reum condemnet, quanti ipſe æſtimauerit, vel minoris, prout ei viſum fuerit. d. §. in ſumma. & l. licitatio. §. quod illicitæ. ff. de public. & vectigal. His ita breuiter cognitis dicimus, Optinelli argumentum ve-

tum verum eſſe,in iniuriarum actione,quę ci-
uiliter expeditur:ſecus verò eſt,cùm crimina-
liter ad vindictam publicam agitur: tūc enim
merum iudicis officium cōſideratur, in hisq;
terminis meo quidem iudicio loquitur Bart.
in 5.& 6.meri imperij gradu, vt ex ijs verbis p-
ſpicuè colligi poteſt.

Tertiò Bolognettus illud obijcit, quod cùm
Bartol.merum velit definire imperium, vt ſo
li principi competit, non debebat per iuriſdi-
ctionem, quæ officio iudicis nobili expedi-
tur, illud definire, propterea quod Princeps,
non Iudex, ſed potius fons appellatur, à quo
magiſtratus omnes procedunt. c. in apibus 7.
q.1.l.bene à Zenone.C.de quadrien. præſcript,
& eleganter tradit Alexander, quem etiam ſe-
quitur Iaſon in l.1. ff. de offic. eius. cui. mand.
eſt iuriſd.

Sed reſpondeo Bolognettum valde decipi, 65
dum velit Bartol.merum definire imperium,
quod in ſolo principe reſidet,id enim tantum
abeſt à veritate, vt nihil veritati magis poſſit
eſſe contrarium. Prætereà Principē dico ma-
giſtratum,atq; iudicem eſſe,præſertim cū ma-
giſtratus dicatur ille, qui ex legibus Rempub,
gubernat:iudex verò, qui populo ius dicit. c.
forus.de verb. & rer.ſign.

Sed illud poſtremo loco obijciunt interpre-
tes noſtri,quod hæc Bar.definitio videtur di-
minuta: ſiquidem non omnia, quæ meri ſunt
imperij, iudicis officio nobili expediuntur:
exemplum eſt apertiſſimū in accuſatione re-
rum criminaliū,quę licèt imperij ſint,in ea ta-
men iudicis officiū, quod à noſtris mercena-

rium

rium dicitur: haud dubiè conſideratur: eò, quod accuſationi deſeruire videtur.

Huic argumento tot, tamq́ diuerſę afferuntur ſolutiones, vt moleſtum ſit omnes referre: ideo eam, quam puto veriſſimam, afferre ſtatui, quæ, vt apertius, atq; clarius intelligatur, videndum eſt prius: nunquid in cauſis cri-
66 minalibus, † quę per accuſationem expediuntur, iudicis officium nobile: an verò potius mercenarium exerceri dicatur.

Bart. Salic. Cuman. Paulus de Caſtr. in d. l. imperium. Baldus in l. 1. C. ne ex delict. defun. & l. neganda. C. qui accuſ. non poſſ. apertè dicunt, iudicis officium mercenariũ his in cauſis locum habere non poſſe, hancq́ue communem eſſe teſtantur omnes: Cuius opinionis potiſſimum argumentum ſumptum eſt ex eiuſdem officij definitione, nil enim aliud dicitur eſſe, niſi, quod actioni iam expertæ, atque tentatæ deſeruit, vt notant omnes in l. 1. ff. de iuriſdict. omn. iudic. cùm itaque in cauſis, quæ criminis ſunt, neque actio, neque obligatio conſideretur vlla, illud manifeſtò conſtat, iudicis officium mercenarium in his procedere non poſſe.

Sed dicimus locũ hoc habere argumentum eo ſolo caſu, quo de crimine publico agitur: ſecus verò, ſi in priuatis ſimus delictis, quibus & actio, & obligatio haud dubiè ineſſe dicitur. toto Inſtitutionum titulo, de oblig. quæ ex delict. naſcun.

Contrariam videtur tenuiſſe Bart. ſententiam ſibi hac in re parum conſtans in l. iudex poſteaquam. ff. de re iud. Quo in loco in hæc verba

verba ſcribit. Quia per ſententiam iudex functus eſt officio ſuo, ſcilicet mercenario, quod actioni, vel accuſationi propoſitæ deſeruit. Ex quibus perſpicuè cõſtat, eum omnino velle accuſationem ipſam officio iudicis nobilis expediri haud poſſe, cui etiam apertè aſſentitur Bald. & Iaſ. in d. l. imperium. Nituntur autem primò hac ratione. Si iudicis officium nobile his in cauſis, quibus accuſatio interponitur exerceri diceretur, haud dubiè ſequeretur, eam quidem cum inquiſitione concurrere poſſe, cũm vtraq; officio nobili expediri dicatur, quod apertè falſum eſt, vt ſcitè tradit Bart. in l. 2. §. ſi publico. ff. de adult. Angelus in l. vacantia. C. de bon. vacan. lib. 10. Bal. in titul. de quæſtion. C. & Hypol. de Marſil. in Prax. ſua crim. §. Cõſtãte. verſ. quæri etiam poteſt. num. 93.

Hoc argumentum ita verum eſſet, ſi accuſatio eodem iudicis officio nobili expediretur, quo inquiſitio ipſa exercetur, at longè ſecus eſt, vt mox dicemus, Præterea dico ſimul concurrere non poſſe, quia ſicut exiſtentibus pluribus accuſatoribus nobiliorem ſemper eligimus. l. ſi plures. ff. de accuſat. ita quoque accuſatio, quę inquiſitione dignior dicitur eſſe, anteponi debet: Hæc enim extraordinarium, illa verò auxilium reſpicit ordinarium, vt disertè declarat Bartolus in l. ſi maritus. §. final. ff. ad leg. Iuliam de adulterijs. & pulchrè notant omnes in l. in cauſæ 2. in princip. ff. de minorib.

Secundò ſic argumentantur Dd. Quotieſcunque duo inter ſe à lege comparantur, in omni-

omnibus intelliguntur haud dubiè exęquata, vt tradit Accurſ.in l.ſacrilegij, quem etiam eo in loco ſequitur Bar.ff.ad l.Iul.peculat.Sed inter actionem, & accuſationem maxima quidem per legem cõſtituta videtur eſſe ſimilitudo, nam ſicut in actione. l. ædita. C. de æden. ita quoq; in accuſatione ipſa neceſſariò requiritur libellus.l.libellorum.C.de accuſ. Quinimò tanta interſit ſimilitudo, vt quandoq; altera pro altera accipiatur.l.1.ff.de crimin.ſtellion.& notant omnes in l.accuſare.C.de æden do.ergo pariter officium iudicis mercenariũ, quod in actionibus verſatur, in accuſatione quoq; exerceri oportet.

Hoc argumentum ſic ego diluo: Similitudines, quæ à legibus conſtituuntur, omni ex parte(ſi fieri poſſit)intelligẽdas eſſe, vt eleganter tradit Iaſ.in l.miles.§.iudicati.num.3.ff.de re.iud. ſed actio & accuſatio: etſi latè,atq; impropriè inter ſe quodammodo conueniãt, in propria tamen,atq; eorum ſtricta ſignificatione multum differunt, quippè cùm altera priuatam magis, altera verò publicam præcipuè reſpiciat vtilitatem,quare non eodem iudicis officio exerceri ſanè debent.

Vltimò excellentiſſ. Sapia ſic nouiter ratiocinatur: ſi accuſatio officij nobili expediretur: hoc ſequeretur abſurdum: ordinaria per extraordinaria expediri remedia, cùm accuſatio ipſa ad ordinarium, vt tradunt omnes in tit. de re iud.extra. & Bartol.in d.l. ſi maritus. officium verò iudicis nobile ad extraordinarium ſpectare dicatur auxiliũ. l. ſi cui. ff. de condit.& demonſtr. l. cùm filius. ff. ſi cert. petat.

petat. Huicq; argumento ſolutionem nobis
tradendam relinquit. Quare ego facilè ſoluò
nullū ſequi abſurdū, propterea quòd ideo of-
ficio nobili expeditur accuſatio, quod actio-
nis loco datur, vt mox dicemus: quo quidem
ordinaria quoque exerceri poſſunt remedia:
quippe cùm huiuſcemodi officium, non litis
ſolum conteſtationem, ſed libellum etiam, ac
omnia tandem, quę in iudicijs ipſis ordinarijs
adhiberi ſolent, neceſſariò requirat, vt perſpi-
cuè tradit Bart. in titulo, de interrogat. actio-
nibus. & l. 3. §. hoc autem iudicium, in ſexta
quęſtione. ff. de damn. infect. quod pulchrè in-
telligit Iaſon in l. intra dies. ff. de re iudic. ve-
rum eſſe, ſi officium hoc nobile ſuper eo im-
ploretur, quod nunquàm antea in iudicio de-
ductum eſſe videatur, atq; etiam id ipſum vo-
luit Bartol. in l. iubere cauere. ff. de iuriſd. om.
iud. & Alex. in l. ſi finita. §. Iulianus. ff. de dam.
infect.

Solutis itaque vtriuſque [illegible] u-
mentis, reliquum eſt, vt: quid hac in re[illegible]ti-
endum ſit, breuiter aperiamus. Alexander in
d. l. imperium. nu. 18. conatur tueri Bartolum
dicendo, iudicis officium dupliciter conſide-
rari poſſe, aut enim actioni inſtitutæ, vt in
dandis citationibus, ſiue dilationibus deſer-
uit, quo caſu verè, ac propriè mercenariū ap-
pellatur, & ita arbitratur loquutū fuiſſe Bar-
tolum in d. l. iudex poſteaquàm. Sin verò con-
ſideretur quo ad petitionem ipſam, qua reum
puniri petitur, nobile dici debet, atq; hoc mo-
do ex eius ſententia procedunt, quæ in d. l. im-
perium à Bart. dicuntur.

Sed

Sed hæc Alexan. defenſio non ſatisfacit Bolog. hac ratione: quia iudicis officium non poteſt eſſe partim nobile, partim verò mercenarium: cum vna, atque eadem res diuerſo iure cenſeri non poſſit. l. eum qui ædes. ff. de vſucapionibus. Sed facilè reſponderi poteſt: Vnam, & eandem rem diuerſo iure, non ſub eadem ratione, vt in quæſtione noſtra conſiderari poſſe, vt tradunt omnes in d. l. eum qui ædes. Sed hoc vnum mihi occurrit, quod me ab Alexandri ſententia diſſentire cogit: quod Bart. in d. l. iudex poſteaquam, perſpicuè quęrit: nunquid ſententia per eundem iudicem retractari poſſit. Ex quo apertè colligitur, de ſententia eum non loqui interlocutoria, quæ in huiuſcemodi dilationibus, atque citationibus dandis verſatur, quippe cùm ea ab eodem iudice haud dubiè reuocari poſſit, vt diſertè tradit Bartol. in l. quod iuſſit. ff. de re iudic.

Confutata itaq; Alexandri ſententia, concludo breuiter, conciliationem à quibuſdam traditam, ſi dilucidè exponatur, veram haud dubiè apparituram. Sed illud prius ſcire oportet:
67 iudicis officium †nobile duplex eſſe: quorum alterum parti inhæret, propterea quod ad eius petitionem, atque, vt ita dicam, implorationem præſtatur, idq; parum, aut nihil ab actione differt, vt eleganter ſcribit Iaſon in l. 1. ff. de iuriſd. omn. iud. quem etiam eo in loco ſequitur Bolognettus, & plures alij. Alterum verò eſt, quod per ſe omninò ſtat, nec vlli deſeruire dicitur, atque hoc quidem in inquiſitionibus, ſiue denunciationibus ipſis

ſemper

ſemper conſiſtit: ita inuenio dixiſſe, ac pluribus firmaſſe Cynum in d. l. I. His ita declaratis dicimus: accuſationem, officio iudicis nobili primo modo ſumpto, haud dubiè expediri, & ita loquitur Bart. in d. l. imperiū, vt ex eius verbis apertiſſimè colligi poteſt. Ex quo illud intelligi volumus: eandem, ſi ad illam tantum petitionē ratio habeatur: officio quoque iudicis mercenario exerceri poſſe: & in hac ſignificatione arbitror procedere, quę docuit Bartol. in d. l. iudex poſtaquam, quæ quidem omnia eo nouiter comprobantur, quod in extrauagantis principio ad reprimendum verſi. per accuſationem. non ineleganter ipſe dixit, duplex eſſe ius, quo ſumitur vindicta, nimirum accuſatio, & iudicis officium: verùm quia optimè ſciebat, accuſationem officio quoque nobili, quod per implorationem præſtatur, expediri poſſe, ne malè quodammodo loqui videretur. Sequitur ſeipſum declarando quid per iudicis officium intelligat: Hoc autem officium (inquiens) quandoque exercetur per inquiſitionem proprio iudicis motu, quandoque verò per inquiſitionem ad alterius denūciationem: Ex his † cōcludo Decij quoque ſolutionem facilimè ſuſtineri poſſe, quippe qui dicit accuſationem, tametſi partibus competat: non tamen neceſſe eſſe officio iudicis mercenario expediri, quod ipſe perſpicuè probat argumento eorum, quæ copiosè traduntur in l. in cauſæ. 2. & l. quod ſi minor. ff. de minorib. in quibus dicitur reſtitutionem in integrum, quæ parti competit officio iudicis nobili exerceri. Neque me latet 68

quod obijcit eruditiſſ. Bolognettus : quòd cùm accuſatio ſit ius in parte, atque iudicis officium omnino deſeruire dicatur , neceſſe videtur eſſe, vt officio iudicis mercenario omnino expediatur: Sed ego certè neſcio quid vèlit dicere cũ ſuo argumento, quod nihil prorſus probat contra Decium, & quamuis ipſe apertè neget, cognitionem reſtitutionis in integrum, officio expediri nobili, hoc tamen nihil obtuſius dici potuit, nam id planiſſimè probatur.§.fin.d.l.in cauſæ, in quo apertè dicitur, reſtitutionem omnem in integrum ex prætoris cognitione omnino pendere, argumento quidem certiſſimo, quod ſi officio iudicis nobili non expediretur, non tota quidē ex prætoris iudicio prouenire diceretur. Minus quoq; obſtat, quod obijciunt Recentiores interpretes: non valere argumentum à reſtitutione in integrum ad cauſas criminales: quippe cùm iudicis officium, ex quo prouenit reſtitutio, nullam producat obligationē, quod tamen longè ſecùs eſt in cauſis ipſis, quę criminis ſunt, toto Inſtitutionum titulo de obligat. quæ ex delict. naſcuntur. Nam valdè meo quidem iudicio decipiuntur, cùm extraordinaria ſaltem ex iudicis officio oriri dicatur obligatio, vt expreſsè tradit Bart. in l.fi.ff. de iniur.& Bal. in l. dominium, C.quod cum eo. Præterea dici poteſt, Decium non ſumpſiſſe argumentum à reſtitutione in integrum (vt ipſi falsò exiſtimant.) Sed id tantum ex illa oſtendere voluiſſe, nullum ſequi abſurdũ, ſi vna, & eadem res aliquo modo partibus competat, atq; iudicis officio exerceri dicatur

nobili,

nobili. Ex his clariſſimè (ni fallor) diſſolutum remanet, quod vltimo loco definitioni Bartoli objiciebatur, & hæc ſatis dicta videntur de definitione meri imperij.

Tertio igitur loco potiſſimum quæritur, quibus merum illud imperium competat magiſtratibus. Qua in re Bartolus in d.l. imperiū, nimium confusè loquitur, vt autem nos planè, atque dilucidè procedamus, quinque ex eius verbis elicimus concluſiones: Quarum illa prima eſt: Magiſtratus omnes, qui vniuerſas regunt prouincias, merum dicuntur haud dubiè retinere imperium. l. illicitas. §. qui vniuerſat. ff. de offic. præſid. Prouinciæ verò (vt id quoque obiter obſeruemus) propriè dicuntur regiones longè ab Italia bello acquiſitæ: Populus enim Romanus regiones, quas in ius ſuum redigebat, procul poſitas, prouincias appellabat, ad eaſque gubernandas magiſtratum ſummo imperio, atque poteſtate mittebat, vt diſertè declarat Bartol. in l. 1. de Metrop. Berit. lib. 11. C. de quibus etiam plura tradit in commentarijs ſuis Strabo in calce vltimi libri. Scio quidem ego Prouinciarum aliàs fuiſſe conſulares: aliàs verò prætorias: ſed quoniam ad hunc locum pertinere hæc non videntur, miſſa facimus: Ad ſecundamque deuenimus concluſionem, quæ huiuſmodi eſt: 69

Magiſtratus, † qui ſingularibus præſunt ciuitatibus, iuriſdictionem tantum habere ſolēt: exemplum eſt in ciuitatum defenſoribus, toto titulo de defenſ. ciuitat. Quod ſi ijs non leuiora ſolum cognoſcendi crimina, ſed competentem etiam adhibendi caſtigationem à 70

Iuſtiniano Nouell.15. conceſſa videtur eſſe po-
teſtas: illud profectò eſt, quia eorum iuriſdi-
ctio ſine modica coercitione exerceri commo
dè non poteſt.l.magiſtratus.ff. de iuriſd.omn.
iudic. Sed excipitur ciuitas Romana: quippè
cùm in ea merum retinebat præfectus impe-
rium, vt eleganter declarat Vlpianus in l.1.§:
cùm vrbem.ff.de offi.præfect. vrb. Excipitur
ſecundò in ijs ciuitatibus, quæ à Principis po-
teſtate ſpeciatim ſunt exemptæ; de quibus
mentionem facit caput primum de pac. con-
ſtan: atque etiam hoc ipſum mihi videtur lo-
cum habere in omnibus illis ciuitatibus, quæ
ex conſuetudine, ſiue præſcriptione merũ vẽi
dicaſſent imperium: vt tradunt omnes in l.
more.de iuriſd. omn.iud.ff. Sed is mihi locus
expoſtulare videtur, vt quàm breuiſſimè de-
claremus, quæ requirantur: vt verè, atq; pro-
priè ciuitas conſtitui dicatur, quam difficul-
tatem diſertè determinat Bart.in l.2.in fine. ff.
de verbor.& rer.ſignif. & apertius in l.1. C. de
Metrop.Berit. quibus in locis apertè conclu-
dit: ex principis ſola voluntate ciuitates con-
ſtitui oportere. Quod etiam pluribus firmaſ-
ſe videtur Paulus de Caſtro in l. ex hoc iure:
ff.de iuſt. & iur. & Alexand.in additionibus
ad Bartolum in d.l.2.de verb. & rer. ſignif. ff.
7 Ex his colligo, Antiſtites † ad ciuitatum con-
ſtitutiones neceſſario non requiri, idq; mihi
clariſſimè probari videtur. c. Epiſcopi. 80.di-
ſtinct.et c.1.de priuileg. in quibus dicitur, Epi-
ſcopos non in caſtellis, nec in paruis: ſed fre-
quentioribus, atque maioribus ciuitatibus
deſignandos eſſe: quæ quidem verba argu-
mento

mento ſunt nobis certiſſimo: eas quoque rectè dici poſſe ciuitates, quæ Epiſcopum non habent. Sed pulchra hic ſanè oritur † dubitatio: Nunquid caſtrũ, cuius vniuerſitati Princeps ſcribendo, ſub ciuitatis nomine decorâſſet, verè, atque propriè ciuitas dicatur? Bartolus in tractatu, Qui ſint rebelles, numer. 6. quem ſequitur Angelus in additionibus ad Bartol. in d. l. 1. C. de Metropol. Berit. dicit, ciuitatem haud dubiè appellari poſſe. idq; probant argumento eorum, quæ traduntur in l. quidam conſulebant. ff. de re iudi. in qua dicitur, Principem minoribus conferendo magiſtratum, eorum ſententias firmas eſſe voluiſſe, quod eodem modo in propoſito noſtro dicendum videtur, vt ciuitatis iura omnia huiuſcemodi ſubſcriptione in Caſtrum tranſtuliſſe videatur. 72

Contrariam verò ſententiam ſequutus eſt Archidiaconus in c. vltim. de ſent. excommu. à qua nec ipſe diſſentio: nã mihi dilucidè videtur probari Clem. ſi ſummus Pontifex, de ſentent. excommun. vbi apertè dicitur, quæcunque homini ſummum Pontificem tribuiſſe ad eum augendum, ſiue quouis dignitatis gradu honeſtandum: id beneuolentiæ gratia feciſſe, atq; ideo non videri eum in dignitate illa approbaſſe. Quibus ex verbis perſpicuũ videtur eſſe, dignitatem in eo conferri nullã, qui honore afficitur, atq; dignitatis titulo nominatur: Illud tamen adijcio, quòd ſi ex coniecturis Principem voluiſſe conſtaret, Caſtrũ pro ciuitate haberi, haud dubiè ita habẽdum eſſet, vt in d. Clem. ſi ſummus Pontifex. lu-

culenter notatur in illis verbis (Niſi ſe velle forſitan exprimat:) Nec obſtat,quod obijcitur ex l.quidam conſulebant: quia planè alienum eſt: non enim ibi dicitur ex honorifica ſubſcriptione vllam conferri poſſe dignitatē. Sed ex ipſa magiſtratus collatione manifeſtè colligitur,Principē quoq; voluiſſe,vt ſententia,quam in dijudicando minor proferret:firma atq; valida permaneret.

Tertia concluſio eſt: Caſtra,quæ ciuitatibus
73 ſubijciuntur, † merum non poſſident imperium,hancq́ue probat Bart.l.nulli.§.quod ſi in vico.C.de epiſcop.& cleric.l.ſi quis.§.quod ſi cui.C.de natural.liber. & l. qui ex vico. ff.ad municip. Scio quidem ego excellentiſſ. Calæfatum in d.l.imperium.num.117. quem etiam ſequuntur recentiores interpretes, tenere, leges à Bartolo citatas id non probare, quia de vico ſiue pago tantum loquuntur. Sed meo quidem iudicio decipinntur: quia nil aliud ex illis vult colligere Bart. niſi quod vicus ciuitati reſpondet, vt in eis perſpicuè dicitur, ex quo neceſſariò ſequi video: vicos merum non habere imperium, cùm ciuitates etiam ipſę,quibus accedūt,illud retinere non dicantur.argumento legis 3.C.depoſiti. l.cùm principalis.ff.de regul.iur.& l.hæres à debitore. §. quod ſtipulator.ff.de fideiuſſ. Quod etiā in caſtris dicendū videtur, cùm nihil,aut parum à Vicis paganis differant, vt ex Laurentio Valla Elegantiarum lib.4.cap.20.dilucidé colligi poteſt.

74 Quarta concluſio eſt.Caſtra,†quæ ciuitatibus non ſunt ſubdita,eandem prorſus retinēt iuriſ-

iuriſdictionem, quam defenſores etiam ciuitatum poſſident: idq́ue probat Bartol. ex titulorum diſpoſitione. C. quæ huiuſmodi eſt, vt titulo de officio Rectoris prouinciæ accedat alius, De præfecti vigilum, Hunc verò ſequatur ille: De defenſoribus ciuitatum: cui tandem proximus eſt titulus, De Magiſtratibus municip. Voluit ex his fortaſſe colligere, quod, cùm omnibus magiſtratibus inferiores dicātur eſſe ciuitatum defenſores, & poſt eos ſequatur titulus, De Magiſtratibus municip. conſequens videtur eſſe, vt eandem dicantur habere iuriſdictionem, Atque id ipſum ſanè videtur voluiſſe Azo in eiuſdem tituli commentarijs, vbi expreſsè ſcribit, omnia, quæ de ciuitatum defenſoribus dicta ſunt, locum etiam habere in ipſis municipiorum magiſtratibus. Sed obijcit Gaſpar. Valla in d. l. Imperium, quem etiam eo in loco ſequitur Calæfatus: quòd ſi hæc Bartoli ratio vera eſſet, haud dubiè ſequeretur: quod cùm titulum de offic. Rect. Prouinc. Sequatur ille, de defenſoribus ciuitatum: idem eſſet tam defenſoribus, quam Rectoribus imperium, quo nihil dici poteſt abſurdius: Qua de re concluſionem, quàm iſti exiſtimant veram eſſe, comprobant. l. homo liber. §. final. ff. de acquirend. rer. domin. & l. ſi eueniet. ff. ad l. Iuliam. de adult. in quibus dici videtur: eos verè poſſidere, qui ab alio non poſſidentur, ſed caſtra, de quibus diſceptatio eſt, non in alterius ſunt poteſtate, cùm ſuperiorem non recognoſcant, ergo iuriſdictionem habere nō prohibentur. Sed eſt, quod animaduerſione dignum puto: haſce leges ex-

tra terminos ab his eruditis viris citari, id enim tantum mihi videntur probare: Caſtra, quę nemini ſubiecta ſunt, poſſidere, atq; auctoritatem habere non prohiberi, ſed quod eandem obtineant iuriſdictionem, quam ciuitatū defenſores retinent: neſcio certè quomodo ex illis id elici poſſit. Quod verò obijciunt rationi Bartoli, planè alienum eſt: quià nulla alia de cauſa ciuitatum defenſores, atq; prouinciarum rectores idem non dicuntur habere imperium, niſi quod eiuſdem non dicuntur eſſe ordinis: cùm multo maior ſit attributa rectoribus auctoritas. l. 1. eod. tit. quod longe ſecus eſt in municipiorum magiſtratibus, atq; ciuitatum defenſoribus, quorum poteſtas inuicē quodammodo videtur eſſe adæquata, cùm ea quæ in vno obſeruantur, in alio quoq; obſeruari dicantur, vt ſuperius ex mente doctiſſimi Azonis diximus.

Poſtrema concluſio eſt: Qui præſunt collegijs fabrorum, vel alterius huius generis, merum non habent imperium, ſed iuriſdictionē tantùm, quæ ad illius collegij profeſſionem pertinere videtur. l. fi. C. de iuriſd. omn. iud. & pulchrè tradit Bartol. in l. omnes populi. ff. de iuſt. & iur.

75 Excipiuntur ex mente Bartoli & aliorum omnium interpretum, Doctores, qui publicè profitentur, ij enim quāuis vniuerſitati Scholarium præeſſe dicantur, merum tamen retinere videntur imperium, idq; probant Federici conſtitutione, quę incipit Habita. C. ne filius pro patre. In qua dicitur eos, qui litē mouere Scholaribus velint, electionem habere,

vt coram

vt coram domino, vel eorum magiſtro, vel ipſius ciuitatis Epiſcopo, quibus huiuſcemodi iuriſdictio data eſt, conueniant. Sed ab horum ſententia omninò ego diſſentio, primò: quia † nulla lege eâ firmari video. deinde quia nil planè ad rem facit Federici illa cõſtitutio, quam iſti pro ſe citant, quia facilimè reſpondemus, eam habere locum cùm agitur de cauſis ciuilibus, vt irrogetur pœna pecuniaria: ſecùs, ſi vt irrogetur pœna corporalis. Quòd ſi nonnulli exiſtimare videantur, litis appellatione vtranque pœnam contineri: ij multum aberrant, vt ex titulo de fructibus, & litium expenſis dilucidè colligi poteſt. Quod etiam probari poteſt. l. 1. ff. de teſtib. quo in loco apertè concluditur, litem ipſam non ad criminales, ſed ciuiles tantum cauſas referendam eſſe, atque hoc nimirum illud eſt, quod Vlpianus ſcribit in l. litis nomen. ff. de verb. & rer. ſignific. litis nomen actionem ſemper ſignificare ſiue in rem, ſiue in perſonam ſit. 76

Sed hęc hactenus, nũc † ad illud, quod quarto loco declarãdum inſtituimus, accedamus. Quæritur itaque, quot ſint meri imperij gradus? & alij quidem tres, vt Albericus, alij quatuor, vt Salic. & Iaſ. nonnulli verò ſeptem, vt Romanus, conſtituêre gradus. Nos autem ex Barto. ſententia ſex tantum arbitramur eſſe: Maximus, Maior, Magnus, Paruus, Minor, atque Minimus. 77

In maximo imperio ponit Bart. auctoritatem legis condẽdæ, quæ Principi, Senatui, ac Præfecto etiam Prætorio competit. Ex quibus verbis duas breuiter ex eius mente elici-

mus concluſiones, quarum prima huiuſmodi
78 eſt: poteſtas legis † conſtituendæ meri dicitur eſſe imperij. Sed hanc conantur omninò euertere recentiores interpretes, ſingula verba, quæ in meri imperij definitione à Bart. addita ſunt: diligenter perpendendo. Primò enim videtur iuriſdictionem, per quam veluti genus merum definitum eſt imperium: auctoritati legis ſanciendę conuenire non poſſe, ne ſequatur eos, qui huiuſcemodi obtinent iuriſdictionem, leges etiam facere poſſe, quo dici alienius nihil poteſt.

Sed hoc argumentum procedit à genere ad ſpeciem affirmãdo, quod nullius eſt valoris, vt pulchrè tradit Iaſ. in l. quæ de legato. nu. 4. ff. de leg. 1.

Secundo igitur loco mouentur eo, quod Bart. merum definiuerit imperium per officiũ nobile, quod quidem nil aliud eſt ex eius ſententia in l. 1. ff. de iuriſdict. omn. iud. niſi quod ſecundum leges propria auctoritate expediri poteſt, ex quo ſatis conſtare videtur, leges iam fuiſſe conditas, quibus ij, qui officium exercent nobile, parere omninò tenẽtur: Quare neceſſe eſt dicere legem poſſe eum condere nullam, qui ne tantillum quidem ab ea recedere debet.

Sed valde meo quidem iudicio decipiuntur: longè enim aliter definit Bar. officium iudicis nobile, quàm iſti arbitrantur: quod vt luce clarius appareat, verba eius recitabo: quę hæc ipſa ſunt. Omiſſis aliorum ſententijs ſic dicas: officij iudicis triplicem dari ſpeciem, aut enim nobile, aut mercenarium, aut verò aduer-

188

aduerſarium dicitur: Officium nobile eſt, quod per ſe ſtat, ſiue hoc iudex motu proprio exerceat, inquirendo: ſiue ad alterius poſtulationem, concedendo reſtitutionem in integrum, dando tutores, interponendo decreta, conſtituendo ſalaria, & alia huius generis faciendo, quibus in verbis clariſſimè videtur velle eos, qui officio potiuntur nobili, poſſe quandoque aliquid extra legum diſpoſitionem cōſtituere, ſi res ipſa id expoſtularet: Sed vt omnis ſcrupulus remoueatur, illud prętereter alios animaduertendum puto, Bartolum non ſimpliciter meri, ſed maximi voluiſſe poteſtatem legis condendæ eſſe imperij, quæ omninò ſpecie differre dicuntur. Quòd ſi quis obijciat regulam l.fin.ff. de fund. inſtruc. & inſtrum. leg. in qua dicitur plus, & minus nō facere differre ſpecie: Huic ego ſic occurro, regulam illam declarando in his ſolùm habere locum, quæ facti ſunt, vt eleganter declarat Bart. in l. qui vſumfructum. ff. de verb. oblig. & Iaſ. in l. 1. ff. de acquirend. poſſeſſ. Secùs verò eſt in imperio, de quo inſtituta eſt noſtra diſputatio: cùm iuris illud dicatur eſſe, quod cuiuis facilè perſpicuum eſt.

Tertiò perpēdunt verba illa: publicam reſpiciens vtilitatem: quæ quidem argumento eis videntur certiſſimo: auctoritatem legis faciendæ meri dici non poſſe imperij, ne illud ſequi neceſſe ſit, leges, quæ ob priuatum quandoque fiunt commodum, legis nomen nō habere, quo nihil peius fingi poteſt.

Sed hoc argumentum facilè euerti poteſt, a enim virtute, & ſapiētia Iuriſcōſulti noſtri

fuerunt,

fuerunt, vt in legibus ſcribendis nihil ſibi aliud, niſi ſalutem, atq; vtilitatem Reipub. proponerent: quare mihi videntur leges omnes, quæ ob priuatum proponūtur commodum, ad publicam etiam, & præcipuè quidem pertinere vtilitatem. Quod & ſi nullius approbationis indigere videatur: vt tamen eis ſatisfaciamus, hac ratione probamus. Aut lex priuatum includens commodum, vnius tantum reſpicit vtilitatem, & tunc non lex, ſed conſtitutio potius perſonalis appellanda eſt. l. 1. ff. de conſtit. Princip. Sin verò commune priuatorum contineat commodum: & tunc dicimus eam quoq; ratione finis, qui potiſſimum in vnaquaque re conſiderari debet, ad publicam ſpectare vtilitatem, à legibus enim nihil conuenit arbitrari, niſi quod Reipublicæ conducat, proficiſci, quoniā eius cauſa ſunt comparatæ: quis enim quæſo alius eſt legum finis, quàm, vt ex illis tranquillè quieteq; populi degant vitam, quod quantum Reipub. proſit neminem eſſe arbitror, qui id ignoret.

Poſtremò ex noua eorum definitione id ipſum comprobant: dictum enim eſt eos velle merum imperium poteſtatem eſſe magiſtratibus communicatam, ſed facultàs legis conſtituendæ magiſtratibus non commūnicatur: cùm ſoli Principi competere dicatur. præterea diſertè additum eſt: Secundùm mandata, quæ quidem verba eis, qui legem facere poſſunt, competere non videntur: quippe cùm ij legibus dicantur eſſe ſoluti. Ex his itaq; illud iam perſpicuum eſſe aſſerunt, poteſtatem legis condendæ meri non eſſe imperij, cùm eius

defini-

definitioni huiuſmodi auctoritas conuenire non poſſit, argumēto eorum; quę notant Dd. in l.1.ff.de teſtam.

Sed facilè reſpondemus non valere argumentum ab eorum definitione; quia pluribus rationibus eam ſuperius reiecimus. prætereà dico, quòd ſi vera eſſet: aliud nil concluderet; quàm condere legem meri non eſſe imperij; quod etiam Bar.non diffitetur; vult enim ipſe non meri ſimpliciter, ſed maximi eam eſſe imperij; vt ſuperius etiam diximus. atque hoc eodem modo omnia eorum argumenta præter ſolutionem; quam vnicuiq; ſigillatim adiecimus, facilimè tolli poſſunt. Atq; hæc quidem hac de re ſatis videntur dicta. Nunc ad ſecundam accedamus concluſionem, quæ huiuſmodi eſt.

Senatus; & Præfectus Prætorio leges facere non prohibentur. De Senatu teſtimonium eſt in l. non ambigitur.ff. de legibus, in qua apertè oſtendit Vlpianus Senatum ius facere poſſe. De Præfecto verò Prætorio teſtimoniū eſt.in l.normam.C.de præf.præt. vbi eleganter dicitur; normā præfecti prætorij, quæ neque legibus, neque principis conſtitutionibus contraria ſit; omninò ſeruādam eſſe. Sed quod ad Senatum pertinet; breuiter concludēdum puto, legem condere † eum non potuiſſe; atq; hoc verum eſſe; primum probo auctoritate Alexandri ab Alexan. Genialium dierum.lib. 4.cap.11. quo in loco ſermonem habens de ſenatorum officio; in hęc verba ſcribit. Quippè ſenatui de rebus omnibus decernendi libera facultas erat; niſi in magiſtratibus creandis; et 83

legi-

legibus ſanciendis, aut in hoſtes arma mouenda, vel à bello recedendum, pacemq́; & fœdera ſeruanda forent: tunc enim ſine populi iuſſu ſenatum nihil ſentire, nil decernere poſſe liquet. Quod etiam ſecũdo firmatur loco teſtimonio Dionyſij Alicarnaſſæi, qui libro 6. tradit, legem ſemper ab vrbe cõdita Romæ fuiſſe, vt reſpublica omnis in poteſtate ſenatus eſſet præter magiſtratuum creationem, legum lationem, & belli, paciſúe arbitrium. Quibus ex locis clariſſimè conſtat Senatum, neque legem ſancire neque ferre potuiſſe. Neque obſtat, quod obijcit Bar. de l. nõ ambigitur, quia, primum ex aliorum ſententia reſpondemus, opus eſſe legem illã interpretari ex eis, quę elegãter tradit Iuſtinianus in §. Senatuſconſultũ. Inſtitutionum, titulo. de iur. natur. gent. & ciuil. in quo ſcribit, ſenatum non ex ſe, ſed vice populi legis condendæ poteſtatem habuiſſe: nam cùm auctus eſſet populus Romanus in eũ modum, vt difficile eſſet in vnum conuocari legis ſanciendæ cauſa, æquum viſum eſt Senatum vice populi conſuli. Ex quibus perſpicuum quidem eſt, leges ipſas non ex ſenatorum, ſed populi potius Romani imperio conſtitutas ſemper fuiſſe: qui enim munere alterius fungitur, nil proprij habere dicitur. l. 1. §. qui mandatam. ff. de offic. eius, cui mand. eſt

21 iuriſdi. Sed hic † illud breuiter obſeruandum eſt: Tribonianum, & Theophilum longè aberraſſe in d. §. Senatuſconſultum: cùm crediderint ob difficultatem conuocãdi populum datam fuiſſe ſenatui poteſtatem legis condendæ: Hæ enim ſunt contra fidem hiſtoriarum:

non

non enim propter ciuium copiam populi poteſtas ad ſenatum tranſlata eſt, ſed Cæſarum potius aſtutia, & calliditate: vt ſcitè animaduertit Franciſcus Hotomannus ſuarum obſeruationum capite 2. Atque etiam id ipſum firmauit doctiſſim. Aldobrand. in eiuſdem. §. expoſitione. Deinde ego aliter etiam reſpondeo, verbum illud, ius, non pro lege, vt omnes, & malè quidem ſentiunt, ſed pro ſenatuſconſulto haud dubiè accipiendum eſſe: in ſuis enim debet vnaquæque lex intelligi terminis, vt præclarè declarat Bar. in l. 1. §. nũciatio. ff. de oper. nou. nunciat.

Quòd verò attinet ad Præfectum prætorio, haud dubiè affirmandum † eum, etſi generalem poſſit conſtituere legem, vt in d. l. normam. dilucidè dicitur, non tamen ita generaliter eam accipere debemus, vt omnis populus imperio ſubiectus ſeruare eam teneatur: valdè enim abſurdum eſſet, ſi ſubditi Præfecti Africæ tenerentur obſeruare, quæ à Præfecto Orientis conſtituerentur: cùm potius confuſio, quàm recta adminiſtratio diceretur: quare reſtringẽda eſt eorum auctoritas, vt ad eos ſolũ pertineat, qui eius iuriſdictioni ſubijciuntur. 82

Quod ſi quis obijciat id ipſum etiam fieri poſſe à cęteris inferioribus magiſtratibus, quilibet enim magiſtratus poteſt facere legẽ, quæ ad ſuam iuriſdictionem pertineat, vt eleganter tradit Bart. in l. 1. ff. quod quiſque iur. Huic reſpondemus, cæteros magiſtratus non leges, ſed edicta potius facere poſſe, quæ ad eam ſolùm ciuitatem, quam regunt, pertinere dicun-

dicuntur. Præfectus verò prætorio legibus ligat ſuis ciuitates omnes, quæ ſub prouincia, quam regendam ſuſcepit, reperiuntur: nam poteſtas, atque eorum auctoritas vſque eò Imperatorum beneficijs creuit, vt etiam ad prouincias adminiſtrandas ſummo cum imperio mitterentur: credidit enim Princeps eos, qui ob ſingularem induſtriam, atque fidem exploratam ad hanc dignitatem aſcendunt: non aliter iudicaturos eſſe, quàm ipſe foret iudicaturus. l. 1. ff. eodem titulo. Præterea illud etiã adijcimus, Magiſtratuum edicta non ita perpetua eſſe, vt dicuntur eſſe ea, quæ à Præfecto prætorio proueniunt, vt pulchrè tradit Bart. in d. l. 1.

In ſecundo gradu meri imperij maioris tres enumerat Barto. pœnas, atque vnam excitat quæſtionem: quarum prima eſt vltimum ſupplicium, de quo loquitur. d. l. Imperium: Secunda eſt ſtatus pœna, qua damnatur quis ad effodiendum metallum, & de hac verba facit Vlpianus in l. illicitas. §. qui vniuerſas. ff. de offic. preſid. poſtrema verò eſt membri abſciſſio, de qua ſuperius etiam fecimus mentionẽ. At de duobus quidem ſuperioribus dubitare video neminem, de poſtrema verò magna du-
83 bitatio eſt: nunquid † dicatur pœna capitalis. Cynus in l. tranſigere. C. de tranſact. quem etiam ſequitur Aretinus in l. qui manus. ff. de teſtam. tenet, capitalem dici poſſe pœnam, atque id videtur probari ex ſententia Aretini. c. 1. §. ſi quis alium. de pac. tenend. in vſib. feud. in quo dicitur, eum, qui alium interfecerit poſt pacem conſtitutam, ſententia capitali punien-

puniendum eſſe: ſubiungit deinde Imper. Si quis verò alium poſt pacis edictum vulnerauerit, manus ei amputetur, & vt ſuperius dictum eſt, iudicetur. Ex his colligit, quòd cum ſuperius de pœna ſit capitali facta mentio: neceſſe eſt dicere, manus amputationem capitalem quoque pœnam eſſe. Sed † facilè ex ſuperioribus conſtat hanc accommodari non poſſe interpretationẽ: cùm enim in d.§.ſi quis alium, dictum eſſet homicidam poſt pacem conſtitutam capitalem ſubire ſententiam, ſequitur verſ. ſi verò: vbi habetur pacis violatorem, ſi à facie iudicis aufugerit, bona eius publicari neceſſe eſſe. accedit poſtremò d.§.ſi quis alium: in quo dicitur, manus eius, qui alium poſt pacis edictum vulnerauerit, amputari, atque vt ſuperius dictũ eſt, iudicari oportere. Quæ verba non ad.§. ſi quis hominem, qui de pœna capitis loquitur, ſed ad verſi. ſi verò: vbi de publicatione bonorum agitur, haud dubiè referenda ſunt: vt ſenſus ſit, at is, cui manus abſciſſa eſt, iudicetur, vt ſuperius dictum eſt: id eſt publicentur eius bona, vt in pacis violatore concluſum eſt, argumẽto eorum, quæ notant Dd. in l.ſi idem cum eodem. ff.de iuriſd.omn.iud. 84

Qua propter contrariam alij tenuerunt ſententiam, hac potiſſimum perſuaſi ratione: pœna capitali damnatus prohibetur facere teſtamentum.l. eius qui.ff.de teſtam. Sed qui manus per ſententiam iudicis amiſit, teſtari poteſt.l.qui manus.ff.eodem: ergo fieri non poteſt, vt is pœna capitali damnari dicatur, at mihi videntur hæ duæ ſententiæ conciliari

 poſſe:

poſſe: ſi dicamus ex Bart.ſententia.in l.2.ff. de pub.iud. Membri inciſionem propriè non capitalem: cùm de ciuitate caput non eximatur: impropriè verò capitalem haud dubiè eſſe pœnam: membrum enim, quod à corpore remouetur, mori quodammodo dicitur, quo fit, vt eadem inciſionis membri, quæ vltimi ſupplicij ratio, atque auctoritas ſit, atque ideo Bartol.eundem vtriſque accommodauit gradum, vt enim membri abſciſſio, ita etiam vltimum ſupplicium in alium transferri non poteſt.§. hoc prohibemus.Nouell.128. Sed is mihi locus admonet, vt paucis videamus quan-
85 do pœna † hæc inciſionis membri intelligatur procedere, & haud dubiè dicendum eſt, eam tunc habere locum, quando non totum corpus, ſed illa tantum pars, cui membrum illud coniunctũ erat, eneruatur: membra enim propriam, atque diſtinctam obtinere dicuntur in corporibus noſtris operationem, vt ſcitè nos docuit Ariſt.lib.4.Metap.in fin.Bald.in l.3.C. de accuſat.& Bartol.in l.2.ff.de publ.iudi. Ex his colligo, auris abſciſſionem ſub hac pœna contineri non poſſe, quia illius ſenſus non redditur debilis, ſed integer permanet, vt eleganter tradit Albericus in d.l.imperium: atque illud etiam perſpicuum eſſe poteſt, eum, qui alterius digitum abſciderit, non incidere in pœnam, quæ à lege municipali imponitur ei, qui alterius manum amputaſſet, quia digitus non membrum, ſed membri potius pars appellatur, vt præclarè tradit Barto.in conſil. 201.quod incipit: quæritur. Bal.in c.1.in princip.de nou.form.fidel.in vſib.feud.& Angelus in

in tractatu maleficiorum.

His ita declaratis reliquum eſt, vt quæſtionem, quam proponit † hic Bar. breuiter diſcu- 86
tiamus. Quæritur itaque nunquid miſſio in carcerem huius dicatur eſſe imperij gradus. Qua in re concludit ipſe, carceris pœnam pro toto vitę tempore huiuſce dici imperij: Quod nulla alia ratione probat, niſi, quia damnatis in metallum huiuſmodi comparatur pœna, l. aut damnum. §. ſolet. ff. de pœn. Neque obſtat, quod obijcit Calæfatus in d. l. imperium. de §. fin. eiuſdem l. aut damnum, in quo expreſſè dicitur, eum, qui perpetuis damnatur carceribus, pœnæ ſeruum effici non oportere, quia facilè reſpondemus: Similitudinem, quam inter haſce pœnas conſtituit Bar. quóad ipſa tantum vincula intelligendam eſſe, ſicuti enim metallis, ita etiam carceribus damnati in compedibus ſemper detinentur. l. aut damnum. §. inter eos. Neque ferenda eſt Bolognetti opinio, qui exiſtimat, deportationi potius ſupradictam eſſe pœnam adæquãdam, cùm deportati quodammodo carceribus addicti videantur: ſi quidem ab inſula, quæ eis deſignata eſt, exire prohibentur, atq; ideo lõgè melius ex eius ſententia feciſſet Barto. ſi eodem in gradu haſce collocaſſet pœnas. Quia nemini dubiũ eſt, quin durior ſit carceris pœna, quàm in inſulam deportatio, quippe cum vltimo ſupplicio comparari dicatur, vt eleganter tradit Abbas in c. 1. de colluſ. detegen. & Bal. in l. programma. C. comminat. epiſt. & c. atq; ob hanc cauſam maiorem haud dubiè Imperij gradũ obtinere debuit. Sed omnia hæc intelligenda

87 ſunt procedere iure pōtificio:cùm † nemo iure ciuili perpetuis damnetur carceribus, vt ſcitè tradit Vlpian. in d.l. aut damnum.§. ſolent.Ex his pulchra elicitur concluſio: Poteſtatem mittendi in carcerem non vt puniantur,ſed vt contineātur rei donec ad maiorem tranſmittantur iudicem, iuriſdictionis eſſe: cùm omnibus videatur competere magiſtratibus.§. & iudicare. Nouell.15. & l.Limanarche.ff.de ſeru.fugit.

Sed Vall.in d.l. Imperium, quem etiam eo in loco ſequiturBolognettus,dicit concluſionem hanc debili probari argumento, quippe cùm inferiores etiam magiſtratus modicam dicantur habere coercitionem, quæ meri eſt imperij.l. magiſtratibus.ff. eodem: atque ex his illud perſpicuum eſſe volunt: auctoritatem hanc infimi potius imperij gradus, quàm ſimplicis eſſe iuriſdictionis. Verùm ego vereor ne non rectè ſenſerint, nam licèt modica coercitio inferioribus etiam competat magiſtratibus: id tamen ex quadam neceſſitate haud dubiè prouenit,cùm eorum iuriſdictio ſine illius auxilio dicatur eſſe nulla, quare nō poſſumus dicere huiuſcemodi poteſtatem ratione coercitionis meri eſſe imperij, cùm illud, quod vnaquaq; in re præcipuum eſt ſpectari ſemper debeat.l. ſi quis nec cauſam.ff. ſi cert.petat. Præcipuum verò videtur obtinere locum iuriſdictio: nam coërcitio ei deſeruire quodammodo dicitur, vnde mirum videri non debet, ſi iuriſdictionis munus dicamus eſſe, vt quis in carcerib⁹ cuſtodiatur. Sed quo planius rem omnem intelligamus, diſtinguimus

guimus hoc modo: Aut quis mittitur in carceres, donec cognoſcatur de crimine capitali, de q̄ eſt accuſatus: & meri dicitur eſſe imperij, nā cum cauſa, propter quā reus in carceres detruditur, imperij ſit: neceſſe eſt etiam, vt miſſio illa, quæ cauſam ipſam conſequitur, eiuſdem imperij dicatur eſſe, vt tradit Bald. Salic. & Alexand. in d.l. imperium: Aut verò quis detinetur, vt tandem ad maiorem tranſmittatur, & præter alios concludimus, & ſimplicis, et nullius iuriſdictionis eſſe: ſimplicis quidem, ſi ab inferioribus cuſtodiatur magiſtratibus. l.3. §.1. ff. de offic. præfect. vig. & d. Nouell. 15. Nullius verò, ſi à priuato quis detineatur, vt ad præſidem remittatur. l. capite quinto. ff. ad l. Iul. de adult. l. interdum. §. qui furem. ff. de furt. quibus in locis clariſſimè videtur priuatis poteſtatem cōcedi, vt fures atque adulteros detineant, quóad eos ad præſidem deducant.

Sed quoniam hoc in gradu fit mentio de pœna capitali, quę triplex † dicitur eſſe, mors: aquæ & ignis interdictio: atque relegatio. l.2. ff. de pub. iud. l. capitalium. ff. de pœn. & l. edicto. §. rei capitalis. ff. de bonor. poſſ. E re facturum puto breuiter videre, de qua pœna intelligendū ſit, ſi iudex pœna capitali reum damnaſſet. Qua in re non deſunt rationes, & argumenta, quæ nobis perſuadere videntur, vt de naturali potius morte intelligamus: Primò enim offert ſe. l. ſaccularij. §. ſunt quędam. ff. de extraord. criminib. vbi præclarè tradit Vlpian. pœna capitis eos eſſe puniendos, qui σκοπελισμὸν committunt, quia & ipſa res mortē 88

comminatur. Sed facilè reſponderi poteſt, ſi Vlpiani locum propius proſpexerimus, verba enim illa: Quia & ipſa res mortem comminatur, ſatis nobis indicant, eum de morte intelligere voluiſſe.

Secundò adducit Optinellus l. qui cædem. ff. ad l. Iul. de Sicar. in qua dicitur eos, qui cædem admiſerint, ſi in aliqua poſiti ſint dignitate, deportari: ſi verò inferioris ſint gradus capite puniri debere.

Sed reſpondemus, capitis pœnam ſtrictè eo in loco accipiendam eſſe, cùm ad deportationis differentiam appoſita videatur eſſe, atque hoc eodē modo ſolui poteſt, quod obijcitur de lege finali. ff. de incen. ruin. & nauf. vbi eorum diſtinguuntur pœnę, qui conſultò incendium commiſerunt.

Tertiò inducitur loco l. reſpiciendum. §. ſi. ff. de pœn. in qua dicitur eū pœna capitis puniri, qui vel beſtijs obijcitur, vel alias ſimiles pœnas patitur. Sed is mihi locus planè videtur ad rem non pertinere: quippè cùm Iuriſcon. aliud nil eo in loco exponat, niſi quomodo quis capite puniri dicatur, & affert exemplum de illo, qui beſtijs obijcitur. Quod nos etiam non diffitemur, ſed illud reſpondemus alia quoque mitiora extare exempla, in quibus pœna illa, præſertim cùm dubij ſimus, locum habere haud dubiè debet.

Poſtremo igitur loco affertur hæc ratio: verba pręſertim cùm dubij ſimus, in propria, atque naturali eorum debent accipi ſignificatione. l. fin. C. de ijs qui ven. ætat. impetr. ſed capitalis pœna caput propriè ſignificat, quod

quia

quia perſpicuè verum eſt, nihil attinet probari, ergo de illo intelligere neceſſe eſt. Sed reſpondeo, regulam illius legis locum non habere, cùm de pœnis agitur: quia mitiores ſemper eligendæ ſunt pœnæ, vt eleganter declarat Bart. in d. l. fin.

Conſtat igitur facilè euerti poſſe ſententiã hanc, quare contrariam tenuerunt recentiores interpretes, quæ etiã communis eſt, atq; eã nouiter probant. l. ſed & ſi quis. ff. ſi quis caut. l. qui cum natu maior. §. is demum. ff. de bon. libert. & l. cũ patronus. ff. de iur. patron. quib. in locis Iuriſconſ. declarando quæ ſit capitis accuſatio, alternatim loquuntur, dicẽdo eam eſſe, cuius pœna mors, aut exiliũ eſt: Sed iam explorati iuris eſt pœnas, quæ diſiunctiuè ponuntur in rei electionem ſemper committendas eſſe, vt diſertè tradit Bart. quem etiam eo in loco ſequuntur omnes, in l. 1. ff. de effract. & clarius hoc ipſum notat Baldus in l. quicunque. et l. ſi fugitiui. C. de ſeru. fugit. Quare manſuetiores haud dubiè ſemper eligentur pœnæ. Quod ſi reus ipſe grauius vellet ſubire ſupplicium, id fieri certè non poſſet: cùm teneantur eum cogere iudices, vt mitiorem velit pati pœnam, vt voluit Angelus in tractatu maleficiorum in verbo. Quod ſi non ſolueris.

Sed non poſſum de ijs non vehementer mirari, cùm afferant hæc, quæ nihil planè ad rem noſtram faciunt, ita enim vera eſſent, ſi lex municipalis, vel iudex ipſe in aſſignanda pœna alternatim loquerentur: quibus in terminis non eſt inſtituta noſtra diſceptatio, loquimur enim nos eo ſolo caſu, quo ſimpliciter

diceretur: Reum capitali pœna puniendum eſſe.

Quapropter niſi aliæ rationes vrgerent,
89 quilibet ab hac ſententia † recedere poſſet. Ego verò arbitror eam apertè probari poſſe. l. ſi præſes. l. de interpretatione. ff. de pœn. in quibus pręclarè dicitur, benigniorem ſemper in pœnis accipiendam eſſe interpretationem. Neq; obſtat, quod obijciunt ij regulam illam procedere: quando vocabuli proprietas id pateretur, ſed capitalis pœna non aliam videtur præter ipſam mortem ſuſcipere ſignificationem, ergo vt de illa ſolũ intelligamus, nobis neceſſe eſt. Quia id omninò negamus: quippe cùm non ſolum mors, ſed deportatio etiam ipſa capitalis propriè dicatur pœna. Hoc eſſe verũ luce clarius probo. l. licet. ff. de verb. & rerum ſignifica. in qua diſertè ſcribit in hęc verba Modeſtinus, licèt capitalis latinè loquentibus omnis cauſa exiſtimationis videatur, tamen appellatio capitalis mortis, vel amiſſionis ciuitatis intelligenda eſt. Ex his itaque perſpicua remanet ſententia communis, quã exiſtimat Optinellus in d. l. imperium. locum non habere, quando iudex, ſiue ius mu-
90 nicipale nõ de capitali, ſed † de capitis pœna loqueretur, tunc enim mors ipſa naturalis haud dubiè intelligenda eſſet. Sed hæc eius ſententia mihi nõ ſatisfacit, quia inter haſce pœnas differentiam conſtitutã eſſe video nullam: imò ſępè cõfunduntur vt patet in l. cùm patronus. ff. de iur. patronat.

Secundò igitur, & longè melius excipitur,
91 quando iudex reũ † morte condemnaſſet: tunc enim

enim mortem intelligere neceſſe eſt naturalem, argumento. l. ex ea parte. §. in inſulã. ff. de verbor. obligationib. vbi eleganter ſcribit Papinianus, ſtipulationes hoc modo conceptas, cùm morieris, non niſi moriente eo, qui promiſit, committi debere. Quod etiam clarius probatur. l. cùm pater. §. hæreditate. ff. de leg. 2. l. ſed ſi mors. §. cùm igitur. ff. de donat. inter vir. & vxor. & l. Statius. §. Cornelio fœlici. ff. de iur. fiſc.

Poſtremo excipitur loco: quando lex iam pro aliquo crimine mortis pœnam adieciſſet, & iudex poſteà capitali pœna dãnaſſet reũ, qui eodem verſaretur crimine: hoc enim caſu mors ipſa naturalis ſine vlla dubitatione intelligi debet, cuius rei ratio eſt: quia iudicis verba, quæ dubia ſunt ad leges referri, atque ex illis interpretari neceſſe eſt, vt ſcitè tradit Bart. in l. hac † conſultiſſima. C. de teſtament. 92
& l. apparitores. C. de apparit. libr. 10. Sed omnes hanc locum non habere intelligunt exceptionem, ſi pro eodem crimine deportatio iam à iure communi, capitalis verò à lege deinde municipali conſtitueretur pœna: tunc enim ex mente iuris communis facienda non eſſet interpretatio, nam leges municipales debent aliquid vltra ius ſemper operari commune: vt eleganter notat Bar. in l. 2. ff. vſucap. & l. 4. §. ait præt. ff. de dam. infect. Quod etiam pluribus firmat Iaſ. in l. properandum. §. ſiue autem. C. de iudic.

Quod an verum ſit valde dubito: nam benigniorem ſequi interpretationẽ in pœnis præſertim non minus iuſtius eſt, quàm tutius.

93 Sed ex his† pulchra oritur quæſtio: Nunquid Reus damnatus ſuſpendi, liberetur, ſi dum ſubleuaretur, fracto laqueo viuus adhuc cecidiſſet in terram. Lucas de Penna in l.1.C.de deſert.& occult.libr.12. quem etiam ſequitur Ioannes de Anton. in ſoliloquijs ſuis.ſoliloquio.5. & Optinellus in d.l. imperium tenet, eum omnino liberandum eſſe. Sed meo quidem iudicio decipiuntur: quia iudicum ſententiæ ſuum ſemper debent ſortiri effectum, vt notant omnes in titulo, de re iud.atque pluribus rationibus id firmare non grauaremur: niſi illud videremus hoc cuiuis facilè perſpicuum eſſe, ac de hoc gradu hæc quidem exiſtimauimus eſſe dicenda: Deinceps ad alios accedamus. In tertio igitur imperij gradu, qui magnus dicitur, ponit Bart. deportationem,
94 † quæ pœna capitalis dicitur. l. edicto. §. Rei capitalis.ff.de bonorum poſſeſ.l.ſed & ſi quis, in princip.ff.ſi quis cautionibus. Deportatio autem erat ciuium Romanorum pœna, quæ ciuitatem ſolum adimebat. l. quidam. ff. de pœn. Sed hoc in gradu plures excitantur ab interpretibus noſtris difficultates: Primò enim videtur vnum, atque eundem gradum tam deportationi, quàm damnationi in metallum aſſignari oportuiſſe: cùm vtraque harum pœnarum morti adæquari dicatur. l.ſeruitutem.ff.de reg.iur.l.1.§. vltimo. ff. de bon. poſſeſſ. contra tabul. Sed facilè reſpondemus, haſce pœnas diuerſis in gradibus iure collocatas fuiſſe: maximè enim inter ſe differunt: cùm altera ciuitatem ſolùm, altera verò & ciuitatem, & libertatē ſimul tollere videatur. §.

maxima,

maxima. Inſtitutionum titulo, de capit. diminut. l. 2. §. vltim. ff. de pœn. & l. inter pœnas. ff. de interd. & relegat. Sed quæri video in quonam conſiſtat ſimilitudo, quæ fit inter deportatum, atque mortuum ipſum: Huic itaque reſpondemus, ſimilitudinem illam in his, quæ iuris tantum ciuilis ſunt, haud dubiè intelligi neceſſe eſſe, l. eius qui. ff. de teſta. Quod enim ad ius gentium pertinet, mortuis non æquiparantur, omnium enim quæ huius iuris ſunt, capaces eſſe dicuntur. l. quidam. ff. de pœn.

Sed huic ſolutioni videntur duo iuris loca apertiſſimè aduerſari: quorum primus eſt in l. 2. §. cùm autem. C. vt nemo priuat. quo in loco declarans Iuſtinianus, qua pœna debeant affici ij, qui vela regia in rebus alienis ſuſpendere audent, in hæc verba ſcribit: Qui auſus ſit id facere, ſi plebeius ſit, vltimo ſubdi ſupplicio: ſi clariſſimus, vel curialis, vel miles, vel clericus, proſcribendum, deportandumq́; non ſolùm ciuitate Romana, ſed etiam libertate priuari cenſemus. Quibus ex verbis clariſſimè conſtat eum, qui deportatur libertate etiam priuari oportere.

Accurſius in d. l. 2. verſi. libertate. conatur reſpondere dicendo, locum illum non ita ſimpliciter intelligendum eſſe: Sed dum Iuſtinianus dicit, Deportandum, addere debemus in metallum; alioquin multa ex his, quæ certa ſunt, ſubuerterentur. Idq́ue eo comprobat, quod in l. vltima. C. de poſtlimin. reuerſ. reperitur ſimilis loquendi modus. Ait enim Iuſtinianus eo in loco: eum, qui ab hoſtibus reuertitur;

titur: neque retineri, ne in patriam redeat, neque alimenta eis præſtita reddere cogi poſſe. Quòd ſi quis huic præcepto conatus fuerit obſiſtere, actor, conductor, Procuratorque dari ſe metallis cum pœna deportationis non ambiget.

Sed hanc ſolutionem tametſi eam ſequantur omnes, ex ipſis tamen Imperatoris verbis apertè oſtendo falſam eſſe: ſiquidem in d. §. cùm autem, connumerantur clariſſimi, Curiales, Milites, qui ſtante Accurſij expoſitione in metallum damnari poſſent, quod haud dubiè falſum eſt. d. l. Pœdius, & d. l. moris eſt.

95 Neq; † obſtat, quod obijcit de lege finali, quia alium, & nouum quidem puto illius eſſe ſenſum, qui, vt apertius intelligatur: ſciendũ eſt, maximam eſſe differentiam inter eum, qui in metallum damnatur, atque eum, qui in inſulam deportatur, nam quamuis vtriuſque bona proſcribantur. l. in metallum. C. de bon. proſcrip. differunt tamen, quia bona, quæ deportati poſt pœnam eis irrogatam cõſequuntur, ſtatim publicantur. l. deportati. C. de bon. proſcript. Quod longè ſecus eſt in ijs, qui in metallum damnantur, cùm per eos nihil Principi acquiri poſſit. l. in metallum. ff. de iur. fiſc. His ita breuiter cognitis: dicimus Iuſtiniani verba non eſſe ita accipienda, vt velit actorẽ, conductoremue in metallum deportari debere, quia nõ facilè permittitur vnum verbum pro alio, & impropriè interpretari; ſed ita cõcedetur ſi in propria ſignificatione accipi non poteſt: vt copioſiſſimè oſtendit Crauetta in titulo de legatis. numer. 137. Cùm itaque non

conſtet

ſtet verbum deportationis in d. l. vltima, non poſſe in ſua vera ſignificatione manere: huiuſcemodi ſanè non debet admitti interpretatio. Qua de re locum illum aliter ego intelligo, atque quod dicit Iuſtinianus ſic interpretor, vt actor, conductor, procuratorq́ debeat dari metallis cum pœna deportationis: id eſt, cum hac inſup adiecta pœna, vt ſi quid poſteà eis acquiratur: illud quoque Princeps omninò conſequatur. Quid ergò reſpondebimus ad §. cùm autem? Equidem aliter reſpondeo nouè interpretãdo §. illum. Verùm priùs ſcire oportet, deportationis pœnam non modo † ciuitatis amiſſionem, quæ ſibi propria eſt, d. §. maxima. ſed quandoq́ etiam libertatis ſignificare priuationem, dummodo ex illius verbis, qui huiuſmodi imponit pœnam, id quoq́ voluiſſe conſtet: Atq́ hoc illud nimirũ eſt, quod tradit Imperat. in d. §. cùm autem, dum inquit, ſi clariſſimus, vel curialis audeat huiuſcemodi cõmittere facinus, ꝓſcribendũ, deportãdumq́ nõ ſolũ ciuitate Romana, quæ ſemper amittitur, ſed etiã libertate, qua puniri non ſolet, priuari cenſemus. Hunc eſſe verũ ſenſum apertè nobis indicat dictio illa: ſed etiam, quæ videtur quodammodo deportationis pœnam ad ipſam quoque libertatis priuationem dilatare. 96

Alter verò locus, & quidem clarior eſt in l. cognitionum, §. conſumitur. ff. de var. & extraordin. cognitionib. in qua declarans Calliſtratus: quando conſumi dicatur exiſtimatio, in hæc verba ſcribit: Conſumitur verò quotiens magna capitis diminutio interuenit: id 97

eſt,

eſt, cùm libertas amittitur: veluti, cùm aqua, & igni interdicitur, quæ in perſona deportatorum euenit.

Sed ego quidem arbitror textum hunc corruptum eſſe: nam ſi vetuſtiſſimis quibuſdam exemplaribus credamus, loco illius dictionis, libertas, reponẽdum eſt, ciuitas, quo caſu omnis dubitationis ſcrupulus facilè remouetur.

Sed illud prætereà ſilentio prætereundum non eſt, non inelegãter hiſce iuris locis accommodari poſſe eorum ſolutionem, qui dicunt, libertatem ipſam duobus modis conſiderari
98 poſſe, † aut enim propriè & ſtrictè accipitur: vt eſt illa, quæ ſeruituti opponitur: aut verò lata, atque impropria intelligitur ſignificatione pro iure quodam diſponendi, & liberè quò velimus proficiſcendi: Priori quidam caſu libertate priuari deportatos negamus; poſteriori verò ea ſpoliari haud dubiè affirmamus: cùm enim certæ alicuius inſulæ, aut alterius loci limitibus circumſcripti videantur, quos niſi aperto vitæ diſcrimine egredi non licet, libertatem quodammodo amittere dicuntur, Atq; id quidem ſignificaſſe nobis videtur Vlpianus in l. 2. ff. de liber. homin. exhibend. cùm dixit, nihil multum à ſpecie ſeruientium differre eos, quibus non datur facultas recedendi.

His ita habitis. Nunc altera dubitatio ſuccedit, videtur enim deportationis pœnam in eo imperij gradu collocari debuiſſe, quo etiã relegatio ipſa poſita eſt: maximam enim inter ſe videntur habere affinitatem: vt enim in inſulam deportari, ſic etiam in eandem relegari

Reus poteſt.l.relegati.ff.de pœn.& l. ſi quis in inſulam.ff.de cadauer.punit.

Sed facilè reſpondemus ex his, quæ eleganter tradit Marcellus in d.l.relegati, in qua ſcribit, Relegatos in inſulam, ſi à loco ſibi interdicto non abſtinuerint, deportationis pœnam tanquam maius ſubire oportere ſupplicium.

Sed quod magis vrget hoc in loco illud eſt: 99
quia videtur deportationem longè maiorem eſſe pœnam: quàm ſit damnatio ipſa in metallum: ſi quidem illa præſidibus denegatur, hæc verò omninò eis conceditur. l. inter pœnas.ff.de interd.& relegat.& l.2.ff.de pœn. cuius rei quæ tandem ratio reddi poſſit, conſiderandum eſt. Albericus in l. illicitas. §. qui vniuerſas.ff.de officio præſidis. Cumanus in l.1.§. 2. quibus. ff.de leg.3. Vall. in d.l. Imperium, & eo in loco Bolognettus, quos etiam ſequitur Aldobrandus in §. cùm autem, Inſtitutionum titulo, Quibus modis ius patriæ poteſtat. ſoluat. dicunt hanc eſſe differentiæ rationem: quod præſidibus deportandi facultas non eſt permiſſa: quia nobilium huiuſmodi dicitur eſſe pœna. l. cognitionum. ff. de var. & extraord. cognitionibus, l. moris eſt. §. ſed enim. ff. de pœn. in quibus dicitur, Decuriones non in metallum, ſed in inſulam deportari oportere: quo fit, vt neminem etiam ex principalibus in inſulam relegare poſſint. l. diui fratres. §. de decurionibus. ff. de pœn. in qua ſcribit Calliſtratus: de decurionibus, principalibuſque ciuitatum, qui capitale crimen admiſerint: mandatis caueri, vt ſi quis eorum quid admiſiſſe videatur propter

quod

quod relegandus extra prouinciam in inſulam ſit, Imperatori ſcribatur adiecta ſententia à præſide.

100 Sed hæc ratio facilè confutari poteſt, haberet enim locum ſi decuriones, atq; optimates tantum deportandi, vel relegandi eſſent: cùm verò generaliter omnibus alijs, qui honeſtioris vitæ ſunt, deportationis etiam aſſignetur pœna, non poterit defendi hæc ratio.

Altera eſt ratio, quam tradit idem Albericus in d. §. qui vniuerſas. quam etiam ſequitur Bolognettus, inquiens, præſides deportare nō poſſe: quia præſens hæc pœna omnia quæ iuris ciuilis ſunt omninò tollit. l. inter pœnas. ff. de pœn. quæ cùm à nemine præterquàm à Principe concedantur, ab eodem etiam auferri conueniens viſum fuit. argumento. l. adulter. C. ad l. Iul. de adulter. in qua dicitur: præſcriptiones omnes, quæ à legibus reis condonantur, à nemine adimi poſſe. Ego verò hanc rationem non arbitror eſſe veram, quia neceſſe eſſet etiam dicere: poteſtatem damnandi in metallum præſidibus nō fuiſſe permiſſam, quippe cùm ea, quæ iuris ciuilis ſunt hac eadem omnino tollantur pœna. §. maxima. Inſtitutionum, titulo, de capitis diminut. quod apertè falſum eſt. l. aut damnum. ff. de pœn.

Tertia ſolutio eſt Bartoli in d. §. qui vniuerſas: dicentis nulla alia de cauſa præſides deportare non potuiſſe, niſi, quia nullam ſub eorum poteſtate habebant inſulam, ideoque mirum videri non debet, ſi ad principem ſcribi oporteret, vt eam deportatis aſſignaret. Sed hæc ratio apertiſſimè confunditur ex l. relegatorū.

ff. de

ff. de interd. & relegat. in qua clariſſimè dicitur, præſides eas in poteſtate habere inſulas, quæ ſub prouincijs, quas ſuſcipiunt adminiſtrandas, reperiuntur.

Quarta ſolutio eſt recentiorum interpretum, quæ vt † planius intelligatur, illud prius 101 ſcire oportet: Deportatos olim non prius ciuitate priuari Romana oportuiſſe, niſi ſpontè huiuſmodi ſubirent pœnam, atque in aliam nomen ſuum profiterentur ciuitatẽ. Sed quoniam indignum viſum fuit, vt delinquentes nulla capitali pœna plecterentur, introduxerunt priſci illi Romani interdictionẽ ignis, & aquæ, vt Rei hominum conſortio priuati in alia ciuitate nomẽ ſuum profiteri cogerentur: atq; illius ciues efficerentur. Hæc eſſe vera dilucidè oſtenditur ex Ciceronis Oratione, quã pro domo ſua habuit, cùm inquit:

Ciuitatem nemo vnquam vllo populi iuſſu amittet inuitus, qui ciues Romani in Colonias Latinas proficiſcebantur fieri non poterant Latini, qui non erant autores facti, nomenq; dederant: Qui erant rerum capitalium condemnati non prius hanc ciuitatem amittebant, quàm erant in ea recepti, quo vertẽdi, hoc eſt, mutãdi ſoli cauſa venerant: id autem vt eſſet faciundum non adeptione ciuitatis, ſed tecti, aquæ, & ignis interdictione faciebãt. Hæc ille. Sed Romanis poſteà Principibus imperantibus circuitus ille ſublatus eſt, atque determinatum fuit, vt abſque aliqua alia aquæ, & ignis interdictione, qui lege, vel iudicio deportandus eſſet, ciuitatem amitteret Romanam: Atque hoc nimirum illud eſt,

quod Vlpianus ſcribit in l.2.ff. de pœ. cùm dixit: Cõſtat poſtquam deportatio in locum aquę, & ignis interdictionis ſucceſſit, non prius amittere quem ciuitatem: quàm princeps deportandum eum in inſulam ſtatuerit.

101 Ex his illud perſpicuum eſſe volunt recentiores: quod quando quis deportabatur, neceſſe ſibi erat in aliam proficiſci ciuitatem, quæ Imperio Romano ſubacta non eſſet: cuius cùm eſſet factus ciuis ciuitatem amitteret Romanam. Sed quoniam deindè totus terrarum orbis in poteſtatem Imperatoris redactus erat. l. deprecatio. ff. ad leg. Rhod. de iact. euenit, vt præſides nullam poſſent deportatis aſſignare ciuitatem, quę imperio ſubiecta non eſſet: Quare iure factum eſt, vt ad ſolum Principem pertineret deportatis inſulã aſſignare, id eſt, permittere, vt illa tanquam ſibi nõ ſubdita haberetur, cuius facti ciues ciuitate priuarentur Romana.

Sed meo quidem iudicio nullius momenti eſt hęc recentiorum ratio: quia falſum eſt eos, quibus aqua, & ignis interdicebatur in aliam oportuiſſe demigrare ciuitatem, quę Principi minime ſubdita eſſet, ſatis enim erat ſi in aliam ciuitatem extra Romanam proficiſcerentur, ibiqúe nomen ſuum profiterentur. Prætereà hac eadem ratione concludi poſſet: Vrbis etiam Præfectum deportandi facultatem non habuiſſe: quippe cùm nullam deportatis aſſignare poſſet ciuitatem, quæ imperio ſubiecta non eſſet, quod haud dubiè falſum eſt. l. 2. ff. de pœn. Quapropter cum & ijs hæc fortaſſe dubia videretur ſolutio, aliam

tradunt

tradunt dicendo, quod cùm deportatorum bona publicari debeant: non ſine cauſa factũ eſt, vt Principis auctoritas in eis condemnandis requiratur, de re enim ſua videtur quodãmodò tractari: cùm verò ex ijs, qui in metallum damnantur, nihil vnquam Princeps conſequatur. l. in metallum. ff. de iur. fiſc. mirum videri non debet, ſi eius auctoritas hoc in caſu non adhibeatur, ſed omnibus huiuſmodi facultas permittatur.

Sed hæc ratio mihi quidem videtur cæteris ineptior: quia ſequi neceſſe eſt, Principis auctoritatem in bonorum proſcriptione ſemper adhibẽdam eſſe: quo nihil dici poteſt obtuſius. Præterea multum à veritate aberrant, dum velint damnatorum bona publicari nõ oportere: nam eleganter ſcribit Iuſtinianus in l. in metallum. C. de bonis proſcript. Eos, qui in metallum damnantur, pœnæ ſeruos effici, atque eorum bona rationibus fiſci vendicari. Neque obſtat, quod obijciunt de l. in metallum. ff. de iur. fiſc. quia planè alienum eſt, ſcio enim quidem ego bona, quæ poſt pœnam eis irrogatã eueniunt: ad Principem non pertinere, ſed ex his ſequi non video eorum bona iam ante acquiſita publicanda non eſſe.

Hæ ſunt rationes magis præcipuæ, quæ ab interpretibus afferuntur: cæteras prætereo, ne in his diutius moremur. Ego itaque in tanta difficultate rationem † differentiæ arbitror 108 illam eſſe, quam ſcitè tradit Bartol. in l. relegatorum. ff. de interd. & releg. in qua hoc modo diſtinguendum eſſe ſcribit, vt ſi quidem preſi-

des ſub ſe retineant inſulam: in eam deportare non prohibeantur: ſin verò non habeant: ad Principem recurrendum ſit: Quæ quidem diſtinctio licèt omnibus varijs cõfutetur rationibus: mihi tamen videtur clariſſimè probari. d. l. relegatorum, in qua eleganter ſcribit Vlpianus: Prouinciarum præſides in inſulã relegare poſſe, ſi ad eius prouinciæ formam, quam adminiſtrant, pertineat. Quod ſi inſulam ſub ſe non habeant, id facere nõ poſſunt: ſed Imperatori ſcribere debent, vt inſulam eis aſſignet. Quod etiam apertius confirmari poteſt teſtimonio Theophili, quippe qui in §. cùm autem. Inſtitutionum titulo. Quibus mod. ius patr. poteſt. ſoluit. in hæc verba loquitur. Liberat autem liberos à patria poteſtate, & parentis deportatio: nam ſi quis alicuius maleficij accuſatus, & conuictus huiuſmodi acceperit ſententiam à præſide, vel præfecto, & alijs: Volo te deportari in inſulam illã: ſimulatque ſententia lecta fuerit, lex ei, & ciuitatem, & bona adimit, & ciuitate Romanã exutus fit peregrinus. Quibus ex verbis liquidò conſtat, præſides deportare quandoq; potuiſſe. Ad iuris verò loca, in quibus apertiſſimè dicitur deportandi ius eis datum non fuiſſe facilimè reſpondemus, de præſidibus ea loqui, qui inſulas ſub ſe non habent.

103 Hæc quidem ratio † tametſi veriſſima ſit, arbitror tamen eam quoque, quæ Fulgoſij eſt, facilè ſuſtineri poſſe: Ait enim ille nulla alia de ratione præſides deportare nõn poſſe: niſi, quia deportationis pœna ciuitatis potiſſimũ Romanę ius adimit, in qua cùm auctoritatem

ipſi

ipſi habeant nullam, meritò factum eſt, vt ſine Principis venia tollere eam non poſſint. Quo fit, vt Præfectus vrbis, cùm in ea poteſtatem haberet.l.1.ff.de offi.præf.præt. deportare etiam non prohiberetur. Quòd ſi quis dicat, Nonne etiam damnationis pœna in metallum ciuitatem ipſam tollit? id nos quidem profectò verum eſſe non diffitemur: attamen illud reſpondemus, libertatem præcipuè quidem, per quandam verò conſequentiam ciuitatem ipſam huiuſcemodi pœna haud dubiè remoueri oportere: nullus enim ſeruus poteſt eſſe ciuis Romanus.l.in metallum.ff.de iur. fiſci.& C.de bon.proſcrip. Quæ cùm ita ſint, quis non videt præſides in metallum damnare non potuiſſe? quippe cùm eorum, quæ in conſequentiam veniunt, conſideratio vt plurimum habeatur nulla.

Ac de hoc quidem gradu ſatis nobis dictum videtur: Nunc, vt inſtituimus proficiſci ordine, ad reliqua pergamus. In quarto itaque meri imperij gradu, †qui paruus dicitur, 104
ponit Bart. relegationis pœnam, quam etiam meri eſſe imperij teſtatur Accurſius, in l.nulli. C.de ſentent.& interl.omn. iud.& in §.relegati.Inſtitutionum titulo. Quibus modis ius pa triæ poteſt. ſoluit. & probari quidem poteſt hac ratione: quia huiuſmodi pœna officio iudicis nobili expeditur, atque publicam reſpicit vtilitatem, ideo mirum videri non debet, ſi imperij dicatur. Quod certè mihi probabilius videretur: ſi relegationi ipſa etiam bonorum publicatio adiungeretur, quod fieri poteſt.l.relegati.ff.de interd.& relega.nemo enim

eo in caſu dubitaret, quin imperij eſſe dicatur. argumēto.l.1.C. ne ſin.iuſſ.princ.cert.iudicib. lice.confiſ.

Sed pulchram, & meo iudicio obſcuriſſi-
105 mam † oriri video quęſtionem: nunquid relegatio capitalis dicatur eſſe pœna: varia namq; hac de re reperio iura, nam Vlpianus in l.edicto.ff.de bonor.poſſ.videtur nobis ſignificare capitalem non poſſe dici pœnam: inquit enim bonorum poſſeſſionem non ad rei capitalis damnatos, ſed ad relegatos potius pertinere. Denique nihil apertius proferri poteſt, quàm ex l.capitalium.ff. de pęn. quo in loco eleganter ſcribit Calliſtratus, relegationis pœnam non ad capitis periculum, ſed ad ipſam exiſtimationem attinere. Contra tamen apertiſſimè pugnat l. hós accuſare.§. omnibus.ff. de accuſationibus, quo in loco declarans Venuleius, quæ ſint pœnæ illæ, quæ in ſeruos cadere non poſſunt, ſic ſcribit: Omnibus autem legibus ſerui rei fiunt excepta lege Iulia de vi priuata, quia ea lege damnati partis tertię bonorum publicatione puniuntur, quæ pœna in ſeruum non cadit: idemq́ue dicendum eſt in cæteris legibus, quibus pecuniaria pœna irrogatur, vel etiam capitis, quæ ſeruorum pœnis non conuenit, ſicut relegatio. Quibus ex verbis clariſſimè conſtat, relegationem capitis dici poſſe pœnam.

Sed Accurſius eodē in loco reſpondet, verbum illud, relegatio, pro deportatione accipiendum eſſe: hancq; ſolutionem ſequitur Sapia in d.l.Imperium.numero.5. Sed mea quidem ſententia nullo pacto huiuſmodi interpreta-

pretatio recipienda eſt: nā verba, quæ in propria eorum ſignificatione manere poſſunt, nō ſunt pro alijs, & minus propriè interpretāda, vt ſuperius ex mente Crauettæ diximus. Ideo Vallas nobis tradendam reliquit ſolutionem. Itaque puto interpretes omnes, qui crediderunt legem illam loqui de pœna capitali multum aberraſſe: quia nil aliud vult eo in loco oſtendere Venuleius, niſi quæ ſint pœnæ illæ, quę ſeruis non conueniunt: ſed explorati iuris eſt, capitales ad eos pertinere pœnas. l. ſi fugitiui. C. de ſeru. fugit. §. Item lex Corneliana. Inſtitutionum titulo de public. iud. Ergo de his loqui non poteſt Iuriſconſ. Quamobrem, vt dicam ego quàm breuiſſimè potero, quid † ſentiam, illud prius ſcire o- 106
portet, eos, qui cum honoribus perfungerentur, atque de eis ob aliquod eorum crimen dimouerentur, capite minutos non incommodè appellari poſſe: nam capitis diminutio aliud nil eſt, niſi ſtatus, atque prioris iuris commutatio, vt disertè tradit Iuſtinianus Inſtitutionum titulo de capit. diminut. in princip. cumq; ſerui neque dignitatem, neque familiam, neque ciuitatem vllam habere poſſint, ſed omnium, quæ ad ius ciuile pertinent, omnino expertes dicantur eſſe. l. final. ff. de capit. diminut. & l. quod attinet. ff. de regul. iur. iure factum eſt, vt ipſi capite minui non dicantur. Idque nobis apertiſſimè ſignificauit Paulus in l. 3. ff. de capit. diminut. & Iuſtinianus in §. Seruus. eodem titulo, quibus in locis ſeruos capite minui negant, quia neque ius, neque caput habere dicuntur. Ex his

concludo Iuriſconſ.in d. §. omnibus, cum dixit: capitis pœnam, nimirum relegationem, ſeruis non cōpetere, non de pœna capitali, ſed de capitis diminutione haud dubiè intellexiſſe, quę quidem ad ſeruos pertinere non poteſt, quia nullum ius, nullamq́ exiſtimationē habere videntur. d. l. fin. Sed hæc non ita ſtrictè intelligenda ſunt, vt omninò relegationis pœnam à ſeruis excludamus: quandoq́ enim, impropriè tamen, eis competit: vt patet in l. 2. C. de ſepul. violat. & l. 2. ff. qui, & à quib. manū.

Poſtremo citatur loco. l. 2. ff. de public. iud. quo in loco declarans Paulus, quę ſint capitalia iudicia in hæc verba loquitur: Capitalia, dicuntur iudicia, ex quibus pœna mors, aut exilium eſt, per has enim pœnas eximitur caput de ciuitate: nam cætera non exilia, ſed relegationes propriè dicuntur: tunc enim, & ciuitas retinetur. Quibus ex verbis dilucidè patet, relegationis pœnam inter iudicia capitalia connumerari oportere.

Sed hæc explicatio Iuriſconſulti ſententiæ non omnino conuenit, eius enim verba ſatis indicant, dictionem illam, cętera, nō ad capitalia, ſed ad publica tantum iudicia referri neceſſe eſſe.

Equidem (vt, quid ſentio, explicem) has duas ſententias inter ſe conciliari poſſe arbitror, multum enim intereſt: Nunquid relegatio in propria, an in lata accipiatur ſignificatione: priore ſiquidem caſu capitalem dici poſſe negamus: poſteriori verò caſu inter capitis pœnas connumerari non dubitamus. Hanc diſtinctionē verā eſſe luce clarius probat

bat l.licet.ff.de verb. & rer.ſignifica.cuius ſententiam referre non grauaremur,niſi ſuperius eam eiſdem verbis adduxiſſemus. Idq́ ipſum equidem eſſe arbitror, quod Paulus ſcribit in d.l.2. cùm dixit: cætera verò non exilia, ſed relegationes propriè dicuntur: quaſi dicat relegationem ipſam, ſi in lata vſurpetur ſignificatione, ad iudicia etiam capitalia referri nullum eſſe inconueniens.

In hoc inſuper gradu exiſtimat Bar.ponendam eſſe pœnam omnem,qua corpus alicuius ſeueritate quadam afficitur, idq́ probat.l. ſi quid erit.ff. de offic. proconſ. in qua dicitur, proconſulis legatum neque animaduertendi, neque coërcendi, neque atrociter verberandi ius habere poſſe: hæc enim maiorem exigunt animaduerſionem, atque ideo ad proconſulē † pertinere debent. Sed meo quidem iudicio 107
locus hic nō probat id, ad quod citatur, cùm tantum ibi dicatur pœnas, quæ alicui atrociter infliguntur,meri eſſe imperij,ex quo ſequi non video eaſdem etiam huius inferioris eſſe gradus:niſi fortaſſe diceremus,quod cùm huiuſmodi pœnæ meri ſint imperij, neque ſuperioribus, neque etiam ſequentibus conueniāt gradibus, conſequens eſt, vt quartū hunc imperij locum ſibi præſcribant. Vtcunq́ tamen ſit, ex his diſtinctionem hanc colligit Bar.aut tormenta pro pœna alicui dantur, & huius inferioris dicuntur eſſe gradus:aut ad verum inueniendum adhibētur, & ſimplicis eſſe poſſunt iuriſdictionis, vt ex Nouella 90.dilucidè colligi poteſt.

Sed Decius in d.l.Imperium obijcit Nouel.

134. in qua dicitur, ſupplicia, per quæ artus reſoluuntur, longè grauiora eſſe vtriuſque manus amputatione, atque ideo concludit quæſtionem omnem ſimpliciter meri eſſe imperij: quippè cùm artus omnino diſſoluere dicatur. Sed facilè tueri poteſt Bart. nam non loquitur ipſe de tormentis, quibus omnino membra eneruantur, ſed de his tantum intelligit, quæ quamuis artus quodammodò amoueant: in priſtinam tamen facilimè reducuntur integritatem.

Sed extincta hac difficultate, altera maior oritur, videtur enim Bart. ſibi hac in re parũ conſtans, nã in l. cùm ſeruus. ff. de condit. cau. dat. ſimpliciter tenet, quæſtiones omnes meri eſſe imperij: imò in l. interdum. §. Qui furẽ. ff. de furt. loquens de tormentis, quæ ad veri inquiſitionem dantur: apertiſſimè cõcludit meri ea oportere eſſe imperij.

Sed optimè defendi poteſt, ſi ex ſententia Decij, atque Alberici in d. l. imperium. hoc pacto diſtinguamus: aut tormenta in cauſa criminali, vt verum indagetur, adhibentur & meri ſunt imperij, hancq; ſententiam eſſe arbitror Bartoli in d. l. cùm ſeruus, & d. l. interdũ: aut verò in cauſa ciuili, & pecuniaria ob eandem rationem ſuſtinentur, & ſimplicis dicuntur eſſe iuriſdictionis, & ita loqui videtur Bart. in d. l. imperium. Hancq; eius eſſe mentem planiſſimè illius verba indicant, cùm inquit: ſed ſi torqueretur ad inueſtigationem, tunc poſſibile eſſet, vt iuriſdictionis dicantur.

Defenſa itaque Bartoli ſentẽtia ab aliorum calum-

calumnijs: Reliquum eſt, vt quid hac in re dicendum ſit, exponamus: id autem commodè facturum puto, ſi prius quàm breuiſſimè videamus: Nũquid † Magiſtratus municipales, ciuitatumq́ defenſores facinoroſos homines torquere poſſint? Qua in re Bartol. cum quo communis eſt opinio ſentit, eos poſſe; potiſſimumq́ eius argumentum ſumitur. ex §. Si verò ignoti ſint. Nouell. 90. in qua diſertè ſcribit Iuſtinian. teſtes ignotos, & vndequaque obſcuros, ſi aliquid de veritate in proferendo teſtimonio omninò corrumpere videantur, tormentis ſubijci oportere, & iudices: ſi cum magiſtratu ſint, ipſi hoc facere, ſi verò alij quidam præter eos, qui magiſtratus gerunt, ſint, aſſumere debent locorum defenſores, atque per eos huiuſcemodi tormenta adhibere. 108

Sed ridiculam docti cuiuſdam viri ſolutioné præterire non poſſum, qui exiſtimat locum illum ita eſſe intelligendũ, vt iudices maiores poſſint, ſi alij miniſtri non ſint teſtes, qui nonnihil veritatis occultare videtur torquere: Quod ſi apparitores, vel ciuitatum defenſores reperiantur: tunc non ipſimet iudices ratione decoris (vt eius verbis vtar) ſed per eos: id eſt per huiuſmodi defenſores tormenta inijcere debent: Quod idem eſt, ac ſi Iuſtinian. dixiſſet: committant eis, vt torqueant, ſed ex ipſis Imperatoris verbis explodendam eſſe hanc interpretationem nullus eſt, qui non intelligat.

Præterea eandem ſententiam præter alios comprobo hac ratione: Defenſores ciuitatũ,

atque

atque magiſtratus municipales modicã haud dubiè dicuntur habere coercitionem.l. magiſtratus.ff. de iuriſd. omn. iud. Sed tormenta moderatione, atq; mediocritate quadam ad-
109 hiberi † ſemper debent, vt pulchrè tradit Bar. in l. quæſtiones.ff. de quæſtionibus. & Bald. in l.1.C. de emend.ſeruor. Ergo ad eos etiam huiuſmodi debet pertinere facultas: Atque hoc ipſum ſanè mihi videtur ſenſiſſe Iuſtinia. in l. defenſores. C. de defenſorib. ciuitat. in qua ſcribit, ciuitatum defenſores ſeuerioribus quæſtionibus vti non poſſe: quaſi dicat eas verò, quæ non ita ſeueræ ſint, ab ijs exerceri non prohibemus.

His ita declaratis: nunc ad propoſitum ſermonem reuertamur, atque, quod iam polliciti ſumus, breuiter præſtemus: Longè itaque aliter, quàm alij fecerint in tanta difficultate diſtinguendum eſſe arbitramur: aut enim tormenta in cauſa criminali adhibentur, & ex omnium ſententia meri ea eſſe imperij confitemur: hac enim de re dubitare video neminẽ: aut verò in cauſa ciuili, & pecuniaria dantur, & iterum diſtinguendum eſt: ſi quidem ſeruis infligantur, ſimplicis dicuntur eſſe iuriſdictionis, ipſi enim in cauſa etiam ſimpliciter pecuniaria torqueri poſſunt. l. diuus Pius. ff. de quæſt. Imò quandoque nullius eſſe iuriſdictionis arbitramur. l. cùm ſeruus. ff. de condict. cauſ. dat. in qua diſertè ſcribit Põponius, ſeruum, qui in ſuſpicionem furti alicui veniſſet: poſſe à domino ei dari, vt eum torqueat ſub ea tamen conditione: vt ſi id repertum in eo non eſſet, ſibi redderetur. Sin verò liberis adhi-

adhibeantur: tunc obſeruandum diligenter eſt, nam cùm ij in cauſis † ſimpliciter ciuilibus 110
torqueri non poſſint. d. l. Diuus Pius; vanum profectò eſſet quærere cuiuſnam iuriſdictionis hæc dicantur eſſe tormenta. Duobus itaq; ſolùm caſibus id videtur habere locum: quorum primus eſt; quando liberi ipſi homines in teſtimonijs proferendis vacillaſſent: tunc enim tormentis exponi debent, quò veritas omnis facilè erui poſſit. l. nullum. C. de teſtibus, & Nouell. 90. Alter verò eſt, quando cauſa ſimpliciter ciuilis annexum haberet crimẽ: cuius rei præclarum extat exemplum in c. 1. ext. depoſit. Qui enim depoſitũ denegat, furtum committere dicitur, atque in eum furti actio datur. l. ſi ſacculum. ff. depoſit. §. placuit. Inſtitutionum titul. de obligat. quæ ex delict. naſcunt. Huiuſcemodi † verò tormenta mixtæ 111
iuriſdictionis eſſe apertè concludimus: cùm enim imperium ipſum hiſce in caſibus ratione vacillationis, atq; criminis quodammodo conſideretur: iuriſdictioniq́; cuius beneficio ciuiles cauſæ omnes expediuntur: potiſſimum deſeruiat, atque ei omninò cohæreat: mirum videri nõ debet, ſi eam mixtam appellemus: argumento. l. 1. §. qui mandatam. ff. de officio eius, &c. & inferius hac de re copioſiſſimè dicemus.

Sed de hoc gradu ſatis dictũ videtur: nunc ad quintum meri imperij gradum accedamus qui minor dicitur, in quo modicã ponit Bart: coërcitionem; quæ omnibus videtur competere magiſtratibus. l. Magiſtratibus. ff. de iuriſdict. omn. iudi. & d. Nouell. 134: & ratio eſt; quia

quia officio iudicis nobili expeditur, atque publicam reſpicit vtilitatem. Sed obijciunt interpretes noſtri l.fina.ff. de iuriſdict. omn. iud.in qua ſcribit Paulus, mãdata iuriſdictione priuato, imperium etiã, quod nõ eſt merũ, mandari: quia iuriſdictio ſine modica coërcitione nulla eſt: Quibus ex verbis clariſſimè conſtat, coercitionem meri non eſſe imperij.

Multæ dantur ſolutiones: mihi magis placet Alciati ſolutio Paradoxorum lib.2.cap.1. quam etiam ſequitur Cantiuncula, in tractatu de offic.iudi.q.6. vt dicamus, Iuriſconſ.eo
112 in loco de mixto loqui imperio: cùm † enim imperium ipſum in duas diuidatur partes, in merum, atque mixtum: Per non merum, mixtum illud imperium intelligere neceſſe eſt, vt idem ſit, ac ſi Iuſtinianus dixiſſet, mandata iuriſdictione, imperium etiã mixtum transferri videtur, ex quo colligimus modicã ipſam coërcitionem non meri, ſed mixti potius dici debere imperij.

Sed quoniam ita intelligendo recedimus à ſentẽtia Bartoli, qui omninò exiſtimauit modicam illam coërcitionem meri eſſe imperij, ideo, vt tantum virum pro viribus defendamus: longè aliter, quàm alij exiſtimauerint
113 hanc contrarietatem diſſoluimus: nam † per imperium non merum, non omnes eius gradus, ſed eum tantũ intelligimus, in quo gladij reponi debet poteſtas: maximè enim veriſimile eſt, vt de eo loquatur Paulus mero imperio, de quo loquitur Vlpianus in d.l.imperiũ: Quod igitur Iuriſconſultus dicit, mãdata iuriſdictione, imperiũ etiam, quod non eſt merũ

tranſit:

nſit:idem profectò eſt, ac ſi dixiſſet merum ipſum imperium, quod in gladij tantum poteſtate conſiſtit, non transfertur: cæteri verò inferiores eiuſdem imperij gradus tranſire poſſunt. Illud tamen adijcio, hanc nos explicationem ex doctrina ipſius Bartoli tradidiſſe: Non enim me latet huiuſcemodi meri imperij in gradus diſtinctionem commentitiam eſſe, ſed non propterea explodendam; non enim omninò à Iuriſconſultorum ſententijs aliena eſt. Sed hæc quidem hactenus. Nunc ad poſtremum meri imperij gradum accedamus; in quo leuem multam ponit Bart, nam præſens hæc pœna ab ijs tantum, qui iure ordinario potiuntur, imponi poteſt. l. final. C. de mod. multar. atque ideo videmus neque ciuitatum defenſores. l. defenſores. C. de defen. ciuitat. neque duumuiros. l. vnica. ff. ſi quis ius dicent. non obtemperà. eam infligere poſſe. Sed illud breuiter hic obſeruandum eſt Bartolum non ſine cauſa leuis attuliſſe multæ exemplum: ea enim quæ eſt ad quinquaginta auri libras vſq, ob peccatum datur grauiſſimū. l. illuſtres. C. de mod. multar. atq; inter ſuperiores propterea meri imperij gradus connumerari oporteret. Sed quoniam de multa hoc in gradu loquitur Bar. nonnullæ mihi occurrunt interpretum quæſtiones, quas non alienum eſt breuiter exponere. Primò itaq; quæritur, quid ſit multa: deinde quibus competat magiſtratibus, poſtremò nunquid delegati, atque arbitri ipſi huiuſcemodi pœnam dare poſſint. Quod igitur ad primum attinet, dicimus nil eſſe aliud multā, †niſi pœnam pecu- 114

niari-

niariam, quæ arbitrio habentis adiudicatio-
nem datur, neq; antè debetur, quàm ſi aut non
eſt prouocatũ, aut procurator victus eſt, vt di-
lucidiſſimè colligi poteſt ex l. aliud eſt fraus,
& l. ſi qua. ff. de verb. & rer. ſignificat. Huius
autem multæ pecuniariæ certus fuit modus
apud Romanos præfinitus, quem tranſcende-
re nemini licitum erat, quippe de multarum
æſtimatione tam à conſulibus, quàm à tribu-
nis plebis, ſæpè Senatuſconſulto, ſæpè populi
rogatione cautum fuit, quibus maxima erat
multa trium millium, & viginti aſſium, quia
plus triginta bobus, & duabus ouibus quem-
piam multari non decebat: Minima verò aſ-
ſe taxabatur vna. Hæc diſertè ſcribit Alexan-
der ab Alexand. Genialium dierum lib. 3. cap.
5. & Gellius libr. 11. cap. 1. Ex his concludo di-
ſputationis gratia, Paulum in d. l. ſi qua, mi-
nus rectè Labeonem reprehendiſſe: quippe †
115 qui dicebat: Si qua pœna eſt, multa eſt: ſi qua
multa eſt, pœna eſt: id enim mihi videtur ve-
riſſimum eſſe, nam cùm pœna ipſa generale di-
catur eſſe nomen, vt ſcitè declarat Vlpianus in
d. l. aliud eſt fraus, ſequi neceſſe eſt: aliquã pœ-
nam, nimirum pecuniariã, eſſe multam, con-
traq;, aliquam multam dici poſſe pœnam: ge-
nus enim ſi contrahatur, ad ſpeciem ſuam re-
ferri neceſſe eſt: ſi verò ſub latiſſima ſignifica-
tione accipiatur: ſub eo ſpecies contineri ſuas,
atque de eis prædicari nemini dubium eſt, vt
tradunt omnes in l. Si quid earum. §. inter em-
ptum. ff. de lega. 3. huius rei exemplũ illud vul-
gatiſſimum eſt, quod de homine, atque ani-
mali affertur, rectè enim dici poteſt: aliquod
animal

animal nimirum rationale, hominem eſſe, atque quendam hominem animal.

Deinceps igitur. Nunc quibus cõpetat magiſtratibus multã ipſam indicere videamus. Qua in re ſic regula conſtitui debet: Magiſtratus omnes poteſtatem hanc proculdubio habere poſſunt. l. vnica. ff. ſi quis ius dicen. non obtemp. Excipiuntur autem ab hac regula eodem in loco Duumuiri. Eſt † autem hic locus 116
animaduerſione dignus: multi enim laboris, ac maximę vtilitatis eſt, interpretari, quæ tandem huius differentiæ ratio reddi poſſit.

Huic itaque difficultati primum occurrit Albericus in d. l. vnica. dicendo, Duumuiros † 117
multam indicere non potuiſſe, quia inferiores dicuntur eſſe magiſtratus: quæ quidem ratio non omnem tollit difficultatem, quia adhuc quærere poſſem: quare inferiores ipſi magiſtratus huiuſmodi non dicuntur habere facultatem? Quapropter recentiores interpretes aliam dicunt afferri poſſe rationem, quæ huiuſmodi eſt, Duumuiros multæ indicendę ius non habuiſſe: quia multam omnem fiſco adhiberi neceſſe erat. l. Multarum. C. de modo multar. in quo cùm poteſtatem ipſi haberent nullam. l. 1. ff. de iur. fiſci. iure factum eſt, vt eã infligere prohiberentur.

Sed hæc quidem † ratio mihi nullius videtur momenti, quia non ſolùm fiſco, vt ipſi minus rectè ſentiunt, ſed publicis etiam operibus, alijsq; neceſſarijs cauſis multa ipſa applicari poterat, vt expreſſè dicitur in d. l. multarum. Præterea conuincitur error iſtorum: nã concedo Duumuiros nullam habuiſſe pote- 118

ſtatem, vt de rebus fiſci diſponerent: ſed ex his ſequi neceſſe non eſt, eos ſaltem non potuiſſe multando ei acquirere.

Quare cùm & ij diligentius rem perpendendo iudicaſſent, hanc eorum rationem omninò explodendam eſſe, nulla enim lege firmari videtur: in noua ſeſe eſſe opinione exclamant, atque illud apertè firmant, Duumuiros multam indicere proculdubio potuiſſe. Ad l. verò vnicam reſpondent, ad rem noſtrã facere non poſſe, quia non de multa, ſed de pœnali tantum iudicio loquitur eo in loco Vlpianus, vt ex ipſius verbis apertiſſimè colligi poteſt. Quare ex his concludunt mirum videri non debere, ſi Duumuiri iuriſdictionem ſuã multando defendere poſſint.

Sed in hac ſolutione mihi videntur apertè decepti eſſe, nam Duumuiri modicam haud dubiè poterant imponere pœnam, cùm minimam haberent coërcitionem, cuius virtute, & in carceres mittere, & fuſtibus cædere eis non denegabatur, vt eleganter tradit Alexander ab Alexand. Genialium dierum lib. 3. cap. 16. Quod etiam lucidius probari poteſt. d. l. Aliud eſt fraus, in qua Vlpianus ait, pœnam à quocunque magiſtratu imponi poſſe. Præterea explicatio, quam ad l. vnicam accommodant, ad Vlpiani ſententiam nullo modo accedit: quia contumacibus, atque ijs, qui ius dicenti non obtemperant, non corporalis pœna, ſed multa ipſa ex omnium ſententia adhiberi debet. Quod ſi multa eo in loco mera pœna appelletur, ſummo cum artificio mihi videtur factum eſſe: genus enim omnes, quæ ſub

ſub ipſo ſunt propriè continet ſpecies, atque de eis æquè dicitur. d.l. Si quid earum.ff.de leg.3.

Quapropter cùm viderent hanc etiam eorum ſolutionẽ abſurdam eſſe, tacitè ab ea recedunt, atq; alium conantur ad l.vnicam accommodare ſenſum: inquiunt enim, Duumuiros multæ indicendæ ius ſemper habuiſſe, ſed contumaces deinde in iudicium deducere non potuiſſe, vt ab illis multam exigãt: Nam coram ipſis iudicium nullo modo conſtitui poterat. Quod ſanè ſignificaſſe eis Vlpianus videtur, cùm dixit, Duumuiros iuriſdictionem ſuam pœnali iudicio defendere non poſſe: verbum enim illud, iudicium, controuerſiam, atq; litem quandam denotare videtur, vt ex his, quæ tradunt omnes in titulo de re iud. cuiuis facilè perſpicuum eſt.

Sed vereor ego ne nõ rectè ſenſerint: nam ſi hæc eorum interpretatio vera eſſet: Nulla † 119
quidem in multa indicẽda aſſignari poſſet inter Duumuiros, alioſq; magiſtratus inſignis differentia: Nam explorati iuris eſt, neminem eam exigere potuiſſe, niſi populus rectè multatum videri cenſuiſſet, vt ex Cicerone lib.3. de legibus clariſſimè colligi poteſt, cùm dixit: Cùm magiſtratus iudicaſſit, irrogaſſitúe per populum multæ pœnæ certatio eſt. Quæ profectò verba argumento ſunt certiſſimo, moris antiquitus fuiſſe, vt cùm magiſtratus multam dixiſſet: illa poſtea ad populum diſceptaretur, & eius ſuffragijs vel firmaretur vel abrogaretur, idq; multæ certatio dicebatur. Atque etiam hoc ipſum firmari poteſt

auctoritate Liuij, qui libro 35. in hæc verba ſcribit: Du centũm millium ęris multam poſthumio dixerunt, cuius certandæ cùm dies aduenisset, conſiliumq́ frequens plebis adeſſet, vna ſpes videbatur eſſe, ſi Caſc. trib. pleb. priuſquàm ad ſuffragium tribus vocarentur, interceſſiſſet.

120 Reiectis itaq; aliorum ſententijs † equidem ne longior videar, nouam differentiæ rationem ex Antonio Auguſtino, Emendationum libr. 4. c. 6. collegi, quam arbitror veriſſimam eſſe, ſed quo planius intelligatur: illud prius ſcire oportet: cauſas omnes, quę cognitionem requirunt non à Duumuiris, ſed à Præſidibus atque Prætoribus expediri oportere. l. dies. §. ſi intra. ff. de damn. infect. in quo ſic ſcribit Vlpianus. Duas ergo res magiſtratibus municipalibus prętor, vel pręſes iniunxit: actionem, & poſſeſſionem, cætera ſuæ iuriſdictioni reſeruauit: ſubijcit deinde, ſi fortè duretur non caueri, vt poſſidere liceat (quod cognita cauſa fieri ſolet) non Duumuiros, ſed Prætores vel Præſides permiſſuros.

Ex his cõcludo, nulla alia de cauſa Duumuiros multare nõ potuiſſe: niſi, quia multa ipſa cauſæ cognitionem requirebat. Hoc eſſe verum luce clarius probo. l. 2. §. fina. ff. de iud. in qua ait Iuriſconſultus, ijs dari multæ dicendę ius, quibus publicè iudicium eſt, & non alijs, niſi hoc ſpeciatim eis permiſſum ſit. Iam verò certiſſimi iuris eſt non ſolum ea, quæ iuris publici ſunt, ſed quæ etiam ſpeciatim conceduntur, ſummam cauſę cognitionem requirere, vt notant omnes in l. 1. ff. de offic. eius. Præterea

terea id firmari poteſt ex d. l. aliud eſt fraus, in qua dicitur, eum multam infligere poſſe, cui adiudicatio eſt: adiudicatio verò cauſæ cognitionem proculdubio includit: cùm nil aliud ea ſit, niſi iudicium, ſiue decretum eorum, qui pro poteſtate, quam à lege acceperunt, cauſa cognita de re ad ſe delata ſententiam pronunciant, vt ſcitè tradit Frãciſcus Hotomannus in Commentario de verbis iuris. Quod ſi quis huius à me rationem quærat: huic haud ſcio an aliter reſponderi poſſit, quàm altero de duobus modis: vel quia maxima eo tempore Romanis imminebat paupertas: vel quia res ipſę, atque hominum vita æquiparantur. l. aduocati. C. de aduocat. diuerſ. iudic. atque ideo, vt in perimenda hominis vita, ſic etiam in auferendis bonis, quæ vitam ipſam ſuſtinere dicuntur: cauſæ cognitio adhiberi neceſſe videtur eſſe.

His ita declaratis: nũc videamus nunquid † delegati, arbitriq; indicendæ multæ ius habere poſſint. Quod igitur ad delegatos ipſos pertinet, Bartolus in d. l. vnica. num. 6. apertè concludit, eos multam dicere non poſſe, cuius rei ratio eſt, quia ijs datur multæ indicendæ ius, quibus publicè iudicium conceditur. d. l. fin. ff. de iudic. 121

Sed hęc quidem concluſio ex omnium ſententia excipitur, vt non procedat in Principis delegato, atque in eo, cui cauſa ab eodem committitur terminanda. l. 2. C. de ſportul. & ſumpt. in diuerſ. iudic. faciend. & execut. liti. in qua Imperatores Valenti. Gratian. & Theodoſ. ſic ſcribunt: Omnibus iudicibus licentiã

præſtamus: ſiue ijs, quibus à noſtro numine lites mandãtur illuſtribus, vel Spectabilibus, vel Clariſſimis, vel Togatis fori cuiuſcunque præfecturæ, vel alijs quibuſdam: vel ijs, qui ex noſtris iudicibus delegandas lites accipiunt executores: ſi ceſſauerint cauſas eis inſtructas offerre, & remouere ab executione eos, & alios idoneos ſupponere: vel etiam multis afficere. Quibus ex verbis planiſſimè conſtat non ſolùm Principis delegatum, ſed eum etiam, cui ab eodem cauſa demandatur, mulctam infligere poſſe.

Sed eſt, quod animaduerſione dignum puto, nam quod ad † Principis delegatum eis
122 haud dubiè aſſentior. Quod verò ad eum, qui ab eodem delegato datur, mihi cum eis non conuenit, quia id iure probari nõ video, imò contrarium potius dicendum videtur ex. d. l. fin. ff. de iudic. Neque planè ad rem facit. d. l. 2. de ſport. quę oculos interpretum perſtrinxit, quia verba illa: vel ijs, qui ex noſtris iudicibus delegandas lites accipiunt: mihi non videntur commodè accipi poſſe pro ijs, qui ex noſtris iudicibus delegantur, cùm verbum illud, delegandas, nõ ad iudices, ſed ad lites referri oporteat. Sed horum verborum hic mihi ſenſus eſſe videtur, vt ijs, qui lites accipiũt delegandas: id eſt, quæ ex Principis mandato delegandæ erant, multæ indicendæ ius concedatur, neque id mirum videri debet: nam Princeps mandando ſuis iudicibus, vt aliquã alijs cauſam committant, perindè quidem eſt, ac ſi eadem, Principe commiſſa eſſet: omnia enim noſtra iure facimus, quibus au-

ctori-

ctoritatem noſtram impartimur.l.2.§.omnia. C.de veter.iur.enuclean.

Poſtremo excipitur in delegato, qui aliter iuriſdictionem ſuam defendere non poſſet, ne eorum auctoritas omnino contemni videatur.argumento.l. vltim.ff. de offic.eius cui mand.eſt iuriſd.

Sed nouiſſimi interpretes exceptionẽ hanc reprobare videntur,quia ſequi neceſſe eſt, vt Duumuiri etiam:ſi eorum iuriſdictionem aliter tueri non poſſint, multas infligere dicantur:quod haud dubiè falſum eſt.d.l.vnic.quę ſimpliciter prohibet, vt huiuſcemodi poteſtatem ſibi vendicent, atque eo magis id videtur verum, quia ad maiores poſſunt recurrere magiſtratus, vt eorum iuriſdictio ab illis defendatur.

Ego verò à communi ſentẽtia non recedo, quæ ſi rectè intelligatur,non dubito,quin veriſſima apparitura ſit. Dico itaque Doctores noſtros locum hanc haberẽ exceptionem eo ſolo caſu voluiſſe, quo iudex ipſe datus,ita impeditus eſſet, vt ſuperiorẽ hac de re certiorem facere non poſſet, quod facilè contingere poteſt:vel ob vrgentem fortaſſe peſtẽ,vel prælium,aliamúe huiuſmodi legitimam cauſam: quo quidem caſu crederem Duumuiros etiã ſuam defendere potuiſſe iuriſdictionẽ ea quidem pœna, quæ tunc temporis opportunior eis videretur : multa enim neceſſitatis gratia conceduntur,quæ aliâs non permittuntur,vt tradunt omnes in d.l.1.ff.de offic.eius.

Quod verò ad arbitros pertinet ſentio cũ Bartolo,eos nullam indicere poſſe multam,et

123 ratio eſt, quia ij tantum hanc † poſſident auctoritatem, qui iure potiuntur ordinario, atque propriam retinere dicuntur iuriſdictionem.l.final.C. de mod. mult. & l.2.§.fin.ff. de iud. Sed arbitri iuriſdictionis omnino ſunt expertes.l.1.ff.de recept.arbitr. Ergo multare non poſſunt.

Hæc autem concluſio dilatatur, vt in arbitratore etiam procedere dicatur: multũ enim inter ſe differunt, alter enim iudicis partes ſuſcipit, iuriſq; ordinem obſeruare tenetur: alter verò pro ſuo arbitrio procedere poteſt, vt eleganter tradit Barto.in l.ſi ſocietatem.§.arbitrorum.ff.pro ſocio.

Excipitur autem primò, quando ab ipſis partibus huiuſmodi facultas indicendæ multæ arbitris conceſſa eſſet.l.non ex omnibus.ff. de recept.arbit. in qua ſcribit Iabolenus, arbitros punire poſſe litigatoris cõtumaciam, pecuniam eum aduerſario dare iubendo. Sed illud breuiter obſeruandum eſt, arbitri ſententiam, qua punitur contumax, non in vim ſententiæ, ſed conuentionis potius valere: vt optimè tradit Felinus in c. ſignificâſti. de forô competẽti, & Decius in c. examinata.de confirmat.vtil.vel inut.

Poſtremò excipitur locum non habere in arbitris neceſſarijs, qui ex legis municipalis diſpoſitione eliguntur, vt tradit Innocen.in c. ſuſpicionis.de offic.delegat. extr. cùm enim à lege dati videantur: idem eſt, ac ſi iudices ordinarij eſſent, atque ideo eorum officium eſt iudicare, non prout ipſi æquũ eſſe exiſtiment, ſed próut iuris ſit, vt disertè notat Socinus in

in conſi.37.Quod incipit ex Theoremate propoſito,volum.1.

Declaratis meri imperij gradibus: Reliquũ eſt, vt ad id, quod poſtremò loco declarandũ inſtituimus, accedamus. Quæritur itaq; nunquid merum ipſum imperium præſcribi, vel demandari poſſit: Qua in re ne vlla oriatur confuſio,primum videbimus: nunquid præſcriptione, deindè verò, an delegatione queri illud poſſit.

Quod igitur ad primum pertinet,varias interpretum † reperio ſententias: Bartolus 124
enim in l.imperium. pollicetur,ſe hac de re dicturum in l.more.ff.de iuriſd.omn.iud. ibi vero aſſerit quæſtionem hanc arduam eſſe, neq; ſe eo tempore quid dicendum ſit excogitare potuiſſe. Hoſtienſis in c.2. de purgat. vulga. quem ſequitur tandem Bartol.in l.1. §. deniq;. ff. de aqua pluuia arcend. & in l. ſi publicanus.§.fin.ff. de publican. tenet, merum ipſum imperium præſcribi non poſſe.Nititur autem potiſſimum hæc ſententia. l.3.in fin.ff.ad l. Iuliã maieſtã.in qua Martianus dicit: priuatos homines ſi pro poteſtate, vel magiſtratu ſe geſſerint,lege Iulia maieſtatis teneri.Quę profectò verba argumẽto ſunt, imperium ipſum præſcribi non poſſe,ne ex delicto pręſcriptionis ius acquiratur.l.meminerint.C.vnde vi.et l.ſiue hæreditaria.ff.de negot.geſt.

Omiſſis aliorum reſponſionibus dicimus, hoc argumentũ procedere,cùm agitur de perſonis priuatis,quę cùm in exercendo imperio habiles non ſint:delictum committere dicuntur, & hanc puto eſſe ſententiam d.l.3. Secùs

H 5 verò

verò ſi idoneæ ſint perſonæ, vt in noſtra quæſtione.

Secundo igitur loco firmatur hæc eadem ſententia ex regula.c.dudum. de decimis,& l. 2.C.de vſucap.pro empt. quibus in locis dicitur: ea,quæ in alium non transferuntur, nullo vnquam modo præſcribi poſſe:ſed merum ipſum imperium in alium tranſire non poteſt, l.1.§.Qui mandatam.ff.de offic.eius.ergo præſcriptione conſequi non videtur.

Hoc argumentum ſoluo cum alijs locum habere in longi temporis præſcriptione: ſecùs verò in ea,quæ per lapſum tanti temporis,cuius non extat memoria,acquiritur: hęc enim vim donationis habere dicitur, vt tradũt omnes in d.l.imperium.

Poſtremò adducitur.l.comperit.C.de prę-ſcript. 30. vel 40.annorum, in qua ſtatuit Imperator,functiones omnes,ſiue ciuilem canonem,vel aliam quamlibet publicam collationem impoſitam ſolui, neque cuiuſcunq; temporis præſcriptionem admitti oportere. Cuius rei nulla alia ratio reddi poteſt,niſi: quia hæc in ſignum principatus ſibi competere dicuntur. Quod cùm ita ſit, planè videtur, vt hoc idem in mero imperio dicamus: cùm illud etiam in ſignum vniuerſalis dominij in Principe reſidere videatur.

Excellentiſſimus Bolognettus in d.l. imperiũ. reſpondet,legem illam non eſſe intelligendam in prę́ſcriptione tanti temporis, cuius non extat memoria: eo enim caſu functiones etiam ipſæ haud dubiè præſcribuntur.c.ſuper quibuſdam.§.præterea,de verb.ſigni.quo in loco

declarans ſummus Pontifex, quæ Pedagia, Salinaria: & Guidagia prohibita ſint, inquit, ea quidem eſſe interdicta, quæ neque Imperatorum, neque regum, neque Lateranenſis concilij largitione conceſſa, neque ex antiqua conſuetudine, cuius non extat memoria introducta apparent.

Sed hæc quidem ſolutio mihi non videtur accommodari poſſe ſententiæ Imperatoris, quippe qui apertiſſimè cōcludit, publicis functionibus nullam obijci poſſe præſcriptionē: ſunt enim ſemper Principibus exoluenda tributa, atque vectigalia omnia, cùm nos in eorum fide, & tutela ſimus, ab ijſq; fundos noſtros veluti mancipio accipiamus. Neq; planè † ad rem facit. d.§. præterea, quia reſpondeo nouè interpretando locum illum: ſi quidem Pedagia, atque Guidagia illa non à ſummo Pōtifice, vt malè ſentiunt omnes, ſed à Comite Tholoſano fuerunt introducta, atq; ideo cùm in ſignū vniuerſalis dominij cōſtituta eſſe non videantur: mirū non eſt, ſi ſpacio tanti temporis, cuius non extat memoria, huiuſcemodi Guidagia introduci poſſe dicantur. Idq; ipſum mihi videtur ſignificaſſe Imper. in d. l. Comperit, cùm inquit, functiones autem impoſitas nullo vnquam tempore præſcribi poſſe, quaſi dicat, quòd ſi eædem à Principe impoſitæ non viderentur, præſcriptione acquiri non prohiberentur. 125

Contrariam itaque ſententiam tenuit Accurſius in Nouell. 15. & Glo. in c. conqueſtus. 9. q. 3. quam etiam ſequitur Romanus in d. §. denique. Petrus de Anchara. in c. Canonum

ſtatuta.

ſtatuta.de conſtit. in 6.& Bar. hac in re parum ſibi conſtans in Authen.præſides.C.de epiſco. audient. hancq; communi conſenſu firmatam eſſe teſtatur Iaſon in d.l.imperij.num.38. Cuius ſummum, & potiſſimum argumentum deſumitur ex l. viros. C. de diuerſ. offic. libr.12. In qua apertè dicitur, iuriſdictionem per conſuetudinem acquiri poſſe. Sed reſpondemus diſſimilem eſſe rationem inter conſuetudiné, atque præſcriptionem: illa enim eſt ius diſponens ex totius populi, ſiue maioris partis con ſenſu conſtitutum ; hæc verò dicitur eſſe ius ex vnius tantum conſenſione introductum: vt eleganter tradit Bart. in l.1.num.3.C.quæ ſit long. conſuetud. Præterea dici poteſt, legem illam loqui de iuriſdictione acquiſita non cõtra Principis, ſed contra Magiſtri officiorum poteſtatem, atque ideo mirum videri non debet, ſi huiuſmodi iuriſdictionis præſcriptio permittatur.

Secundò adducitur.c.auditis.de præſcript. in quo dicitur, iura omnia, quæ ad Epiſcopũ pertinẽt, ſpatio quadraginta annorum ab Abbate præſcribi poſſe.

Sed eodem modo, quo primum, ſolui poteſt, Non enim de Principis, ſed Epiſcopi tantũm præiudicio loquitur.

Poſtremò hanc eandem ſententiam præter alios comprobó. l. ſi cohortalis. C. de cohortal.& princ.lib. 12. in qua dicitur: Apparitorem cohortalem, ſi ad vllam aſpirauerit dignitatem, in propriam conditionem retrahi debere: ita, vt, ſi quis vllam affectare militiam auſus fuerit, nulla temporis præſcriptione

præter

præter eam, quæ ex triginta colligitur annis, muniantur. Sed qui ad merum aſpirat imperium, dignitatem affectare procul dubio dicitur, ergo ſimili etiã temporis ſpatio illud præſcribi neceſſe eſt dicere.

In hac difficultate mihi videntur iuris interpretes cõfundere terminos: cùm enim eorũ inſtitutum ſit declarare: An merum ipſum imperium præſcribatur, adduxerunt iura quæ de fundis patrimonialibus, atque eorum penſionibus loquuntur. Quapropter, vt clarius, atque apertius omnia intelligantur, diſtinctionem hanc præter alios adhibendam eſſe arbitramur, aut enim queritur: Nunquid fundi patrimoniales, eorumqúe penſiones, an verò merum ipſum imperium præſcribi poſſit. Quod ad primum pertinet, concludimus: fundos † omnes patrimoniales, ad Principiſqúe 126 dominium pertinentes ſpacio quadraginta annorum procul dubio præſcribi poſſe. Iura enim ſunt aperta, nimirum, l. final. C. de fund. patrimonialibus. libr. 11. & l. competit. C. de præſcript. 30. vel 40. annorum. Quod ſi quis concluſionem hanc refellere ideo velit: quod Imperator in l. vltima. C. de fund. & ſaltib. rei dominic. lib. 11. dixit: loca, quæ ad ſacrum dominium pertinent, nulla diuturna poſſeſſione præſcribi poſſe. is legem illam de præſcriptione longi temporis, quæ decem annorum eſt, loqui ſciat: vt Imperatoris verba id nobis eo in loco ſatis indicant. Penſiones verò omnes, quæ ex huiuſcemodi poſſeſſionibus fiſco penduntur, nullo vnquam tempore præſcribi poſſe affirmamus, vt clariſſimè dicitur in d. l.

compe-

comperit. Cæterum id intelligo non procedere, quando poſſeſſor diceret, ſe à Principe, vel ab eius poſſeſſore hoc pacto fundum habuiſſe, ne penſionem vnquam ſolueret, idq́ quoquo modo cōfirmaret: tunc enim concurrente 40. annorum libera poſſeſſione, immunis, atque liber permanet fundus ille, & hanc puto eſſe ſententiam. d.l.fina.C. de fund. patrimonialib. & l. nemo. C. de fund. rei priuat. quæ ſanè ſubdifficiles alioquin viderentur.

Quod verò ad merum ipſum imperium
127 pertinet, iterum diſtinguimus: nam, aut † quis ita præſcribere illud intendit, vt Principem amplius tanquam verum dominum non recognoſcat, idq́ fieri nullo modo poteſt: nam idem eſſet, ac ſi Imperatoris imperium diminuere vellemus, vt eleganter voluit Abbas in c. cum nobis, et c. Non liceat. de præſcript. ext. atque ideo diſertè tradit Baldus in Auth. Quas actiones. C. de ſacroſanct. Eccle. Præſcriptione nunquam quæri poſſe, ne ad Principē appelletur: id enim ad ſummam eius iuriſdictionem pertinere videtur. Ex quo illud intelligi volumus, Regem Franciæ, Hiſpaniæ, &
128 Angliæ non ita de iure † libertatem vſurpare poſſe, vt Imperatori obedire non teneantur: ſed illum veluti totius mundi dominum recognoſcere debent, vt pulchrè tradit Felin. in d.c. Non liceat. Sed iam illud breuiter obſeruandum eſt, non inelegāter quæri poſſe: Num
129 Princeps † concedendo alicui regi, ne ſub eius poteſtate eſſe dicatur, reuocari vnquam poſſit liberatio illa? Cui difficultati reſpondēdo dicimus,

timus, eam proculdubio innouari, ſi ſpatio quadraginta annorum præſcripta non fuerit.argumento.l.fin.C. de fundis patrimonialibus. Vnde illud ſimul perſpicuum eſſe poteſt: quòd, cum Illuſtriſſimi Veneti priuilegio Imperatoris ab eius poteſtate exēpti fuerint: longiſſimoq́ tempore liberè vixerint, ad eius poteſtatem amplius reduci non poſſunt. Aut verò quis meri tantum imperij vtilitatē præſcribere vult, & concludimus, eum ſine vlla dubitatione poſſe, dummodo habilis, atque idonea ſit perſona: quo quidem caſu puto ſufficere tempus decem annorum, Principe tamen ſciente: eo verò ignorāte, requiritur tantum temporis, cuius nulla ſit memoria. Et ita ſentit communis opinio. Cæterùm, quod de Principe dictum eſt, hoc idem ad Barones, Duces, comitesq́, qui alterius iuriſdictionem vſurpare conantur: referendum eſt, nullam enim video aſſignari poſſe differentiam: Huius verò ratio eſt, quia iuriſdictiōis quaſi poſſeſſio dicitur ius perſonale, propterea quod perſonæ competit: iura verò perſonalia, cùm cauſam cenſeantur habere continuam, exiſtente domini ſcientia, per decennium: ea verò non exiſtente, lapſu tanti temporis, cuius non extat memoria ſine vlla dubitatione præſcribuntur, vt præclarè voluit Bartol in l.iuſto. §. non mutat. ff. de vſucapionibus. Alexander conſilio 24.incip. ponderatis his, volumine 5. & Salicetus in l.2.C. noua vectig. inſtit.non poſſ. Ex his clariſſimè colligimus, perſonas priuatas, etiam ſi in bona fide ſint (quicquid † dixerit Petrus de Anch.in cōſ.142. 130
incipi-

incipiente, clarior, & breuior) non eſſe habiles ad præſcribendum merum ipſum imperium, hancq; ſententiam eſſe arbitror l. 1. C. de cohortalib. & l. 1. C. de curioſ. & ſtationar. libr. 12. & hæc quidem iure ciuili obtinent. Iure autem Pontificio neceſſe eſt omnino dicere, iuriſdictionem ipſam ſpacio quadraginta annorum, exiſtente etiam domini ſcientia, præſcribi poſſe. d. c. auditis. et c. de quarta; & ibi notat Abbas de præſcrip. extra.

Sed iam tempus admonet, vt nos videamus,
§31 An ea quæ meri ſunt imperij committi † poſſint? Qua in re huiuſmodi conſtitui debet regula. Merum ipſum imperium demandari nō poteſt, & ratio eſt: quia lege, vel Senatuſconſulto maioribus ſpeciatim datum eſt magiſtratibus. l. 1. ff. de offic. eius cui manda. eſt iuriſd. l. nemo poteſt. ff. de regul. iur. & l. 2. ff. de offic. Procon. cùm enim eorum induſtria, atq; prudentia electa videatur, optima de cauſa factum eſt, vt alteri illud committere non poſſint, argumento. l. inter artifices. ff. de ſolutionib. in qua ſcribit Vlpianus: quod ſi nauem à ſe fabricandam quis promiſerit, vel inſulam ædificandam, foſſámue faciendam, & hoc ſpecialiter actum eſt, vt ſuis operis id perficiat: fideiuſſor ipſe ædificans, vel foſſam fodiens nō conſentiente ſtipulatore non liberabit reum. Quod etiam luce clarius probatur. c. final. §. 1. de offic. delegat. In quo dicitur, inquiſitionis ius, quod ſummus Pontifex alicui mandauerit, alteri committi non poſſe: quia eius fides, atq; induſtria approbata videtur eſſe.

Excipitur autem primò, vt non procedat iure

iure†Pontificio, quia quod cognoſci poteſt, 132
demandari eo iure non prohibetur: vt voluit Gloſſa in c.quod ſedem, quam ſequuntur omnes, de offic.ordinar. idq́; probat. can. illud, vbi etiam hoc ipſum notat 23.q.4.et can.ſicut. 2.q.7. Sed hæc iuris loca mihi videntur id nō probare, & nullo negotio confutari poſſunt: ſi quidē de mero loquuntur imperio, quod à Principe alijs demandatur, de qua re dubitare video neminem. Cùm itaque ratio, qua exceptio probabatur, nulla ſit, illud ſequi neceſſe eſt, vt exceptio etiam ipſa hoc modo intellecta falſa eſſe dicatur: probari tamen poteſt, ſi eā præter alios intelligamus in his tantum cauſis, quæ ſanguinis effuſionem requirunt, procedere.c.fina. Ne cleric.vel Monach. ſecul.neg. ſe immiſ.et can. His à quibus.23.q.8. in quibus prohibet ſummus Pontifex, ne clerici in his ſe immiſceant cauſis, quæ mortem, aut membri inciſionem requirere videntur: Quod ſi huiuſmodi quandoque eis eueniat caſus, alijs eum demandare tenētur, huiuſcemodi enim pœnas eccleſia omninò abhorrere videtur.

Secundo igitur loco excipitur: ſi is, qui merum debet exercere imperium, Reipublicæ cauſa abſens fuerit, tunc enim illud demandari non prohibetur, vt clariſſimè dicitur in l.1. ff.de offic.eius.&c. Idq́ue difficultatem habet nullam.

Sed†an idem hoc in infirmo dicendum ſit, 133
maxima eſt inter interpretes cōtrouerſia, Fulgoſius enim, quem etiam ſequitur Bellarmatus.in d. l. 1. tenet, merum ipſum imperium

hoc in caſu delegari non poſſe: ſummum au-tem, & potiſſimum huius ſentētię deſumit argumentum Bellarm. ex d. l. 1. in qua ſcribit Papinianus, vt is, cui contigerit publici iudicij exercitatio, non aliter poſſit eam, quàm ſi proficiſcatur, mandare, quibus in verbis perpendit ipſe dictionem illam, ſi, quæ, cùm conditionem denotet, vt tradunt omnes in l. 1. ff. de condit. & demonſtr. huius naturæ dicitur eſſe, vt in ea tantum ſpecie, de qua loquitur, referatur: conditiones enim in forma (vt dicunt noſtri) ſpecifica adimpleri debent. l. qui hæredi, & l. Mæuius. ff. de conditionib. & demonſtrationib. Ex his itaque concludi videtur, merum ipſum imperiū ob nullam aliam cauſam præter eam, quæ abſentiæ eſt, demandari poſſe.

Sed huic argumento facilè reſpondemus, nam falſum eſt, conditiones ita rem, cui adijciuntur, coanguſtare, vt ad nullam aliam etiam ſimilem referri dicantur: id enim iure cautum eſſe non video, neque planè ad rem facit, quod obijcitur de l. Qui hæredi, nam ratio, quare dando domino, quod iubetur dari ſer-
134 uo hæredi †inſtituto, conditio nō impleatur, non eſt, quòd conditiones in forma ſpecificæ adimplendæ ſint: quia ſequi neceſſe eſſet, vt ſtatu etiā liber, qui Titij ſeruo dare iuſſus eſt, dando domino, non liberetur, quod verè falſum eſt, vt patet in verſiculo. certè ſtatuliber. eiuſdem legis. Sed huius deciſionis mihi videtur longè alia à Iuriſconſulto reddi ratio, cùm inquit: Quia quæ facti ſunt, non tranſeunt ad dominum: cùm igitur dare, & recipere

facti

facti ſint, atque in perſona ſerui reſidere poſſint, iure factum eſt, vt ei omnino ſoluatur, quod à teſtatore ſibi relictum eſt: Minus etiã obſtat l. Mæuius: in qua dicitur, legatum non aliter à legatario haberi poſſe, qui oneratus eſt ducenta dari Callimacho, quorum incapax erat, niſi prius illa præſtiterit: huius enim hãc ego puto eſſe rationem, quia voluntates teſtantium vim legis habere dicuntur. Nouell. 22. atque ideo cùm appareat teſtatorem voluiſſe, vt tunc fundus ad legatarium pertineret, cùm ipſe ducenta Callimacho ſolueret, præſtare ſibi omninò debet, ſi legatum habere velit legatarius, idq́ue mihi videtur ſignificaſſe Labeo, cùm inquit: Quid enim intereſt vtrùm tali perſonæ dari iubeatur, an aliquo loco ponere, vel in mare deijcere, quaſi dicat: cùm teſtatoris voluntas clariſſimè pateat: ea omninò ſeruari debet. Ita illuſtrauit hæc iuris loca Excellentiſſ. atque Eruditiſſ. Guido Pancirollus Præceptor meus, cui plurimum ſemper tribui, cùm ob ſingularem eius doctrinam: tum etiam ob incredibilem ſuam humanitatem qua erga omnes, virtutum præſertim ſtudioſos mirificè vtitur. Sed, vt ad inſtitutum noſtrum redeamus, dicimus hanc eandem ſententiam ſecundo firmari loco. l. ſi longius. ff. de iudic. in qua dicitur, iudicem datum, ſi longius ſpacium interceſſerit, quominus iudicio dare operam poſſit, à Prætore mutari oportere, quibus ex verbis clariſſimè videtur conſtare, cauſas ob aduerſam valetudinem demandari non poſſe.

Sed huic argumento vna cum Bolognetto

ſentio reſponderi poſſe, legem illam de iudice ab ordinarijs dato loqui, quippe qui, quod ſibi committitur, alijs demandare prohibetur. l.à iudice.C.de iudic.

Poſtremò adducitur l.2.§.corporis debilitas.ff.de vacat.& excuſationib.muner. in qua eleganter ſcribit Vlpianus, corporis debilitatem eorum munerum excuſationē præſtare, quæ tantum corpore perficiuntur, cætera verò, quæ prudentis viri conſilio tractantur, remitti non oportere: ſed merum ipſum imperium conſilio prudentis expeditur: ergo propter corporis infirmitatem alijs demandari non videtur. argumento. c.ſi qui teſtium, de teſtib.extr.

Felinus in c.ſi pro debilitate, de offic.delega. quem etiam ſequitur Vallas in d.l. imperium, reſpondet, cauſas meri imperij præter conſilium, non modicum etiam afferre ſecum corporis laborem, qui in voluendis libris, partibusq; adſiſtendis verſatur: cùm itaque in exercendo mero imperio non modo conſilium, ſed etiam labor ipſe conſideretur, concludendum videtur ob corporis debilitatem illud delegari poſſe.

Sed mea quidem ſentētia decepti ſunt, nam non corporis labor, ſed conſiliū ipſum, quod in cauſis meri imperij præcipuum eſt, ſpectari debet.

Contrariam opinionem tenuit Bart.in l.1. ff.de offic.eius &c, quem etiam plures alij ſequuti ſunt. Nititur autem potiſſimum hæc ſententia l.2.§.fin.iuncta.l.ſequenti.ff. de procuratoribus, in qua dicitur: Procuratorem

ad

ad litem ſuſcipiendam datum, iudicium ſuſcipere cogi oportere: niſi valetudinem, aut neceſſariam peregrinationem alleget, quibus ex verbis clariſſimè colligitur: abſentem, atque infirmum inuicem æquiparari, atque ideo eodem modo ſe habere debẽt, vt eorum, quæ inter ſe comparantur eadem conſtitui poſſit ratio.

Secundò hæc eadem ſententia confirmari poteſt, nam eadem abſentis, quæ infirmi ratio videtur eſſe. §. item qui. Inſtitutionum titulo de excuſat. tutor. & l. non ſolum. ff. eodem titulo, in quibus dicitur, tutores nõ ſolum abſentiæ, ſed infirmitatis etiam cauſa à munere tutelæ excuſari poſſe, imò tanta eſt vis ęgritudinis, vt libertus, qui à tutela liberorum patroni excuſari nõ poteſt, ob eã excuſatione dignus videatur. l. libertas. & l. penultima. C. & ff. de excuſat. tutor.

Hinc videmus Notarium, qui proprijs manibus inſtrumenta † ſcribere tenetur, vt voluit 135
Accur. Nouell. 44. alijs ſcribendum, ſi aduerſa valetudine ſit impeditus, committere poſſe, vt tradit Bart. in l. 1. ff. de offic. conſul. Quo fit, vt Doctores etiam, qui publicè profitentur, ſi infirmitate laborent, per alios ſuo fungi munere poſſint, vt eleganter notat Bald. in l. fin. ff. de excuſ. tut.

Sed omnia hæc argumenta vnica reſponſione confutari poſſunt, ſimilitudinem, quæ inter abſentem, atque infirmum videtur eſſe: non procedere in his, quæ meri ſunt imperij, nam cùm eius cauſæ maximi ſint momenti ad Principem recurrendũ eſt, vt eas alteri cogno-

ſcendas iniungat.d.c. ſi pro debilitate, in quo dicitur: eum, qui tractandis cauſis, quæ ſibi à ſummo Pontifice commiſſæ ſunt, adeſſe non poſſit, liberam habere facultatem eas alteri demandare: niſi forte cauſæ ita graues ſint, vt ſine eius præſentia commodè terminari non poſſint. Quo c. nixus ſentio contra communem ſentẽtiam, merum ipſum imperium propter aduerſam valetudinem demandari non poſſe.

Poſtremò excipitur, vt locum non habeat
136 in delegato Principis, quia † non ſolum iuriſdictionis, ſed meri etiam imperij cauſas alijs demandare poteſt, vt tradit Bar. cui aſſentiuntur omnes in l.1.ff.de offic. eius, &c. ſummum autem huius ſententiæ argumentum deſumitur ex l. vnica. C. qui pro ſua iuriſdictio. iud. dar. daríue poſſunt, quæ duobus modis ab interpretibus noſtris perpenditur: Primò quidem, quia cùm poſt l. à iudice. C. de iudic. in qua dicitur, Principis delegatum alijs delegare poſſe, ſuperuenerit. d. l. vnica, quæ hoc ipſum decidit, neceſſe eſt, vt in cauſis meri imperij eam intelligamus, ne inanis, atque ſuperflua videatur eſſe. Quod etiam eò probatur, quia quotieſcunque lex in actu iam conceſſo generatim loquitur: exceptionem videtur recipere nullam, vt tradunt omnes in l.1.§.nunciatio. ff. de oper. nou. nunc. Secundò verò videtur hæc eadem ſententia apertiſſimè probari in fine eiuſdem legis, quæ in hæc verba loquitur: Hęc teneant, niſi iudices à nobis ſpecialiter delegantibus dati, alijs cauſas delegauerint iudicandas: nam ijs delegantibus nullo perſo-

perſonarum, cauſarumúe habito tractatu appellationum ad eos iure, iudicia remeabunt: Ex quibus planiſſimè patet, Principis delegatum cauſas omnes ſine vlla diſtinctione alijs committere non prohiberi.

Iaſon in d.l.1.conatur reſpondere, dicendo huiuſcemodi explicationem Iuſtiniani ſententię nullo modo accedere poſſe, imò ſi eius mētem propius perpenderimus: enim, non de meri imperij delegatione, ſed de cauſarum potius continentia agere intelligemus. Cùm enim in principio illius legis huiuſmodi ponatur regula: Delegationem fieri non poſſe, niſi cauſæ, quæ demandantur: & perſonæ, quibus committuntur, ad eius, qui delegat, iuriſdictionem omnino pertinere videantur: ab hacqúe excipiatur regula Principis delegatus, illud ſequi neceſſe eſt: vt, is non ſolum cauſas, quæ iuriſdictionis ſuæ non ſint, ſed perſonis etiam ſibi non ſubiectis eaſdem demandare poſſit. argumen. l.1. ff. de reg. iu. & l. nam quod liquidè. ff. de pen. legat.

Marcus Antonius Bellarmatus in commentario. d.l.1. hanc Iaſonis ſolutionem confutat probando, legem vnicam in meri etiam imperij cauſis intelligendam eſſe: cùm enim in principio illius hæc ſtatuatur regula: iudices, cauſas ſolū, quæ ſuæ iuriſdictionis ſunt (quod idem eſt, ac ſi diceretur, iure magiſtratus eis competentes) demandare poſſe, ſequi oportet, vt meri imperij cauſæ ab eis delegari non poſſint: cum iure magiſtratus eis competere non dicantur. Ex his illud perſpicuum eſſe vult, regulam prædictam ad cauſas etiam

meri imperij dilatari oportere, cùm itaque in verſic. hæc teneant. excipiatur Principis delegatus, dicendum videtur, eum, non iuriſdictionis ſolùm, ſed meri etiam imperij cauſas delegare poſſe.

Certè neſcio quid velit Bellarmatus cum ſuo argumento quod nihil prorſus probat, primò enim videtur velle nullam imperij cauſam in regula illa includi poſſe, cùm ad iudicis ordinarij iuriſdictionem pertinere non videatur. Deinde verò eandem regulam ad merum ipſum imperium dilatari concludit, quo nihil obtuſius dici poteſt.

Secundò igitur obijcit Iaſoni, quod ſi eius ſolutio vera eſſet, daretur Principis delegatus, qui non cauſas ſolum ad eius iuriſdictionem pertinentes, ſed eas etiam, quæ ſuæ iuriſdictionis non ſunt, demãdare poſſet, quod verè abſurdum eſt. Quî enim fieri poteſt, vt cauſæ ad eius iuriſdictionem pertinere dicantur: cùm ipſe nihil habeat proprij, ſed aliena vtatur iuriſdictione, l. 1. §. fi. ff. de offic. eius.

Sed ab hoc argumento defendit ipſe Iaſonem hac ratione, quod lex vnica loquitur de Principis delegato, qui adminiſtrator etiam erat, quo quidem caſu rectè dici poteſt, cauſas: nimirum illas, quæ iure magiſtratus ſibi competunt, ad iuriſdictionem ſuam pertinere: Hocq; verum eſſe probat ex illis verbis: Niſi iudices à nobis ſpecialiter delegantibus alijs cauſas delegauerint iudicandas. Quę verba ſibi videntur apertiſſimè ſignificare, delegatos ipſos ante delegationem iudices fuiſſe. Deindè hoc ipſum firmat, quia ſi ita non intellige-

telligeretur: exceptio illa nullo modo de regula diceretur eſſe.

Sed quamuis quod tradit ipſe, ſatis defendi poſſit, Arbitror tamẽ melius eſſe, ſi legem illã ſimpliciter de quocunque delegato, ſiue ſit adminiſtrator: ſiue non ſit, intelligamus: Neque obſtat, quod ipſe obijcit: quia ad primum reſpondeo, negando, ex illis verbis demonſtrari vnquam poſſe, delegatos antequam cauſæ ſibi commiſſæ eſſent, iudices fuiſſe, neque mirum debet eſſe, ſi iudices appellentur, quia omnes, quibus aut à Principe, aut ab ordinario cauſa committitur, iudices dari haud dubiè dicuntur. l. à iudice. C. de iudic. Ad ſecundum verò dicimus: exceptionem optimè ad regulam accõmodari poſſe, cùm enim ex principio illius legis hæc verè colligatur regula: eum, qui delegandi poteſtatem habet, eas tantum cauſas demandare poſſe, quæ ad eius iuriſdictionẽ pertineant, clariſſimè ſequi video, regulam iſtam locum non habere in delegato Principis, quippe qui cauſas, quæ iuriſdictionis ſuæ non ſunt, delegare poteſt.

Ex his itaque clara, atque firma permanet Iaſonis ſolutio, quæ planiſſimè probari poteſt ex ipſius tituli inſcriptione, quæ ita ſe habet. Quippe pro ſua iuriſdictio. iudices dare, dariue poſſunt, argumẽto quidem certiſſimo eorum, quæ in lege tractantur.

Secundo igitur loco pro hac eadem ſententia adducitur hæc ratio: quod ſicut res ſemel alienata fit ſemper alienabilis. l. pater. §. quindecim. ff. de legat. 3. ita merum imperium ſemel delegatum, cenſetur factum eſſe ſemper

delegabile.

Huic argumento primo ex aliorum ſententia occurrimus dicendo. §. Quindecim, † locũ non habere in caſu noſtro, propterea quod ſequeretur, delegatum à quocunque magiſtratu alijs demandare non prohiberi, cum cauſa ipſa ſemel facta ſit delegabilis, quod apertè falſum eſt. l. à iudice. C. de iudicijs. Præterea dico interpretes omnes, qui ex eo loco depromere conantur: Rem ſemel alienatam ſemper alienari poſſe, grauiter decipi: nam ratio, propter quam conſtitutum eſſe voluit Papinianus, vt res prohibita alienari, ſemel in perſonas permiſſas alienata, poſt collibertorũ mortem iterũ alienari permittatur, non eſt, quod res ſemel alienata, ſemper alienari poſſit: ſed quia prohibitio illa non fuit ſimpliciter facta, ſed quòad viuerent ipſi colliberti, hoc eſſe verum ſatis nobis indicant verba Iuriſconſulti: cùm dixit, ſibiq́ eos habere poſſidere volo ea lege, & conditione, ne quis eorum partem ſuam vendere, donare, aliudúe quid facere poſſit: illud enim verbum, ſibi, dicitur eſſe perſonale, ſignificatq́ id, quod ſtatuitur gratia illius perſonæ, cui verbum illud adijcitur, conſtitutum eſſe. §. Sed cùm factum, Inſtitut. titu. de ſtipulat. ſeruor. l. Si tibi decẽ. §. ſi quis. ff. de pac. c. vnic. de duob. fratrib. à Cap. inueſt. Ex his itaq́ illud perſpicuum eſſe volumus, teſtatoris conſilium fuiſſe, vt per huiuſcemodi prohibitionem conſuleret ipſis collibertis, ne partem ſuam, quòad frui poſſent, extraneis alienarent, & propterea non prohibuit alterum alteri vẽdere, donare, aliudúe quid facere,

cere, atq; ideo meritò concluditur, alienationem poſt mortem eorum factam validã permanere, ita intelligit, atq; interpretatur legem illam Eruditiſſimus Pyrrus Alfanus in commentario legis primæ. C. de eden. nu. 36.

Poſtremò in eandem ſententiam citatur l. tutor rerum. ff. de admin. & peric. tut. ex qua cùm eadẽ ferè eliciatur regula, quæ ex §. quindecim depromitur: eodem etiam modo, quo illa ſolui debet.

Conſtat igitur facilè euerti poſſe communem hanc ſententiam, ideo in contrariam ſententiam iuit Alexander in d. l. 1. quem etiam plures alij ſequuntur: hancq; nouiter probat Bellarm. l. à iudice, iuncta. Authent. ſequenti. C. de iudic. cùm enim in d. l. à iudice dicatur, Principis delegatum iudicem dare poſſe: contrà verò apertiſſimè pugnet Authen. Ad hæc: Neceſſe erit dicere, vt iuris hæc loca inter ſe concilientur: Authẽticam illam de cauſis meri imperij loqui, quas quidem Principis delegatus alijs demandare nõ poteſt. Quòd ſi quis dicat, locum illum non de Principis, ſed ordinarij potius delegato intelligendum eſſe: id verum non eſſe apertè conuicitur ex Nouell. 60. ex qua deſumitur.

Bellarmatus ſoluendo dicit, † multum intereſſe: Vtrum iudex detur à Principe in cau- 139
ſis, quæ ex ſui natura delegari poſſunt: an verò detur in ijs, quæ ex propria eorum vi demandari prohibentur; hoc enim caſu tollitur facultas delegandi, & ita procedit Authen. ad hæc. Illa verò, ſibi conceditur, hancq; exiſtimat eſſe ſententiam. d. l. à iudice. Quod ſi à

Princi-

Principe iudex non detur, ſed iuriſdictio ab eo mandetur: tunc cauſæ omnes, ſiue imperij, ſiue alterius generis ſint alteri cognoſcendæ optimè iniungi poſſunt, & ratio eſt, quia tota cauſa, & iuriſdictio delegata videtur, & hanc putat eſſe ſententiam. d.l. vnicæ.

Sed hęc diſtinctio planè aliena eſt, nam primùm dico, Authent. Ad hæc, nullo modo in cauſis meri imperij intelligi poſſe, ſubiecta enim materia, qua de agitur, id pati non videtur, de litibus enim eo in loco loquitur Iuſtinianus, quæ non ad criminales ſed ad ipſas ciuiles cauſas referri mihi videntur. l. i. ff. de teſtib. Præterea differentiæ rationem video eſſe nullam, quare ſit, quod iudex in aliqua meri imperij cauſæ partę datus, eam alteri demandare non poſſit, is verò, cui eadem tota cauſa commiſſa ſit, poſſit: cum vtriuſque induſtria mihi videatur à Principe electa. argumēto eorum, quæ notant Doctores in l. i. ff. de offic. eius.

Ego itaque huic argumento pręter alios reſponderi poſſe arbitror: Authenticam illam
140 †non de delegato, cui iuriſdictio mandata ſit, vt omnes minus rectè ſentiunt, ſed de eo, cui cauſę notio tantùm data eſt, intelligendam eſſe, vt ex Nouella, ex qua deſumitur, clariſſimè colligi poteſt: in hæc enim verba ſcribit Iuſtinian. ſi fideliſſimis quibuſdam interpretibus credamus. Cæterùm omnes alios iudices, qui magiſtratu non defunguntur, cauſiſq; noſtro tantum iuſſu notionem interponunt, ſiue in hac alma vrbe, ſiue alibi tale quid perpetrent: quiq; ipſis in cognitionem aſſeſſorum loco ſocian-

cian-

ciantur, multo etiam aſperioribus pœnis perſequemur, niſi ordine per totam litē ipſi cauſæ audientiam præbuerint. Quibus ex verbis liquidò conſtat Iuſtinian. de ijs verba facere, quibus non iuriſdictio, ſed nuda tantum cognitio committitur, atq; ideo optima de cauſa concluditur, eum alijs demandare non poſſe. c. vltimo. §. fina. de offic. deleg.

Poſtremo loco pro hac eadem ſentētia adducitur hæc ratio, quotieſcunque alicuius induſtria in cognoſcenda aliqua re eligitur, ea alteri committi non debet. l. inter artifices. ff. de ſolutionibus. Sed quando merum ipſum imperium delegatur, diligentia eius, cui illud demandatur: eligi videtur, vt tradunt omnes in d. l. i. ergo alijs delegari non poteſt. Eruditiſſimus Bolognettus in d. l. imperium, cùm videret commentitias aliorum ſolutiones abſurdas eſſe, reſpondet ipſe, ſibi verum non videri, Delegati induſtriam hoc in caſu à Principe electam fuiſſe: quia cauſæ plerunque ad partis poſtulationem perſonis, quorū induſtria Principi ignota eſt, committuntur. Deinde aſſerit dici poſſe, delegati induſtriam non modò in cognoſcendo, ſed in delegando etiam à Principe electam fuiſſe.

Sed hæ quidē ſolutiones facilè euitari poſſunt, nam ad primam dici poteſt: quod, cùm delegati induſtria à partibus electa, atq; probata ſit, ſequi videtur, vt eis non conſentientibus, cauſa nunquam delegari poſſit. c. fina. §. i. de offic. deleg. Præterea replicare poſſumus, ſolutionem illam eſſe extra terminos quæſtionis noſtræ: quippe cùm de cauſis maximi momenti

menti loquamur, quæ non ex partium conſenſu, ſed ex mera Principis voluntate committi debent. Ad poſtremam verò reſponderi poteſt, quod eadem ratione concludēdum eſſet, ordinarium etiam cauſas omnes ſiue imperij, ſiue alterius ſint generis, demandare poſſe: quod planè abſurdum eſt, argumento eorū, quæ notant Doctores in d.l.1.

Hoc igitur argumento cùm nulla reſponſione, quam hactenus ego viderim, tolli poſſit: ſentio cum Alexandro, Principis delegatū, quæ meri ſunt imperij, alijs iniungere non poſſe, atque etiam hoc eſſe verum luce clarius firmari poteſt. d.c. ſi pro debilitate, in quo clariſſimè prohibet ſummus Pontifex: ne cauſæ, quæ graues ſint, ab eius delegato alijs committantur, cùm ſine eius præſentia commodè terminari non poſſint, cùm itaque merum etiam ipſum imperium, grauiſſimas, atque maximi quidem ponderis includere videatur cauſas, neceſſe eſt, eas alijs demandandas non eſſe.

Inſpectis, atque abſolutis eis, quæ ad merum videbantur pertinere imperium: Me nūc conuertam ad ea, quæ mixti dicuntur eſſe imperij, in cuius quidem explicatione eundem ferè ordinem ſequar, quem etiam in declarando mero ipſo imperio ſequutus ſum: primùm enim videbimus, quare mixtum dicatur, deinde quid illud ſit: Tertiò quot, et qui eius ſint gradus: poſtremò nunquid alijs demandari poſſit.

Quod igitur ad primum pertinet, Accurſius in l.iubere cauere.ff. de iuriſdict.om.iud. cenſet

cenſet ideo dici mixtum: quia non ſolum merum imperium, ſed iuriſdictio † etiam ipſa ad 141
eius conſtitutionem concurrit, à mero enim imperio accipit, vt demandari non poſſit: à iuriſdictione verò, vt in commodo pecuniario conſiſtere dicatur.

Sed hæc ratio ab omnibus confutatur, & ego etiam confutandam cenſeo: Primò, quia tenemus, mixtum ipſum imperium regulariter delegari poſſe, vt inferius copioſiſſimè dicemus: Deinde, quia datur mixtum imperium abſque commodo pecuniario, exemplum poteſt eſſe ex omnium ſententia in ipſa tutoris datione. Quapropter longè melior mihi videtur eſſe ratio, quam in d.l.imperium. affert Bart. vt mixtum imperium dicatur, quia & imperij, & iuriſdictionis particeps videtur eſſe, Imperij inquam: quia officio iudicis nobili expeditur: Iuriſdictionis verò, quia in ciuilibus verſatur negotijs, atque priuatam reſpicit principaliter vtilitatem, atque hoc illud eſt, quod inquit Vlpianus in d.l.imperium, mixtum imperium illud eſſe, cui etiam iuriſdictio ineſt.

Ex his colligunt interpretes noſtri denominationem in mixtis à potentiori † fieri ſemper oportere. l. quæritur. ff. de ſtat. homin. l. 142
cùm in diuerſis. ff. de religioſ. & ſump. funer. & l. legatis ſeruis. §. ſi ſeruus vnus. ff. de lega. 3. quæ quidem leges id probare non videntur, & facilè confutari poſſunt: nam quod pertinet ad l. quæritur: in qua ſcribit Vlpianus, Hermaphroditum, eius eſſe ſexus † exiſtimari 143
oportere, qui in eo præualet, reſpõderi poteſt, locum

locum illum, non de imponẽdo nomine mixturæ: vt inſtituta eſt noſtra diſceptatio, ſed de eius potius effectu, intelligendum eſſe. Minus etiam ad rem facit. d. l. cùm in diuerſis, in qua ſcribit Paulus, Religioſum illum eſſe locum, in quo caput, tanquam principaliùs, conditùm eſt: quia reſpondemus, de mixtione nullam ibi fieri mentionem, ſed lòca tantum inuicem comparari, atq; ab eo, qui rem digniorem receperit, denominationem ſumi: Atque etiam hoc eodem modo tolli poteſt. d. §. ſi ſeruus vnus, in quo nil aliud ſcribit Martianus, niſi ſeruum eius artificij cedere legato, in quo plerunque verſaretur.

Hanc igitur rem nos planius ex mente excellentiſſimi Tiberij Deciani explicando, diſtinguimus hoc modo, aut enim quæritur de mixtionis effectu, aut de imponendo ſibi nomine. Quòad primum pertinet, breuiter concludimus, effectus inuicem comparari oportere, atque potentiori mixtionem illam proculdubio applicari neceſſe eſſe. Hancq; puto eſſe ſententiam d. l. quæritur. & d. l. legatis ſeruis. Quod verò ad ſecundum pertinet, rurſus diſtinguendum eſt: vt ſi appareat, mixtionem hoc animo factam fuiſſe, vt alteri alterum cedat: tunc illud, quod accedit, tametſi potentius, atque precioſius ſit: naturam tamẽ eius, cui adijcitur, ſequi oportet. l. Et ſi non ſint. §. Perueniamus. ff. de aur. & argent. leg. in qua Pomponius ſcribit, gemmas argento, auroq; incluſas eis cedere debere: ſemper enim cùm quærimus quid cui cedat, illud ſpectamus, quid cuius rei ornandæ cauſa adhibetur, vt acceſ-

acceſſio cedat principali. quod etiam apertè ſignificauit Iuſtinian. in §.Si tamen.Inſtitutionum titulo De rei diuiſione, cùm dixit, ſi alienam purpuram veſtimento ſuo quis intexuit: licèt precioſior ſit purpura, tamen acceſſionis vice veſtimẽto cedit. Sin verò dubij ſimus, quæ fuerit commiſcentium mens, tunc à digniori fieri ſemper debet denominatio, vt tradunt omnes in c.Quod in dubijs.de conſecra. Eccl. Verum hîc præterire nequeo nonnullas reperiri mixtiones, quæ proprium, atque peculiare ſibi pręſcribunt nomen: exemplum eſt in l.pediculis. §. Neratius.ff. de aur. & arg. legat. in qua dicitur, mixtionem, quæ ex auro et argento componitur, electrum appellari, qua etiam de re teſtimonium eſt in l.Adeo. §. Voluntas.ff. de acquir. rerum domin. vbi quod ex vino, & melle conflatur non ineleganter mulſum appellatur: Nõnullas verò eſſe mixtiones, quæ non proprium, ſed ſui tantum generis videntur retinere nomen, exemplum poteſt eſſe in §.Quædam.Inſtitutionum titulo de actionib. in quo dicitur: actionum quaſdam eſſe mixtas, quia & in rem, & in perſonã dantur. Atque etiam hoc ipſum videre eſt, tum in interdictis, tum etiam in conditionibus ipſis, vt patet in l.1.ff. de interd. & l. cùm ſeruus.ff. de condit. & demonſtr. Hęc ideo ſubijcere volui, vt ex his illud ſimul perſpicuũ fiat: Mixtionem, quæ ex iuriſdictione, atque imperio prouenit, non peculiare ſed ſui generis nomen retinere. Qua in re illud diligenter obſeruaui, quod ſi plus imperij, quàm iuriſdictionis ſit, mixtum dici imperium, cui iuriſdictio ineſſe

conuenit: ſin verò contra res ſe habeat, mixtam appellari iuriſdictionem, cui imperium cohærere oportet: Atque † hac quidem ratio-
44 ne arbitror. l. 1. § qui mandatam. cum l. imperium optimè conciliari poſſe, quæ alioquin difficiles viderentur.

Quoniam verò mixtũ dicitur, quod duorum naturam ſapit, non ineleganter colligunt interpretes ex ſententia Felinj in titulo extrà
45 de re iud. Iura † municipalia, quæ de ſententia merè definitiua mentionem faciunt, eam quoque, quæ in cauſa ſummaria fertur, comprehendere; hancq; ſententiam ſequuntur Recentiores interpretes nouis (vt aiunt) rationibus eam comprobando: quarum prima huiuſmodi eſt, ſicut appellatione meri teſtamenti continetur illud etiam, quod inter liberos ſine ſolennitatibus fieri ſolet, vt notant omnes in l. hac conſultiſſima. §. Ex imperfecto, & l. vltima. C. de teſtam. ita etiam in caſu noſtro dicendum videtur: præſertim cum ſententia ſummatim lata propriè legitima dicatur ſententia.

Sed hoc argumentum mihi videtur probare cõtrarium eius, ad quod citatur: cum enim iure ſpeciali inductum ſit, vt teſtamentum inter liberos confectũ: etiam ſi ſolennitates non obſeruentur, merè dicatur teſtamentum, ad conſequentiam non videtur produci poſſe. l. quod verò. ff. de legibus.

Secundo igitur loco mouentur hac ratione, leges municipales nulla alia de cauſa videntur apponere dictionem illam, merè, niſi, vt ſententiam excludãt interlocutoriam, quæ

princi-

principale negotium definire non dicitur, vt tradit Accurſius in l. Et harum. ff. ſi ſeru. vend. quem etiam ſequitur Barto. in l. Titia. ff. de accuſationib. Quare non videtur ſententiã quoque, quæ in cauſa ſummaria fertur, excludendam eſſe, præſertim cùm totum negotium determinare dicatur.

Sed ſi hæc ratio vera eſſet, profectò dictio illa, merè, ſuperflua videretur: ſatis enim erat ad interlocutoriæ excluſionem de definitiua tantùm ſententia mentionem fieri.

Tertiò ſic argumẽtantur: Quemadmodum interlocutoria ſententia, etſi in ea omnes adhibeantur ſolennitates, quæ in definitiua obſeruari ſolent, non definit propterea dici interlocutoria, ita quoq; in definitiua ſententia dicendum videtur (vt contrariorum eadem ſit diſciplina) quod ſi in ea non omnes apponantur ſolennitates, nõ ideo priuari debet nomine definitiuæ: præſertim cùm ſolennitates ſint accidentia quædam, quæ adeſſe, & abeſſe præter ſubiecti corruptionem poſſunt, vt tradit Porphirius in cap. de proprio, & notant omnes in l. hoc amplius. ff. de leg. 3.

Huic argumento dicimus, ſentẽtiam interlocutoriam, in qua omnes reperiuntur ſolennitates, quæ in definitiua etiam adhiberi ſolent, non merè, ſed ſimpliciter interlocutoriã dici oportere, cùm ad eius cõſtitutionem huiuſcemodi ſolennitates non requirantur. Pręterea dici poteſt, non paruam † eſſe differentiã inter additionem, & detractionem: ſi quidem illa actũ conſeruat: hæc verò vitioſum reddit actum. l. iuriſgentium. §. igitur nuda. ff. de pac. 146

K 2 Quar-

Quartò probat eandem ſententiam hoc argumento, nam cum ſentẽtia, quæ in cauſa fertur ſummaria, eandem videatur habere vim, quam etiam retinet ſententia omnibus cum ſolennitatibus lata, in eius locum ſubrogata videtur eſſe, atq; ideo ſequi neceſſe eſt, vt merè definitiua dicatur, argumento l. proponebatur. ff. de iudic. l. Si grege. ff. de leg. 1. & l. peculium. ff. de leg. 3.

Sed id profectò verum eſſe non diffitemur, attamen illud reſpondemus, nihil planè ad rẽ noſtram facere poſſe, in eo enim ſolo caſu noſtra videtur inſtitui diſceptatio, in quo huiuſcemodi ſolennitatum ſublatio non apparet.

Quintò nitũtur auctoritate Baldi in l. contractibus. C. de non num. pecun. in qua eleganter ſcribit, præſcriptiones, quæ ex legis municipalis diſpoſitione breuius includunt tempus, quàm iure communi conſtitutum ſit: merè atque propriè dici præſcriptiones, cùm ea, quæ ad eius conſtitutionem requiruntur, non deficiant, ſed tempus tantum immutetur.

Sed eodem modo, quo proximè antecedẽs ſolui poteſt.

Sextò Fabius Obtinellus in d. l. imperium. præter alios mouetur hac ratione, ſi ſententia quæ in cauſa fertur ſummaria non diceretur merè diffinitiua: ſequi neceſſe eſt, eã eſſe mixtam: cùm enim lex municipalis loquatur de ſententia merè diffinitiua: ponit reperiri diffinitiuam nõ meram: id eſt mixtam, alioquin dictio illa, merè, ſuperflua videretur eſſe, ſed falſum eſt, ſententiam in cauſa ſummaria latã mixtam eſſe, quia oporteret ex diffinitiua, atque

que interlocutoria conſtare, quod fieri non poteſt, cum interlocutoria illud tãtum, quod obiter ad cauſam pertinet, decidat: ſummaria verò totam definiat controuerſiam, Ergo falſum videtur eſſe, eam merè diffinitiuam dici non poſſe.

Sed reſpondemus verum non eſſe, ſententiam, quæ merè diffinitiua non eſt, mixtam eſſe: quia poteſt dari ſententia, quæ nõ merè, ſed ſimpliciter diffinitiua ſit: Præterea dico non reperiri in iure noſtro verbum illud, merè, accipi ſemper ad differentiam mixti.

Septimò ſic argumentatur: Quotieſcunque lex communis, ſiue municipalis tollit ſolẽnitates, omnia perindè præſumuntur ſolenniter acta, ac ſi ſolennitates illæ interueniſſent. l. 1. §. Rei vxoriæ. C. de rei vxor. action. ſed lex ipſa in cauſa ſummaria iudiciorum ſolennitates ſuſtulit, ergo ordinem omnem iudiciorum obſeruatum eſſe fingi neceſſe eſt. Ex his itaque perſpicuum videtur eſſe, ſententiam illam merè diffinitiuam dici non oportere.

Sed ex his, quę ſuperius diximus facilè colligi poteſt ſolutio.

Contrariam ſententiam tenuit Alexand. in d. l. imperium, & Angelus in conſilio 114. incipiente. quidã petijt, quos ſequitur Iaſ. & plures alij, hancq; ſentẽtiam teſtatur communem Decius in d. l. imperium. Nititur autem potiſſimum hoc argumento.

Vnaquæque res non à materia, ſed à forma ſuum ſemper recipere debet nomen: vt tradũt omnes in l. An inutilis. in prin. ff. de acceptilationib. ſed ſolennitates ſententiæ diffinitiuæ

formam tradere dicuntur, ergo illis deficientibus ſententia dici non poteſt definitiua.

Sed facilè reſpondemus falſum eſſe, ſolennitates ipſas eſſe in cauſa, vt ſententia merè definitiua dicatur: ſatis enim videtur eſſe, ſi negotium tantum definiatur.

Secundò in eandem ſententiam adducitur, c.fi.de re iudi.in 6. in quo dicitur, ſententiam definitiuam, quæ à iudice non ſedente pro tribunali profertur, nullius eſſe momenti, quod cùm ſecùs ſit in ſententia, quæ in cauſa fertur ſummaria, non videtur appellari poſſe definitiua.

Sed reſpõdemus caput illud de cauſis, quæ ordinem & iudiciorum figuram deſiderant, intelligendum eſſe: vt etiã ſcitè tradit ibi Gloſſa. alioquin ſequeretur cauſas, quę ſummatim expediuntur non poſſe dici definitiuas: quod apertè falſum eſt.d.c.fin.

Poſtremò hæc eadem ſententia probatur auctoritate Accurſij in l.fi.§. & ſi filius, in verbo.imponẽda.C.de bonis quę liber.vbi aper-
147 tè ſentit, iudicis†præceptum in eum, qui confitetur, ſententiam dici non poſſe definitiuam, etiam ſi totum negotium definiat: Hoc idem ergo videtur dicendum in caſu noſtro, vt ſententia ſummaria, tametſi totam controuerſiam decidat, non definitiua, ſed potius dictum quoddam, atq; iudicis pręceptum dicatur eſſe.

Reſpondẽt alij, & bene: iudicis præceptum optimã de cauſa definitiuã dici non poſſe ſententiam, quia non ad condemnationem, ſed ad confeſſionis potius executionem tendit, qui

qui enim confitetur, ſe ipſum quodammodo condemnare videtur. l. ſi debitori. ff. de iud.

Hæc ſunt potiora argumēta, quæ in vtranque ſententiam afferri poſſunt. Reliquum eſt, vt quid in hac perdifficili quæſtione dicendum ſit, breuiter aperiamus: Equidem prætereundo multa, quæ cæteri ſcribunt, cenſeo ex mente Decij ita diſtinguendum eſſe: An lex municipalis de mera, an verò de ſimpliciter definitiuâ mentionem fecerit: priori enim caſu ſententiam in cauſa ſummaria latam comprehendi non poſſe concludimus: nam ſiue ſolennitates, ſiue iudiciorum ordinem ſpectemus, eam ſemper excludi neceſſe videtur eſſe. d. c. fina. Præterea hoc verum eſſe alio argumento probo: nam cùm ſolennitates non dicantur eſſe in cauſa, quod etſi ſæpè diximus, dicendum eſt tamen ſæpius, vt ſententia definitiua dicatur, neceſſe eſt, vt accidentium vicem obtinere debeant, quod etiam mihi videntur affirmaſſe omnes, ſed accidētia huius ſunt naturæ, vt ſubiectum in quo reperiũtur, ſecundũ quid perficere dicantur, vt ſcitè docet nos Auerroes 7. Metaph. comment. 35. Ex quo illud † perſpicuum eſt, ſententias propter 148
abſentiam, atque præſentiam ſolennitatum quodammodo diuerſas dici poſſe: ſed diuerſitas hæc optimè colligitur ex dictione illa, merè, quæ ſententiæ definitiuæ aliquid ſuperaddere videtur: quare cōcludendum erit, ſententiam, quæ in cauſa ſummaria fertur, definitiuæ appellatione comprehendi non poſſe. Poſtremo loco id ipſum probo, nam cùm dici non poſſit: dictionem illam, merè, ad exclu-

ſionem interlocutoriæ, ſiue eius, quæ vim habet diffinitiuæ, appoſitam fuiſſe: nam ſatis eſſet dixiſſe diffinitiuam, neceſſe eſt, vt id ad differentiam ſententiæ, quæ in cauſa ſummaria fertur, factum eſſe intelligamus: nullas enim alias ſententiarum reperio eſſe ſpecies, vt tradunt omnes in titulo de re iudic.

Poſteriori verò caſu haud dubiè affirmauerim Pauli ſententiam veriſſimam eſſe, quæ mihi videtur clariſſimè probari. d. c. ſi.

His igitur declaratis, deinceps videndum
149 eſt, quid ſit mixtum imperium. †Recentiores itaque interpretes mixtum dicunt eſſe imperium poteſtatem imperandi, & coërcendi inobedientes in ciuilibus, etiam cum notione à Principe ſecundùm mandata magiſtratibus communicatam. Verùm ego diffinitionem hanc probare non poſſum. Primò quia mihi videtur proprium, atque proximum genus non habere, vt in exponẽda quoque meri imperij diffinitione copioſiſſimè declaratum eſt. Deinde: quia ex huiuſcemodi definitione apertiſſimè colligitur multâ ipſam mixti oportere eſſe imperij, cùm potiſſimum dicatur eſſe contumacium coërcitio. l. vnica. ff. ſi quis ius dicent. non obtemp. quod apertè falſum eſt, vt eleganter tradit Bart. in d. l. imperium, quẽ omnes ſequũtur, & ij quoq; ſequuti ſunt: cùm
150 meri †imperij gradus interpretarentur. Quapropter longè probabiliorẽ arbitror eſſe Bartoli definitionem, quæ huiuſmodi eſt: Mixtũ imperium eſt iuriſdictio, quæ officio iudicis nobili expeditur priuatam præcipuè reſpiciens vtilitatem; quæ quidem quanto breuior

eſt,

eſt, tãto mihi verior videtur eſſe: quippe cùm definitio dicatur eſſe oratio, qua quid ſit id, de quo agitur, oſtẽditur quàm breuiſſimè, vt ſcitè docet nos Cicero lib. 2. de finibus. Sed magis quidem certa, atque firma hæc Bartoli definitio apparebit, ſi præcipua argumenta, quę ad eam confutandam à recentioribus afferuntur, breuiter diſſoluamus. Obijcitur itaque primò hanc definitionem à Iuriſconſultorum ſententijs alienam eſſe, cùm nobilis, atq; mercenarij officij noua dicatur eſſe diſtinctio diſciplinæ gratia à noſtris excogitata. Quod etiã nos non diffitemur, ſed illud reſpondemus, eam propterea abijciẽdam non eſſe: cùm enim exactæ rerũ definitiones per vltimas † fieri debeãt differẽtias, quę quoniã plerũq; nobis ſunt 151
ignotæ, non ita curioſos oportet nos eſſe, vt omni ex parte abſolutiſſimã reddere velimus definitionem, ſed ea quidem contenti ſemper debemus eſſe, quæ naturæ rei, quã definimus, quodammodo correſpondere videtur, vt diſertè tradit Ariſt. libr. 1. de morib. cap. 4. cuius fortaſſe auctoritate motus Vlpianus non dubitauit dicere in l. Omnis definitio, de reg. iur. ff. definitionem omnem in iure ciuili periculoſam eſſe.

Poſtremò loco obijciunt: quia videtur dari poſſe mixtum imperium, quod publicam quandoq; reſpicere videtur vtilitatem: nam ſi Princeps in poſſeſſionem mittatur, vel ſi Reipublicæ curator detur, dicuntur quidem mixti hæc eſſe imperij, & tamen nemo eſt, qui nõ fateatur eadem ad publicum etiam pertinere commodum.

Sed Bolognettus ex mente Curtij in d.l.imperium reſpondet,actiones,quæ Reipublicæ, vel Principi dantur,non ad publicum,ſed ad priuatum potius ius eis competens pertinere. Atque hæc quidem de definitione mixti imperij ſatis dicta videntur: ſi illud tamen adijciamus: Nouam nos quoque afferre poſſe definitionem, & fortaſſe cæteris probabiliorem, quæ huiuſmodi eſt: Mixtum † imperium
152 eſt iuriſdictio ciuilium cauſarum annexũ imperium habentium, quæ maioris iudicis officio expediuntur. Deinceps igitur ad huius imperij gradus accedamus, qui ex Bart.ſententia tot ſunt, quot etiam meri imperij fuêre.

In primo itaque mixti imperij gradu, qui maximus dicitur, ponit Bart. ea, quæ ad ſolũ Principem pertinere videntur: exemplum eſt in præſtanda venia ætatis, atque in interpo-
153 nenda † auctoritate nõ ſolum in arrogatione, ſed etiam in infantium emancipatione.l.2.C. de his, qui veni.ætat. l.2.ff. de adoptionibus, & l.penul.C.de emancip.liber.Hęc enim,cum officio iudicis nobili expediantur, atque publicam reſpicere videâtur vtilitatem, meritò mixti imperij dicuntur eſſe. Sed illud fortaſſe quis obijciet, quod cùm huiuſcemodi exempla dicantur quædam potius eſſe gratiæ in arbitrio Principis poſitæ, non videntur officio iudicis nobili commodè expediri poſſe: præſertim cùm Princeps, non iudex, ſed omnium fons appelletur. Huic reſpondemus, quod cũ Principis officium quodammodo imploretur,quando huiuſcemodi gratiæ ab eo petuntur, meritò fit, vt officio nobili expediri dicantur,

cantur, neq; vllum mihi videtur ſequi abſurdum: ſi Princeps eo ſaltem tempore, quo ius adminiſtrat, iudex dicatur eſſe.

Sed hic diligenter videndum eſt, an verum ſit, quod Decius obijcit Bartolo, emãcipationem † amplius Principi non reſeruatam, ſed 154
omnibus magiſtratibus conceſſam eſſe. l. fi. C. de emancip. liberor.

Curtius in d. l. imperium. nume. 106. quem etiam ſequuntur Recentiores interpretes, tuetur Bartolum, dicẽdo: emancipationem, quę ad infantes pertinet, de qua loquitur Bar. non fuiſſe in d. l. fi. correctam, ita, vt omnibus competere videatur magiſtratibus.

Ego verò ſententiam Decij veriorem ſemper exiſtimaui, quæ mihi videtur clariſſimè probari l. penultima eodem titulo, in cuius principio hæc ſanè conſtituitur regula parentes non poſſe precibus Imperatori oblatis filios, qui in eorum poteſtate ſunt, iuris ſui conſtituere, niſi ipſi eis cõſenſerint, à qua quidem regula excipiũtur infantes, in verſic. Niſi, nam ij, etiamſi nullum adhibeant conſenſum, ſui iuris à parentibus effici poſſunt. Sed cùm regula illa ex eorum ſententia fuerit correcta: neceſſe videtur eſſe, vt exceptio etiam ipſa ad ſimilitudinem regulæ intelligatur declarata, prę ſertim cum nullo iure contrarium probari poſſit. Quod etiam mihi videtur ſenſiſſe Iuſtinianus, cùm inquit: niſi infantes ſint, qui & ſine conſenſu etiam hoc modo ſui iuris efficiuntur: quæ quidem verba ſic interpretor, vt modus ille, de quo Iuſtinianus ſuperius fecerit mentionẽ, in infantibus etiã excepto conſenſu,

ſenſu, omninò adhibeatur. At cùm modus il-
le dicatur eſſe correctus in l. proximè ſequenti
perſpicuum quidem mihi videtur eſſe: corre-
ctionem illam quóad infantis etiam emanci-
pationem proculdubio intelligendam eſſe.

Poſtremò idem comprobo alio argumento: nam ratio, propter quam conſtitutum eſſe voluit Iuſtinianus, vt magiſtratus omnes emancipare poſſint, ea mihi videtur eſſe, quæ in d. l. finali non inelegáter affertur, vt circuitus quidem ille, qui in emancipationibus obſeruabatur, tanquam vanus atq; inutilis tolleretur: ſed huiuſmodi circuitus in infantis quoq; emancipatione conſideratur. ergo conueniens fuit, vt ipſe quoq; adimeretur.

In ſecundo mixti imperij gradu, qui maior
155 dicitur, ponit Bart. poteſtatem † cognoſcendi porrecta ſupplicatione cõtra ſententiam, quã non ſolum Principi, ſed Præfecto etiam Prætorio competere dicit. Sed illud obſeruandum eſt, quod à Præfecti ſententia intra decẽ dies: à Principis verò ſententia intra biénium interponi debet ſupplicatio. Auth. Quæ ſupplicatio. C. de precib. Imperat. offerend.

In hoc gradu duo mihi videntur notatione digna, vnum eſt, quod gradus hic mihi videtur ſuperfluus eſſe: nam, vt in primo meri imperij gradu ſimul poſuit Bart. omnia, quæ ad Principem, & Præfectum prætorio pertinere videbantur: ſic etiam hic facere debebat, præſertim cùm differentiæ ratio aſſignari poſſit nulla, quicquid dixerit Iaſon, qui à Decio ſcitè reprehenditur.

Alterũ verò eſt, vt nos breuiter videamus,
quæ

quæ dicatur eſſe ſupplicatio,† & quo planius 156
intelligatur, ſcire oportet, quòd cùm quædã reperiantur ſententiæ, à quibus non eſt licitũ appellari, introductum videtur eſſe quoddã remedium extraordinarium, vt Principi, ſiue Præfecto preces porrigantur, quibus concedere velit, vt cauſa iterum cognoſcatur, atq; hæc quidem precum porrectio, ſupplicatio dicitur eſſe. Verùm id non ita ſimpliciter accipiẽdum eſſe arbitror, vt omnibus in cauſis, in quibus licita non videtur appellatio, procedere intelligatur: ſed locum eo ſolo caſu habere intelligo, quo iure ſpeciali prohibetur appellatio. Vnde concluderem verum eſſe, quod eleganter docuit Imola in l. Ex conſenſu. ff. de appellat. ſupplicationem in ea ſententia, à qua de iure communi non eſt licitum appellari, admittendam non eſſe. Imò ſi quis hoc in caſu ſupplicationem porrigere velit, infamiæ notam proculdubio incurrere dicitur, vt tradit Iaſon in l. finali. C. vt lit. pendent.

In tertio gradu meri imperij, qui magnus dicitur, enumerat Bar. cauſas omnes, quæ vel plenam cauſæ cognitionem, vel coercitionem realem, vel perſonalem requirunt, exemplum eſt in danda reſtitutione in integrum, in expellendo quem de poſſeſſione, atque ex ſecundo decreto in poſſeſſione mittendo, quæ ideo dicuntur huius eſſe gradus: quia iure magiſtratus competere non videntur. l. Ea quæ. §. Magiſtratibus. ff. Ad municipal. & propterea etiã demãdari prohibentur: vt tradunt omnes in l. Iubere cauere. ff. de iuriſd. om. iud. Cæterùm excipitur reſtitutio in integrum, quæ fauore

minorum delegari conceditur.l. final. C. vbi, & apud quem cognitio in integrum reſtitut. agitand.ſit.

Sed Bellarmatus in l.1.ff.de offi.eius &c. ob-
157 ijcit Bar.quod † reſtitutio in integrum non videtur dici poſſe mixti imperij, nam ſequeretur conſtitutionem illam Iuſtiniani, qua adminiſtratoribus reſtitutionis in integrum cognitio conceditur, ſuperfluam eſſe: quippè cùm ipſi retinere dicantur omnia, quæ mixti ſunt imperij.

Sed facilè tuemur Bartolum: ſanctionem
158 † illam nobis non videri vanam eſſe: ſi quidem in d.l.finali non de maioribus,ſed de Pedaneis tantum iudicibus videtur dubitatum fuiſſe an reſtitutio in integrũ eis cõpetere dicatur,& reſpondet Iuſtinianus huiuſcemodi cauſas non ſolùm apud iudices pro tribunali, de quibus nulla videbatur eſſe dubitatio, ſed apud eos etiam,qui vel ab Adminiſtratoribus vel à Principe dati fuerint, de quibus dubium erat, proponi poſſe.

Sed videamus,ne huic Bartoli ſententiæ aliquid obſtet, occurrit enim mihi l. cognitio. §.vt bonorum.ff.de officio eius,quæ mihi videtur eius ſententiã omnino euertere: niſi cũ d.l.ea quæ,concilietur: in qua perſpicuè videtur velle Paulus, Reſtitutionem in integrum, miſſionemq; ad poſſidendum bona rei ſeruandæ cauſa, aut dotis ſeruandæ vel legatorum ſeruãdorum cauſa, iure magiſtratus non competere, neque propterea demandari poſſe, quod tamen apertè negat Martianus in d.l.cognitio.

Erudi-

Eruditiſſimus Bolognettus, qui exiſtimat, mixtum ipſum imperium regulariter delegari non poſſe hoc contrariũ ita ſoluit, vt Martianus non de delegatione voluntaria, ſed neceſſaria potius loqui videatur, cũ enim Proconſul ipſe curis ſemper bellicis præſumatur occupatus, optima de cauſa factũ videtur eſſe, vt legatis ſuis, quę mixti ſunt imperij, mandare poſſit.

Sed hæc quidem ſolutio mihi nullo modò ſatisfacit: primò, quia iſta occupationis præſumptio mihi non videtur tam ſufficiens, vt eius cauſa delegatio admittatur: præſertim cùm iure cautum id non reperiatur. Deindè quia mihi videtur, ſolutionem hanc apertè confundi ex l. 1. §. damus. ff. de ſuſpect. tutoribus, in qua cùm dubitaretur: An apud legatum Procõſulis ſuſpectus poſtulari poſſit tutor: disertè reſpõdet Vlpianus, Imperatorem Antonium cum Diuo Seuero Bradue Marco Procõſuli Africæ reſcripſiſſe, poſſe: cuius rei hæc quoque ratio ſubiungitur: quia mandata iuriſdictione officium ad eum totum iuriſdicendi tranſit. Quibus ex verbis apertiſſimè colligitur: Proconſulis legatum non propter occupationis præſumptionẽ, ſed propter generalem potius ſibi mãdatam iuriſdictionem de ſuſpecto tutore cognoſcere poſſe. Quinimò ſi ita pertinaces eſſe velimus, vt id ob fauorem alicuius introductum eſſe omninò contendamus profectò id vtilitati potius pupillorum, quàm præſumptioni occupationum attribuere cogeremur; vt apertiſſimè videtur velle Iuriſconſ. in d. l. cognitio. Poſtremò

hanc

hanc ſolutionem falſam eſſe alio argumento probo: nam ſi curæ bellicæ eſſent in cauſa, vt ea, quæ mixti dicũtur eſſe imperij, legatis ſuis Proconſul mandare poſſet, illud quidem ſequeretur: Prætorem (cùm in eo locum habere non videatur hæc ratio) huiuſmodi non retinere facultatem. argumento.l.illud.ff. ad l.Aquiliam, quod apertè falſum eſt. d.l.1.§.Damus.

Equidem omittendo multa, quæ alij dicũt: cenſeo aliter huic difficultati reſpondendum eſſe: ſed vt res planior fiat, altius orationem
159 repetam. Sciendum † itaque eſt, non paruam eſſe differentiam inter mandare iuriſdictionẽ, & dare iudicem: nam iudex datus non poteſt regulariter ad omnia, quæ ad illã cauſam pertinere videtur ſe immiſcere. Antiquitus enim ſub certa verborum formula dabatur: à qua ipſe recedere non poterat, cuius antiquæ ſolennitatis præclarum habemus exemplum in frumentaria Ciceronis cõtra Verrem oratione, cùm dixit. Xenonis Meneni nobiliſſimi hominis fundus erat colono locatus. Colonus, quod Decumanorum iniurias ferre non poterat, ex agro profugerat. Verres in Xenonem iudicium dabat illud ſuum damnatoriũ de iugerum poſſeſſione. Xenon ad ſe pertinere negabat, fundum elocatum eſſe dicebat, dabat iſte iudicium: ſi pateret iugera fundi eſſe plura, quàm Colonus eſſet profeſſus, tum Xenon damnaretur. Hoc ipſum etiam in oratione pro Cecinna clariſſimè nobis oſtendit. Quando verò mãdatur iuriſdictio, aut in omnibus cauſis, aut in vna tantũ ſpecie vniuerſa manda-

mandari poteſt.l. ſolet.l. Prætor.ff. de iuriſd. omn.iud.quo fit, vt, ſi à iudice dato appelletur ad eum, qui dedit iudicem, proponi debeat appellatio: ſin verò ab eo, cui iuriſdictio mandata eſt, appellandum ſit, non ad eum, qui mandauerit, cùm nihil ſibi reſeruauerit, ſed ad Principem, ſiue Præfectum interponi debeat prouocatio. l.1.§.ab eo.ff.qui, & à quo appellet. Ex his illud perſpicuum eſſe volumus, eum, qui mādatam habet iuriſdictionem, non ſolum mittere in poſſeſſionem, ſed 160
iudicem etiam† dare poſſe.l.cùm Prætor.ff.de iud. Quod ſi quis obijciat l.eum.qui.ff. de iuriſd.om.iud.in qua ſcribit Vlpianus eum, qui iudicare iubet, magiſtratū eſſe oportet. Is ſciat maioris eſſe imperij iudicare iubere, quàm iudices dare, vnde fit, vt magiſtratus iudices, quos dederint, iubere iudicare poſſint. Qui verò mandatam habent iuriſdictionē, litigatoribus iudicem dare, verum ipſis, vt iudicēt, iubere non poſſunt. Hoc eſſe verū luce clarius probo.d.l. cùm Prætor, in qua cū Paulus de prætore loquitur, quē magiſtratū eſſe conſtat, eum iudicare iubere oſtēdit: cùm verò ſubiecit, eū, cui mandata eſt iuriſdictio iudicē dare poſſe, non ipſum iudicare iubere adiecit. Eſt præterea diligēter animaduertendū.§. Vt poſſeſſio, cū verſi.Imperatores omninò coniugendum eſſe, vt Antonius Auguſtinus Emendationum lib.1 cap.9.disertè nobis oſtendit.

His ita cōſtitutis, reliquum eſt, vt quid ego ſentiā, breuiter exponam: equidem exiſtimo regulam hanc conſtituendam eſſe: ea quę ſunt 161
†mixti magis tamen imperij, quā iuriſdictionis, magiſtratibus municipalibus competere

non poſſe, & ideo neque eis mittere in poſſeſſionem, neque in integrum reſtituere, neque bona rei ſeruandæ cauſa iubere poſſidere licitum eſt, ſiue hæc tribuant ius, ſiue pleniſſimã, ſiue ſummariam requirant cognitionem, ſiue ex primo, ſiue ex ſecundo fiant decreto: & ratio eſt, quia hæc magis videntur eſſe imperij, quàm iuriſdictionis, & hanc puto eſſe ſententiam d.l.ea quæ.

Hanc verò regulam intelligo locum non habere, quando ipſis magiſtratibus municipalibus mandata eſſet iuriſdictio: tunc enim arbitror eos poſſe, & mittere in poſſeſſionem, atq; in integrum reſtituere, & reliqua tandem, quę ipſe quoque mandans non prohibetur, facere: id enim non ex magiſtratus, ſed ex iuriſdictionis potius mandatę vi prouenire dicitur, atq; hoc nimirum illud eſt, quod Martianus ſcribit in d.l. Cognitio, cùm dixit: cùm propriam iuriſdictionẽ legatis tuis dederis, conſequens eſt, vt etiam de ſuſpectis tutoribus cognoſcere poſſint. quorum verborum hic mihi ſenſus eſſe videtur, vt mandata iuriſdictione, neceſſariò ſequatur, non ſolum bonorum poſſeſſionem dari, ſed in poſſeſſionem etiam legatorum ſeruãdorum cauſa mitti poſ-
162 ſe. Hunc†eſſe verum ſenſum. §.vt bonorum, hac ratione probo, nam nihil eſt aliud iuriſdictio, niſi iuriſdicundi licentia, in qua & decreta & bonorum poſſeſſiones, dationesq́ue continentur, vt Tullius in oratione contra Verrem, quæ eſt de prætura vrbana, ſcitè nobis oſtendit. Quod cùm ita ſit, conſequi illud neceſſe eſt, quod modo dixi: Magiſtratus municipales, quibus iuriſdictio mandata ſit, omnia,

tia, quæ magis imperij ſunt, quàm iuriſdi-
ctionis proculdubio facere poſſe. Quod ſi
quis noſtram hanc refellere ſententiam † ideo 163
velit, quod Vlpianus in l.dies.§. Si intra.ff.de
damn.infect.dicere videtur, Magiſtratus municipales cautionem, & ex primo decreto poſſeſſionem tantum habere poſſe. Huic facilè reſpondemus, hoc ideo eſſe, quia Prætor non totam ſuam iuriſdictionem, ſed duas illas tantum res eis iniungere voluit: cætera verò ſuæ iuriſdictioni reſeruauit, vt apertiſſimè dicit eo in loco Iuriſconſultus.

In quarto mixti imperij gradu enumerat
Bart. cauſas omnes, quæ † plenam requirunt 164
cauſæ cognitionem, nulla adhibita reali, vel perſonali (vt dicũt noſtri) coërcitione. In quo quidem gradu vnum tantũ mihi videtur potiſſimum examinandum eſſe: Nunquid tutoris datio mixti dicatur eſſe imperij. Qua in re tres interpretum reperio fuiſſe ſentẽtias, quarum prima eſt Accurſij, & omnium ferè interpretum in l.muto.§. tutoris datio.ff. de tutel. qui dicunt, ius dandi tutores, mixti eſſe imperij. Nituntur autẽ potiſſimum hoc argumẽto.

Quæ iudicis officio nobili expediuntur, priuatamq́ reſpiciũt vtilitatem, mixti dicuntur eſſe imperij, vt ex eius definitione clariſſimè colligi poteſt, ſed tutoris datio non ſolum officio iudicis nobili verſatur, ſed ad priuatũ etiã commodum pertinere videtur, ergo huius imperij neceſſe eſt eſſe.

Sed hoc argumentum facilè ſolui poteſt, quia tutoris datio non ſolum nobili, ſed officio etiam iudicis mercenario commodè expediri poteſt.l.ius dandi.ff. de tutorib.& curatorib.

in qua dicitur, Magiſtratus municipales, quippe qui iuriſdictionem tantum retinere dicuntur; tutores dare poſſe.

Secundò citatur l. neque mandante. ff. de tutorib. & curatorib. in qua ſcribit Caius, neque mandãte præſide alius tutorem dare poterit: Quibus perſpicuum videtur eſſe, tutoris dationem demandari non poſſe; & propterea mixti dicetur imperij.

165 Sed reſpondemus negationem illam, neque, non ad verbum poterit, ſed † ad verbũ potius mandante, referendam eſſe, vt ſenſus ſit, neminem Pręſide nõ mandante, tutorem dare poſſe.

Tertiò adducitur l. muto. §. tutoris datiõ. ff. de tutel. in qua dicitur, tutoris dationẽ, neque imperij, neque iuriſdictionis eſſe: cùm itaque imperij appellatione merum ipſum imperium intelligere neceſſe ſit, quia verba in potiori ſignificatione accipi ſemper debent. l. 1. §. Si in perpetuum. ff. ſi ager vectig. vel emphy. petat. concludendum haud dubiè videtur, mixti eã eſſe imperij.

Sed facilè tolli poteſt, quia cùm imperium dicatur eſſe genus has duas ſpecies propriè cõprehendens merum, & mixtum imperium;
166 neceſſe videtur eſſe, vt eius appellatione † vtrunque intelligamus, argumento l. 1. ff. de legat. pręſtan. Neque huic ſolutioni aduerſatur, quod vulgò traditur: verba in potentiori ſignificatione accipienda eſſe, quia regulam illam locum habere eo ſolo caſu intelligimus, quo ſpecies omnes intelligi non videntur, vt ſuperius ex mente Decij diximus.

Quartò affertur. §. nos autem. Inſtitutiõ. titulo de

Io. de Attilian. tutor. in quo dicitur, defenſores ciuitatum vna cum eiuſdem ciuitatis religioſiſſimo antiſtite tutores creare poſſe, ex quibus illud perſpicuum fit, tutoris dationẽ delegari non poſſe, & per cõſequens mixti debere eſſe imperij.

Orianus in commẽtario. l. 1. ff. de offic. eius &c. reſpondet, nouè interpretãdo. §. Nos aũt: ſi quidem nulla ſibi videtur ciuitatum defenſoribus adhiberi neceſſitas, vt vnà cum Antiſtite tutores dare debeãt, ſed in eorum potius arbitrio id remitti videtur. Hoc † eſſe verum 167
probat ipſe perpendendo verbum illud, valeant, cuius hæc dicitur eſſe natura, vt, ſi affirmando proferatur, non neceſſitatem, ſed liberam potius ſignificare dicatur voluntatem, vt eleganter tradit Bart. in l. Gallus. ff. de liber. & poſthum. l. Nec quicquam. ff. de iudi. & l. 1. C. quom. & quando iud.

Tametſi hæc ſolutio pleriſque optima videatur, mihi tamen non ſatisfacit: illud enim verbum, valeant, non ad ciuitatum defenſores, quia Iuſtiniani ſententia impudentiſſimè corrũperetur, ſed ad facultates pupilli haud dubiè referẽdum eſſe cenſeo, quod cuiuis perſpicuum fiet, ſi Imperatoris verba in medium afferamus, quæ hæc ipſa ſunt: ſi facultates pupilli, vel adulti vſq; ad quingẽtos ſolidos valeant, & hic punctum inſeri debet: Defenſores ciuitatum vnà cum eiuſdem ciuitatis religioſiſſimo Antiſtite tutore, vel curatores creare, in quibus apparet ſententiã dici poſſe nullam: ſi verbum illud valeant ad defenſores referri dicamus. Quapropter ego aliter reſpondeo nõ eſſe verũ quod ex illo textu colligitur, tutoris

dationem demandari non poſſe : illud tamen confitemur, delegatum cum Antiſtitis auctoritate tutorem dare oportere. Præterea longè à veritate alienum eſſe puto, quod iſti tanquã veriſſimum ponunt: Mixtum ipſum imperiũ delegari nõ poſſe, vt luce clarius mox demonſtrabimus.

Poſtremò in eandem ſentẽtiam adducitur l.1.§.ſi quando.ff. de magiſtratib.conuen. & l. Diuus Marcus.ff. de tutoribus,& curatorib. dat.ab his. In quibus ſcribit Vlpianus, Magiſtratus municipales arbitrium dandi tutores ſibi vendicare non debere,quod nullà alia ratione videtur conſtitutum eſſe: niſi, quia huiuſcemodi facultas mixti dicitur eſſe imperij, argumento.l.ea quæ.ff.ad municip.

Sed facilè reſpondemus, legem illam intelligendam eſſe, quando tutores non ſub magiſtratuum municipalium, ſed præſidum iuriſdictione reperirentur, tunc enim magiſtratus ipſi ad Prędes proculdubio recurrere debẽt, argumento.l.1.ff.de tutorib.& curatorib.

Cùm itaq; communis opinionis argumenta diſſoluta ſint, conſequens eſt, vt ſecundam ingrediamur opinionem, quæ fuit Oriani in d.l.1. quippe qui exiſtimat tutoris dationem ſimplicis eſſe iuriſdictionis : mouetur autem potiſſimum.l.Ius dandi.ff.de tutorib.& curatorib.& l.1.§. Si mater.2.ff. ad Senatuſconſul. Tertyllian. quibus in locis dicitur ius creandi tutores omnibus magiſtratibus municipalibus datum eſſe. Vnde illud perſpicuum eſt huiuſcemodi auctoritatẽ, magiſtratibus tanquam ius propriũ, conceſſam fuiſſe: quia verbũ illud, dare, domini translationẽ denotare

mani-

manifeſtum eſt ex. §. Sic itaq;, Inſtitutionum titulo de actionib. cùm itaq; magiſtratus ipſi municipales ea tantum, quæ ſimplicis ſunt iuriſdictionis iure proprio retinere dicantur, conſequens eſt, vt ius dandi tutores eiuſdem iuriſdictionis dicamus eſſe.

Sed hoc argumẽtum confunditur ex. l. 1. §. Magiſtratibus. ff. de magiſtratib. conueniend. & §. Sed hoc iure, Inſtitutionum titulo de Attil. tutor. in quibus apertiſſimè dicitur, Magiſtratus municipales non aliter dare poſſe tutores, quàm iuſſu Præſidum, quod † verò obijcitur de verbo dare: reſpondemus, dominij translationem eo ſolo caſu illud ſignificare, quo in prima perſona profertur, vt diſertè tradit Iaſ. in l. Cum filio. nu. 2. ff. de leg. 3. & Bart. in l. Si ita legatum ſit. nu. 3. eo. tit. 168

Poſtremò pro hac eadem ſententia adducitur. l. vbi abſunt. ff. de tutorib. & curatorib. in qua perſpicuè ſcribit Paulus, Decuriones, quando abſunt ij, qui tutores dare poſſunt, dare iuberi oportere tutores. Ex quibus cùm planiſſimè colligatur poteſtatem creandi tutores demandari poſſe, neceſſe eſt, vt ſimplicis iuriſdictionis dicatur eſſe.

Sed facilè reſpondemus, non valere argumentum (vt ſuperius etiã diximus) cauſa hæc demandatur, ergo ſimplicis videtur eſſe iuriſdictionis, cùm mixtum quoq; imperium regulariter delegari poſſit.

Hæc ſunt præcipua argumenta, quæ pro Oriani ſententia afferri poſſunt: Nunc tertiã breuiter perpendamus ſententiam, quæ fuit Bellarmati in l. 1. ff. de offic. eius. in qua ſcribit, ius dandi tutores, neque meri, neque

 mixti

mixti imperij, neq; etiam iuriſdictionis dici poſſe, cùm enim omnes confiteantur, tutoris dationem, neque meri imperij, neq; iuriſdictionis eſſe. d. l. muto: conſequens etiam videtur eſſe, vt mixti imperij non dicatur: propterea quod mixtum dicitur illud, quod ex mero imperio, atque ſimplici iuriſdictione conficitur, vt tradunt omnes in d. l. imperium.

Preterea hoc ipſum cõprobat alia ratione: nam ſi poteſtas dandi tutores mixti diceretur eſſe imperij, fruſtra videretur huiuſcemodi facultas tum Præſidi, tum etiã Procõſuli conceſſa: quippe cũ ipſi iure proprio poſſidere dicantur, quæ mixti ſunt imperij. l. præſes. ff. de offic. præſid. l. Et ideo. ff. de offic. proconſul.

Sed hæc Bellarmati ſolutio mihi videtur nullius eſſe momenti, cũ animus nõ quieſcat, ſed adhuc quærat, cuiuſnam ergo dicatur eſſe naturæ hæc tutoris datio? Quæ verò ipſe adducit planè aliena ſunt. Ad primum enim reſpondemus, quod etſi imperiũ, & iuriſdictio, etiam ipſa coniunctim, & quodammodo per concurſum ad conſtituẽdam mixti naturam veniant, non tamen eius appellatione vtrunq; diſiunctim, atque ſeparatim comprehendi neceſſum eſt, cùm inter ſe diſtinctæ, atq; omninò ſeparatæ dicantur eſſe ſpecies. Quod verò ſecũdo loco affertur, facilè tollitur: ſi dicamus fauore pupillorum introductũ eſſe, vt tutoris datio ſine ſpeciali mandato neque Præſidi neque Proconſuli competere dicatur, vt nobis ſignificetur maxima quidem cum diligentia honeſtiſſimos viros eligendos eſſe ſemper, quorum fidei res pupillorum committi poſſint, ne malè adminiſtrari videantur.

Hæ

Hæ ſunt præcipuæ opiniones, quæ ab interpretibus afferuntur, quæ cùm omnes pluribus à me confutatæ ſint: Reliquum modo eſt, vt, quid ipſe in hac perdifficili controuerſia ſentiam, breuiter exponam. In noua itaque ſum opinione, arbitror enim totum contrarium illius, quod Bellarmatus tenet, verius eſſe: ipſe enim exiſtimat ius dandi tutores, neq; imperij, neq; iuriſdictionis eſſe. Ego verò non dubito, quin & imperij, & iuriſdictionis dicatur. Sed quo mea hæc ſententia planior fiat, illud prius ſcire oportere, poteſtatem creandi tutores ſecundum diuerſa tempora diuerſis perſonis nominatim conceſſam fuiſſe: Primum enim Romę Prætori vrbano ex l. Atilia cum maiori parte tribunorũ, in prouincijs verò Præſidibus ex l. Iulia, & Titia reperio facultatem hanc permiſſam fuiſſe, vt perſpicuè dicitur in principio tituli Inſtitutionũ de Attilian. tutor. Deindè Claudius Imperator hanc eandem facultatem ad Conſules trãſtuliſſe videtur. §. ſed ex his, eodẽ Inſtitution. titul. Quod etiam disertè tradit Suetonius in eius vita cap. 23. Tum Marcus Antonius Philoſophus Prætorem, qui tutelaris appellaretur, conſtituit: cui nominatim hoc onus iniungere voluit, vt ſcitè teſtatur Alexan. ab Alexand. lib. 2. Genialium dierum cap. 15. hancqúe Marci Antonij Conſtitutionem videtur innuere Iuſtinian. in l. 1. C. de tutorib. & curatorib. illuſt. perſonar. Ad hæc lege, ſeu conſue-

ctoritatem nõ ex ſimplici delegatione, ſed ex oratione diui Marci, quæ nominatim ius dandi tutores eis tribuit: vt clariſſimè colligitur ex d.l.1. Illud prætereà obijciet aliquis, quod cùm in principio Inſtitutionũ de Attil.tutor. dicatur magiſtratus iuſſu Præſidum tutores dare poſſe, videtur proculdubio dicendũ potestatem hanc à præſidibus delegari potuiſſe.

Sed reſponderi poteſt cum Syluestro Aldobrandino in d.§.ſed hoc iure: Magiſtratus municipales non ſimpliciter ex iuſſu Præſidum tutores creaſſe, ſed quia lege, vel conſtitutione aliqua ſancitum erat, vt ipſi iuſſu pręſidum tutores darent.

In quinto mixti imperij gradu, qui minor dicitur, ponit Bartol. ea, quæ officio iudicis nobili expediuntur, atq; ſummariam tantum requirere dicuntur cognitionem, & propterea demandari non prohibẽtur.d.l. cognitio. §.vt bonorum.ff.de offic.eius. Sed quoniam hoc in gradu nihil mihi videtur animaduerſione dignum: cùm omnia, quæ hic à Bartol. connumerantur, omnino pendere videantur ex ſenſu.d.l.cognitio: quem ſuperiùs pluribus diſcuſſimus: quare melius eſt, vt ad vltimum huius imperij gradum accedamus, in quo ponuntur ea, quæ officio iudicis nobili ſine vlla cauſæ cognitione expediuntur: exemplum poteſt eſſe in auctoritate, quæ non ſolum manumiſſioni, ſed emancipationi etiam interponi ſolet, omnibus enim videtur cõpetere magiſtratibus, vt voluit Accurſius in §.nulla.No

muniter iuris interpretes duo concludunt: quorum primum eſt: Manumiſſionem ſine cauſæ cognitione fieri poſſe: id autem verum eſſe intelligimus: quandò à maiore viginti quinque annis fieret: nam explorati iuris eſt: manumiſſionem, quę à minore procedit, ſummã cauſæ cognitionem deſiderare. §. eadem. Inſtit. tit. Quibus ex cauſ. manum. non licet.

Alterum verò eſt: auctoritatem, quæ in ip-
171 ſis †manumiſſionibus adhiberi ſolet: mandari poſſe, cum iure magiſtratus competere dicatur, argumento eorum, quæ notant Dd. in l. 1. ff. de offic. eius.

Sed hic diligenter animaduertendum eſt: nam Fulgoſius in l. 2. C. de offi. eius. contrariã videtur tenere ſententiam, cui etiam aſſenſi ſunt recentiores interpretes, qui nouiter citãt l. vlt. C. de vend. libert. in qua dicitur, eos ſolum auctoritatem manumiſſionibus interponere poſſe, quibus hoc ius lege competit: ex quibus planiſſimè conſtat huiuſmodi auctoritatem alijs committendam non eſſe: cum ea, quæ lege competere dicantur, delegari prohibeantur. d. l. 1.

Sed perlegi totam illam legem, neque potui vnquam inuenire verbum illud, lege, quod iſti perpendunt, in hæc enim verba ſcribit Imperator. Apud concilium noſtrum, vel apud Conſules, Prætores, Præſules, Præſides, Magiſtratúſue earum ciuitatum, quibus huiuſmodi ius eſt, adipiſci poteſt patronorum iudicio ſedula ſeruitus libertatem. Quæ profectò verba ſi accuratius conſiderentur: perſpicuum erit huiuſmodi auctoritatem omnibus magiſtratibus permiſſam fuiſſe: cùm enim

Impe-

Imperator primum de adminiſtratoribus feciſſet mentionem: ſubijcit deindè, Magiſtratúſue, vt nobis oſtenderet poteſtatem hanc nō ſolum maioribus, ſed minoribus etiam magiſtratibus conceſſam eſſe.

Poſtremò in eandem ſententiam citatur l. 2. ff. de offi. eius: in qua dicitur, conſiliū, quod manumiſſionis gratiâ fieri ſolet, ab eo, cui iuriſdictio mandata ſit, exerceri non poſſe.

Sed reſpondemus, legem illam intelligendam eſſe de manumiſſione: quę per conſilium dari ſolet: hanc enim fatemur Prætori, atque Præſidi tantum commiſſam eſſe: vt ſcitè tradit Theop. in §. eadem, Inſtitution. titul. Quib. ex cauſ. maior. manum. non lic. Ex his ſimul illud perſpicuum eſſe poteſt, de hac ipſa manumiſſione loqui Imperatorem in d. l. fi. quæ à recentioribus affertur.

Quapropter verior mihi videtur opinio communis, quę mihi videtur planiſſimè probari. d. Nouell. 12. in qua dicitur, teſtamenta, donationes, & omne deniq;, quod propriè ad ius monumentorum pertinet apud Præſides inſinuari poſſe, cùm itaq; manumiſſio non ſolùm libertatis donatio. §. ſeruus autem, Inſtit. de hęred. inſtit. l. fin. in prin. C. de teſt. manum. & tot. tit. de manum. vind. ſed monumentum etiam dicatur. l. 1. §. pen. C. de commun. ſer. manum. ſequi neceſſe eſt: vt, apud ipſos etiam ciuitatum defenſores concedi poſſit: Quæ cùm ita ſint: quis non videt, eam demandari non

regulariter demandari poſſit. In hac difficultate communiter iuris interpretes tenent, ea, quæ mixti ſunt imperij, alijs committi non poſſe. Mouentur autem potiſſimum.l.2.C. de pedan.iudicib. in qua, cum dixiſſet Imperator, Præſides his in cauſis, quas cùm cognoſcere non poſſent: Pedaneos dabant iudices: notionis ſuæ examen adhibere neceſſe eſſe: ita tamen, vt, ſi propter occupationes publicas omnia huiuſmodi negotia non potuerint cognoſcere: iudices dandi poteſtatem habere, ſubiungit deindè, id non ita accipiendum eſſe, vt etiam his in cauſis, in quibus ex officio ſuo cognoſcere ſolebant, dandi iudices licentia permiſſa credatur: quibus ex verbis clariſſimè videtur conſtare, mixtum ipſum imperium demandari non poſſe: cùm ex præſidis officio cognoſci dicatur.

Sed hoc argumentum concluderet, ſi mi-
173 xtum imperium à Principe † ſpecialiter Præſidi commiſſum eſſet, tunc enim non ex alio, ſed ex eius officio cognoſci diceretur: ſed vt lex illa planius intelligatur, illud obiter admonendum eſt: pedaneos iudices non dici iudices à magiſtratu datos: vt omnes ferè interpretantur: nam titulorum diſpoſitio, quę huiuſmodi eſt, vt hūc de Pedaneis iudicibus titulum, ſequatur alius: Qui pro ſua iuriſdictione iudices dare, dariuè poſſunt, refragatur: ſed Pedaneos iudices eos eſſe exiſtimo, quibus mādata, vel delegata ſit iuriſdictio. Quod ſignificaſſe nobis videtur Vlpianus, in l.3.ff. ne quis eum: cùm dixit, ſi quis ad Pedaneum iudicem vocatum eximat, pœna huius edicti ceſſabit: & Paulus etiam in l. ſi quis aliquid.ff.

de

de pœn.cùm inquit:iudices Pedaneos,ſi pecu- nia corrupti dicantur:plerunq; à Præſide:aut à curia ſubmouendos eſſe, per Pedaneos enim iudices mihi videntur haud dubiè eos intel- lexiſſe,qui ex iuriſdictione ſibi mandata cau- ſas audiunt.

Poſtremò, vt huic tractatui finem imponá- mus, in eandem ſententiam adducitur. l. nec quicquam.§.vbi decretum.ff.de offi.proconſ. & l.omnia.ff.de reg.iur.in quibus dícitur,om nia, quæ cauſæ cognitionem requirere viden- tur,per libellum expediri non poſſe,quorum verborum ex omnium ferè ſententia hic vi- detur eſſe ſenſus: vt omnia, quæ cauſæ cogni- tionem deſiderant,demandari prohibeantur.

Omiſſis eis,quæ alij fuſius dicunt,animad- uertendum eſt, omnes, qui per libellum dele- gationem intelligunt, † multùm delirare, at- 174
que impudentiſſimè Latinam orationem cor- rumpere, & ne longior videar ex ſententia doctiſſimorum virorum,ita locum illum in- terpretor: vt omnia, quæcunq; cauſæ cogniti- onem deſiderant, perbreuem, atque ſumma- riam facti narrationem libello ſupplici fa- ctam expediri non poſſunt: quia cauſas ipſas probari neceſſe eſt.Hunc eſſe verum ſenſum.l. nec quicquam,clariſſimè probo.l.excuſare.ff. de excuſat.tutor. in qua ſcribit Vlpianus, tu- tores per libellos excuſari non poſſe:quaſi di- cat excuſationem tutorum non eſſe per libel- los ſupplices faciendã, ſed omni ex parte pro-

oblato libello Præſidi per procuratorem fieri non poſſe: per libellum autem, ſimplicem, atq; breuem vēditionis cauſam intelligere neceſsè eſſe, apertè nobis indicāt Imperatoris verba, quæ proximè ſequuntur: ſubijcit enim, eam rem aliter confici rectè non poſſe: niſi apud acta cauſis probatis, quæ venditioni neceſſitatem inferunt, decretum ſolenniter interponatur. Ex quibus liquidò conſtat, Imperatorē ꝑ illa verba, oblato libello, ſignificare nobis voluiſſe, venditionis cauſam probatā non fuiſſe.

Cùm itaq; cōmunis opinionis argumēta facilè euerti poſſint: contrariā exiſtimo veriorē eſſe ſententiā: quam etiam ſequitur Alciat. lib. 2. Paradox. c. 1. Mouet autem me (vt ita ſentiā) d. l. cognitio. §. vt bonorū, quæ mihi videtur apertiſſimè probare, mixtum ipſum imperiū demandari poſſe. Excipio autē ab hac ſententia cauſas illas, q̄ ſpeciatim alicui cōmiſſæ ſint argumēto eorū, quę tradūt Dd. in d. l. 1. Ex his
175 † cōcludimus, cauſæ cognitionē, quæ propter venditionem prædiorū minoris adhiberi ſolet, demandari non poſſe, etiam ſi mixti imperij dicatur eſſe: cuius rei facilis, in promptuq́ue ratio aſſignari poteſt, quia id iure ſpeciali conſtitutū eſſe videtur, ne pupillorū bona malè diſtrahātur. l. 1. C. de præd. & alijs reb. min. ſin. decret. alienand. Ex his etiam illud perſpi-
176 cuum eſſe poteſt, † decretum, quod in alimentorum tranſactione requiritur, nulla alia de cauſa committi nō oportere, niſi quia Prætoribus nominatim illud tributū eſſe videtur. l. cùm ij, in prin. ff. de tranſactionib. in qua dicitur alimentorum tranſactionem nō aliter validam eſſe, quàm ſi auctore Prætore facta ſit.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE